

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce
TRESTNÍ ODPOVĚDNOST
PRÁVNICKÝCH OSOB

Karel Novák

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Diplomová práce

**TRESTNÍ ODPOVĚDNOST
PRÁVNICKÝCH OSOB**

Karel Novák

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D.

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Trestní odpovědnost právnických osob“ zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly řádně citovány a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.“

V Plzni dne 31. března 2020

.....

Karel Novák

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své diplomové práce doc. JUDr. Janu Kocinovi, Ph.D. za jeho cenné rady, ochotu a pomoc při psaní diplomové práce. Zároveň bych rád poděkoval své rodině a svým nejbližším za podporu, kterou mi projevovali nejen při psaní diplomové práce, ale také po celou dobu mého studia.

Abstrakt:

Tématem této diplomové práce je „trestní odpovědnosti právnických osob“. Práce je rozčleněna do šesti hlavních kapitol. První kapitola se věnuje obecným aspektům trestní odpovědnosti právnických osob, její stručné historii na pozadí kontinentální právní kultury, jakož i základním pojmům, které se k této otázce neodmyslitelně pojí.

Druhá a současně nejrozsáhlejší kapitola této práce pojednává o právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, kterou provádí zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Tato část je zaměřena pouze na analýzu hmotněprávní části zákona včetně otázky sankcionování právnických osob, kde si autor klade za cíl především přiblížit čtenáři podmínky, za kterých může být právnická osoba trestně odpovědná a současně poukázat na některé problematické pasáže tohoto zákona.

Třetí kapitola bezprostředně navazuje na kapitolu druhou, neboť se věnuje zásadním změnám, které do české právní úpravy přinesla dosud nejvýznamnější novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb. a též některým úskalím souvisejícím s touto novelou.

Čtvrtá kapitola pojednává o některých aktuálních otázkách z oblasti trestní odpovědnosti právnických osob, kde se autor zabývá především otázkou účelnosti trestního stíhání některých právnických osob.

Obsahovou náplní páté kapitoly je stručná komparatistika české právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob s právními úpravami uplatňovanými ve Slovenské a Rakouské republice. Na úplný závěr se v šesté kapitole pokusím srozumitelným způsobem prezentovat některé statistické údaje kriminality právnických osob za vybraná období. Podrobnější údaje jsou pak promítnuty v přílohové části této práce.

Klíčová slova:

Právnická osoba, trestní odpovědnost, fyzická osoba, sankcionování právnických osob, přičitatelnost, vyvinění

Abstract:

The topic of this diploma thesis copes with the criminal liability of legal persons.

The whole thesis is divided into six main chapters. First chapter deals with general aspects of criminal liability of legal persons, its brief history in context of the continental legal culture and the basic concepts tightly connected to this issue.

Second and the most comprehensive chapter of the thesis involves the legal regulation of the criminal liability of legal persons in the Czech Republic as implemented by Act No. 418/2011 Coll. on criminal liability of legal persons and the proceedings against them. This part focuses solely on the analysis of the substantive part of the Act as well as the sanctioning of the legal persons with the the main aim of the author to describe the conditions under which a legal person may be criminally liable and bring this topic closer to the reader, while pointing out some of the more problematic parts of this Act at the same time.

Third chapter is tied to the second one by following the major alterations brought to the Czech Legal Regulation by the most significant amendment implemented by Act No. 183/2016 Coll., as well as some of the obstructions associated with this amendment. Chapter Four deals with some of the current issues of the criminal liability of legal persons, where the author follows the question of effectiveness of the prosecution of certain legal persons. A brief comparative study of the Czech Legal Regulation of criminal liability of legal persons with legal amendments applied in Slovakia and Austria is the main content of the fifth chapter.

Finally, the sixth chapter is dedicated to the comprehensive presentation of some of the statistical data dealing with the criminality of legal persons for selected time periods. More detailed data are presented in the annex of this work.

Key words

Legal person, criminal liability, natural person, sanctioning of legal persons, imputability, exculpation

Seznam zkratek:

a.s. – akciová společnost

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

LZPS – Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

MajČR – zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

ObčZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení.
pozdějších předpisů.

PřemZ – zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů

s.r.o. – společnost s ručením omezeným

TrZ/trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

ÚSC – územní samosprávné celky

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

VbVG – Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz) – Rakouský zákon o odpovědnosti spolků za trestné činy.

ZákP – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

ZMJS – zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

ZOK – zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

ZTOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

ZTOPOSK – zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění neskorších předpisů.

Obsah

ÚVOD	10
1.OBECNĚ K TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	12
1.1. STRUČNÝ NÁSTIN HISTORICKÉHO VÝVOJE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB V KONTINENTÁLNÍ EVROPĚ	12
1.2. ZÁKLADNÍ POJMY A ZÁSADNÍ PROBLEMATIKA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	16
1.2.1. Právní osoba	16
1.2.2. Právní odpovědnost.....	20
1.2.3.1. Trestní odpovědnost obecně.....	21
1.2.3.2. Zásadní problematika trestní odpovědnosti právnických osob.....	22
1.2.3.3. Modely deliktů odpovědnosti právnických osob v kontinentální Evropě	26
2.PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB V ČESKÉ REPUBLICĚ – VYBRANÉ INSTITUTY	28
2.1.SYSTEMATIKA, ÚČEL A POVAHA ZTOPO	28
2.2.PŮSOBNOST ZTOPO.....	29
2.2.1.Místní působnost (§ 2 - § 5)	29
2.2.2.Časová působnost.....	31
2.2.3.Osobní působnost (§ 6).....	31
2.2.4.Věcná působnost (§ 7)	34
2.3.ZÁKLADY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	34
2.3.1.K přičitatelnosti trestného činu právnické osobě (§ 8).....	35
2.3.2.Právní osoba jako pachatel spolupachatel a účastník trestného činu (§ 9)	45
2.3.3.Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby (§ 10)	46
2.3.4.Důvody zániku trestní odpovědnosti právnické osoby (§ 11-12).....	49
2.3.4.1.Účinná lítost (§ 11)	50
2.3.4.2.Promlčení (§ 12)	51
2.5 SANKCIONOVÁNÍ PRÁVNICKÝCH OSOB (§ 14–27).....	52
2.5.1. Tresty	54
2.5.1.1. Trest zrušení právnické osoby (§ 16).....	54
2.5.1.2. Trest propadnutí majetku (§ 17)	56
2.5.1.3. Peněžitý trest (§ 18).....	57
2.5.1.4. Trest propadnutí věci (§ 19).....	58
2.5.1.5. Trest zákazu činnosti (§ 20)	59
2.5.2. Ochranná opatření.....	63
3.ZÁSADNÍ ZMĚNY V POJETÍ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB VE SVĚTLE NOVELIZUJÍCÍHO ZÁKONA Č. 183/2016 SB.	65
3.1.ROZSAH KRIMINALIZACE JEDNÁNÍ PRÁVNICKÝCH OSOB (§ 7).....	66
3.2.KONCEPČNÍ ZMĚNY V OTÁZCE PŘÍČITELNOSTI (§ 8)	68
3.2.1.Změny korektivních znaků přičitatelnosti v ustanovení § 8 odst. 1	69
3.2.2.Zúžení okruhu osob, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné.....	70
3.2.3.Zproštění se odpovědnosti podle ustanovení § 8 odst. 5.....	72
4. AKTUÁLNÍ OTÁZKY V RÁMCI TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	79
5.MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ – SLOVENSKÁ A RAKOUSKÁ REPUBLIKA	84
5.1 NÁZEV PRÁVNÍ ÚPRAVY, JEJÍ ÚČINNOST.....	85
5.2 OSOBNÍ PŮSOBNOST	85
5.3. ROZSAH KRIMINALIZACE (VĚCNÁ PŮSOBNOST).....	86
5.4. SANKCIONOVÁNÍ PRÁVNICKÝCH OSOB.....	89
5.5. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÉ OSOBY – OKRUH FYZICKÝCH OSOB A PŘÍČITELNOST JEJICH PROTIPRÁVNÍCH ČINŮ PRÁVNICKÉ OSOBĚ	91
5.5.1. Vymezení okruhu fyzických osob	91
5.5.2. Přičitatelnost.....	93

5.6.	OSTATNÍ SHODNÉ ZNAKY	97
5.7.	SHRNUTÍ.....	97
6.	STATISTICKÉ ÚDAJE KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB ZA VYBRANÁ OBDOBÍ.....	98
	ZÁVĚR.....	102
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	104
	RESUMÉ/SUMMARY:	113
	PŘÍLOHY	114
	PŘÍLOHA Č. 1.....	114
	PŘÍLOHA Č. 2.....	115
	PŘÍLOHA Č. 3.....	116
	PŘÍLOHA Č. 4.....	117

Úvod

Fenomén trestní odpovědnost právnických osob je tématem, které stále patří mezi ty nejdiskutovanější otázky trestněprávní nauky na pozadí kontinentální právní kultury. Umožnit trestní postih právnických osob totiž zároveň znamená překonání po staletí ustálených trestněprávních zásad natolik typických pro kontinentální právní kulturu, což z trestní odpovědnosti právnických osob činí téma mimořádně kontroverzní. Kontroverznost tohoto tématu dokládá už jen prostý fakt, že právnická osoba je útvar neživý, fiktivní, který požívá právní subjektivitu pouze z vůle zákonodárce, přesto se však v mnoha zemích, Českou republiku nevyjímaje, může dopustit např. trestného činu vraždy či znásilnění. Jedná se o zcela revoluční a samostatný sankční systém, který je vybudovaný na v zásadě odlišném principu než trestní odpovědnost osob fyzických, a který má své kořeny v systému zemí *common law*, kde má trestní postih právnických osob mnohem delší tradici, proto také vyžaduje zcela odlišný přístup při jeho zkoumání. Právnické osoby lze bez nadsázky označit za hlavní hybatele ekonomiky, které v současnosti vlivem silící industrializace a globalizace kontrolují většinu oblastí ekonomického života, proto také vyvstala potřeba, především na poli mezinárodních a nadnárodních organizací, reagovat na tento stále narůstající vliv i prostředky trestního práva, přesto se však i v současnosti vedou polemiky nad tím, zda – li je opravdu vhodné, aby právnická osoba byla nositelkou i trestní odpovědnosti.

Trestní odpovědnost právnických osob byla do českého právního řádu začleněna zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s účinností k 1. 12. 2011. Jak výstižně podotýká prof. Jelínek, jedná se do jisté míry o nechtěné dítě české legislativy, jelikož přijetí tohoto zákona nebylo ani tak motivováno (tuzemskou) potřebou trestní represe vůči právnickým osobám, ale spíše nutností vyhovět mezinárodněprávním a nadnárodním závazkům¹. Proces přijímání ZTOPO byl v České republice poměrně složitý a dlouhý, což nejlépe demonstruje skutečnost, že ze zemí EU se Česká republika stala v pořadí poslední členskou zemí, která tento revoluční institut do svého právního řádu zakotvila.

¹MALECKÝ, R. Prof. Jiří Jelínek: Hrozí masivní kriminalizace jednání právnických osob. *Ceska-justice* [online]. 2014 [cit.2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2014/07/prof-jiri-jelinek-hrozi-masivni-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob/>

Přestože je ZTOPO účinný již téměř 9 let, aplikační praxe se stále potýká s četnými problémy. Cílem této práce ovšem není zpochybňovat legitimitu tohoto sankčního systému jako takového, ale uvést čtenáře do této mimořádně sporné a zajímavé problematiky včetně historických souvislostí a současně poukázat na určitá úskalí a problémy, které s sebou tento systém přináší a zároveň důkladně seznámit čtenáře s podmínkami, za kterých může být právnická osoba trestně odpovědná v intencích české právní úpravy. Práce je systematicky členěna do šesti hlavních kapitol. V první kapitole se pokouším nastínit téma trestní odpovědnosti právnických osob v té nejobecnější rovině, od historického vývoje v kontinentální Evropě přes základní pojmy až k zásadní problematice, kterou tento revoluční institut skýtá. Obsahem první kapitoly je i přehled modelů deliktů odpovědnosti právnických osob uplatňovaných jednotlivými evropskými státy, kontinentální právní kultury. Převážná část práce je však věnována analýze tuzemské hmotněprávní úpravy, která je zaměřena především na ty nejzásadnější instituty, které jsou zcela klíčové pro trestní odpovědnost právnických osob jako takovou, jakož i na změny, které přinesl zatím nejvýznamnější novelizující zákon č. 183/2016 Sb. Značná pozornost je věnována také otázce sankcionování právnických osob. Těmto otázkám je věnována druhá a třetí kapitola.

Čtvrtá kapitola této práce je zacílena na některé aktuální otázky, které souvisí s účelností trestního stíhání určitých právnických osob. Hlavní náplní páté kapitoly je stručná komparatistika české právní úpravy s právními úpravami uplatňovanými ve Slovenské a Rakouské republice. Na úplný závěr této práce se v šesté kapitole pokouším prezentovat vybrané statistické údaje týkající se kriminality právnických osob za vybraná období.

1. Obecně k trestní odpovědnosti právnických osob

1.1. Stručný nástin historického vývoje trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentální Evropě

Ačkoliv trestní odpovědnost právnických osob, jak ji vnímáme dnes patří mezi nejmodernější odpovědnostní formy, její kořeny sahají až ke starověkému Římu, a to i přes skutečnost, že římské právo znalo dva typy kolektivních uskupení, které bychom mohli přirovnat k dnešním právnickým osobám, označovaných jako *universitates personarum* (korporace) a *universitates rerum* (nadace), pro něž byla příznačná nemožnost dopustit se deliktního jednání vyjádřená zásadou „*societas delinquere non potest*“², která bývá často nepřesně interpretována jako zásada, podle níž se „právnické osoby“ nemohly dopustit protiprávního jednání. Za nepřesnou ji považuji zejména pro skutečnost, že pojem *societas* v římském právu původně označoval smluvně provázané sdružení osob, jehož smyslem bylo vytvoření spoluvlastnictví a na rozdíl od prvních dvou uvedených zde nevznikala majetková autonomie takového útvaru³, která je jedním z definičních znaků právnické osoby a už vůbec se nejedná o synonymum k pojmu právnická osoba, které ani samo římské právo neznalo⁴. Římské právo jako celek bylo silně kazuistické, což dokládá i skutečnost, že ačkoliv na jednu stranu vylučovalo deliktní odpovědnost korporací a nadací, na stranu druhou například v případě spolků (*collegium*) připouštělo zásahem státní moci takový spolek zrušit v případě, že vybočil z mezí své působnosti⁵ – tedy něco co fakticky připomíná dnešní trest zrušení právnické osoby. Ostatně jak uvádí Musil „*podrobnější právně-historické studie přesvědčivě dokládají, že naopak trestní postih různých kolektivních entit byl běžně praktikován jak ve starověku, tak ve středověku.*“⁶ Přední právní historikové pak uvádějí případy uplatňování různých forem trestních represí vůči rozličným kolektivním útvarům, ať už se jednalo o spolky, sdružení, středověké cechy, ale existují i případy, kdy byla vedena řízení proti celým městům⁷.

² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995., s. 80-81.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž., s. 56.

⁵ Tamtéž, s. 81.

⁶ MUSIL, J. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. XXIII.

⁷ Tamtéž.

Známý je například případ starověkého řeckého města Chairóneia, které se nechvalně proslavilo tím, že zde docházelo k četným vraždám římských legionářů, což vyústilo až v podání obžaloby proti zmíněnému městu. Město bylo nakonec obžaloby zproštěno, nicméně i zde nad městem visela hrozba jeho zničení jakožto trestní postih v případě odsouzení.⁸

Pro období středověku bylo uplatňování trestních postihů vůči určitým typům kolektivních uskupení častější praxí než ve starověku. Již v raném středověku, přesněji v 6. století, se můžeme setkat s uplatňováním trestních postihů vůči spolkům, konkrétně na území Germánské říše.⁹ Vzhledem k tomu, že pro celý středověk je charakteristický značný vliv římskokatolické církve, nelze opomenout váhu pramenů kanonického práva, neboť i ty připouštěly možnost trestních postihů konkrétně vůči církevním spolkům¹⁰ a jsou ve vztahu k poznání trestní odpovědnosti právnických osob více než relevantním pramenem.

Zde je na místě zmínit, že na rozdíl od současnosti, kdy právnické osoby jsou ve většině případů zakládány z ekonomických důvodů, první kolektivní útvary vznikaly v období starověku, kde logicky nelze uvažovat o ekonomicky vyspělém a provázaném světě, zejména římské právo spíše reflektovalo potřeby občanů slučovat se v politicky, případně nábožensky, či jinak orientované entity, kterým bylo nutno umožnit nějakým způsobem dosahovat cílů, jichž by jako samostatné osoby fyzické jen sotva dosáhly. Římské právo tedy *ad hoc* určitým útvarům přiznávalo konkrétní práva a povinnosti, aniž by samo v obecné rovině připouštělo jejich právní existenci jakožto zvláštních subjektů práva.¹¹ Starověká koncepce postizitelnosti jednání kolektivních útvarů, jakož i vnímání těchto útvarů jako takových, odpovídala podstatně méně materialistickým potřebám a ideálům tehdejší doby. Je proto pochopitelné, že první evropské právně teoretické studie o podstatě a chápání právnické osoby jako takové jsou spojeny se vznikem obchodního práva a jsou datovány až do 2. poloviny 19. století.¹²

⁸ ŠELLENG, D.: Právnická osoba jako pachatel trestného činu, Praha: Leges, 2019, s. 18-19

⁹ Tamtéž, s. 19

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž, s. 15.

¹² KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C.H. Beck 1995, s. 73.

V této souvislosti se ve shodě s Koudelkou domnívám, že, byť jak uvedeno výše, bylo trestání určitých kolektivních entit již v dávných dobách běžnou praxí, je třeba k takovému tvrzení s ohledem na tehdejší prázdnotu pojmů „právnícká osoba“ a „trestní odpovědnost“ přistupovat velice obezřetně.¹³

Od konce 17. století dochází s příchodem silného panovníka a pod vlivem absolutistických tendencí ke snižování významu kolektivních uskupení, což logicky vyústilo i v devalvaci úvah o jejich samotné deliktivní odpovědnosti. Skeptický a odmítavý přístup se následně pod vlivem osvícenské ideologie, popírající kolektivní trestní odpovědnost, promítá i v kontinentální právní nauce, která se vycházejíc z myšlenek J.F. Malblanca a Carla von Savignyho, začíná definitivně přiklánět k doktríně individuální trestní odpovědnosti, která si držela svou neprolomitelnou pozici až do 70. let 20. století.¹⁴

Způsob nazírání na problematiku trestní odpovědnosti právníckých osob se začíná postupně měnit již na přelomu 19. a 20. století v souvislosti se vznikem moderního průmyslu a globalizací ekonomiky. Právnícké osoby se stávají hlavními hybateli ekonomiky, což s sebou ovšem přináší riziko nárůstu hospodářské kriminality. Trestná činnost, zvláště pak v oblasti hospodářských trestných činů, se stává stále více sofistikovanou a hůře odhalitelnou, což nutí jednotlivé státy přijímat různá efektivní, ovšem nikoli nutně trestněprávní, opatření. Nelze též opomenout roli mezinárodních organizací, které skrze své akty apelují na jednotlivé členské státy s výzvou zavedení účinných mechanismů k potlačování a předcházení kriminality právníckých osob v souvislosti s konkrétními protispolečenskými jevy.¹⁵

Jedná se zejména o akty Organizace spojených národů, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, Rady Evropy a v neposlední řadě též Evropské unie.

¹³ KOUDELKA, L. Trestní odpovědnost právníckých osob – stručná charakteristika institutu a jeho základy. *Trestní právo*, 2017, roč. 21, č. 4, s. 36.

¹⁴ MUSIL, J. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. XXIII-XXIV.

¹⁵ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 12-15.

Ač se jedná o velmi pestré spektrum právních dokumentů co do typologie – směrnice, rámcová rozhodnutí, mnohostranné úmluvy, doporučení, které se vyznačují různou měrou konkrétnosti a závaznosti z hlediska požadavků na sankcionování právnických osob, v žádném z dokumentů není bezvýhradně požadováno zavedení trestní odpovědnosti právnických osob jako jediného možného řešení, nýbrž se hovoří o účinných, přiměřených a odrazujících sankcích.¹⁶ V některých dokumentech je například výslovně připuštěna volba mezi trestním a mimotrestním sankcionováním¹⁷. Tyto dosti vágní formulace daly jednotlivým členským státům prostor pro různé modifikace této zvláštní deliktní odpovědnosti, z nichž některé se jeví přinejmenším nekonceptně.

V návaznosti na efektivní provedení mezinárodněprávních závazků je v současnosti trestní odpovědnost právnických osob zavedena ve všech členských státech EU kromě Spolkové republiky Německo, kde se uplatňuje model administrativní odpovědnosti.¹⁸ První právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v rámci kontinentální Evropy vznikla v Nizozemsku roku 1976, ačkoliv nizozemské právo již od roku 1951 uplatňovalo trestní odpovědnost právnických osob za ekonomické delikty.¹⁹ Česká republika se přijetím zákona č. 418/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2012 stala v pořadí poslední členskou zemí EU zakotvující právní úpravu umožňující trestní postih právnických osob, ačkoliv první oficiální zákonodárné snahy o její prosazení se datují již k roku 2004, kdy došlo k předložení vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.²⁰ Tento byl však následně Poslaneckou sněmovnou zamítnut již v prvním čtení pro celou řadu důvodů, např. absence ochrany práv třetích osob, které se nepodílejí na trestné činnosti, přesto však budou uloženým trestem postiženy, riziko kriminalizace podnikatelského prostředí, absence možnosti vyvinut se, celková nízká kvalita zpracování, nadbytečnost atd.²¹

¹⁶Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, s. 23-24. PSP [online]. 2011 [cit.2020-03-15]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428> (Dále jen „Důvodová zpráva k ZTOPO“)

¹⁷JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 18.

¹⁸JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2017 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>

¹⁹ŠELLENG, D.: Právní osoba jako pachatel trestného činu, Praha: Leges, 2019, s. 23.

²⁰JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 15.

²¹JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 18.

Nelze mít pochyb o tom, že vnesení tohoto druhu odpovědnosti do kontinentální trestněprávní nauky s sebou přineslo velkou míru kontroverze, a to hlavně z toho důvodu, že princip trestní odpovědnosti právnických osob koliduje se základními trestněprávními zásadami tak typickými pro kontinentální právní kulturu (zejména zásada individuální trestní odpovědnosti, zásada odpovědnosti za zavinění, pojem pachatele, účel trestu atd.), že zásah do jejich podstaty by např. podle Jelínka v extrémním případě mohl vést až ke zhroucení celého systému trestní odpovědnosti,²² proto existuje celá řada důvodů podporujících či odmítajících zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, které rezonují v evropském kontinentálním právním prostoru již od 2. poloviny 20. století. Jedná se o téma velmi široce diskutované, které se stalo předmětem nejedné odborné publikace a určitě si samo o sobě zaslouží značnou pozornost. Vzhledem k tomu, že současné evropské právní myšlení se většinově přiklání k názoru, že tento druh odpovědnosti je díky stále sílícímu vlivu právnických osob nezbytnou součástí trestněprávní legislativy, ponechám tyto široce diskutované důvody stranou a dovolím si v souvislosti k tomuto tématu odkázat na odbornou literaturu.²³

1.2. Základní pojmy a zásadní problematika trestní odpovědnosti právnických osob

Abychom mohli hovořit o trestní odpovědnosti právnických osob, je nutné se nejprve zabývat pro tuto oblast elementárními právními pojmy, kterými jsou – právnická osoba, právní odpovědnost a odpovědnost trestní. Následující body této podkapitoly jsou převážně věnovány těmto pojmům.

1.2.1. Právnická osoba

I bez bližšího zkoumání je zřetelné, že právnické osoby jsou zvláštními subjekty práva, ke kterým je třeba přistupovat v zásadě jinak, než jak je tomu u osob fyzických. Zvláštnost právnických osob spočívá ve skutečnosti, že ačkoliv jim právní řád přiznává právní subjektivitu, jejich svéprávnost (způsobilost vlastním jednáním nabývat práva a zavazovat se k povinnostem) je silně limitována. I přes jejich statut coby subjektů práva nejsou subjekty živými a jejich právní subjektivita je tedy odvislá od vůle zákonodárce.

²² JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 12.

²³ ŠELLENG, D.: Právnická osoba jako pachatel trestného činu, Praha: Leges, 2019, s. 23-47; JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 81-97.

A jelikož jsou to v konečném důsledku právě osoby fyzické, skrze které právnická osoba jakožto neživý uměle vytvořený konstrukt právně jedná, je tedy otázkou, zda vůbec můžeme v případě právnických osob hovořit o svéprávnosti.

Rozdílnost povah obou typů osob poměrně trefně vystihuje skutečnost, že zatímco člověk, jakožto smysly nadaný tvor, má ze své přirozené podstaty všude v civilizovaném světě přirozené mezinárodně garantované právo na to být považován za osobu a mít k tomu odpovídající práva a povinnosti, tak naproti tomu v případě právnických osob je plně v gesci příslušné vnitrostátní legislativy, zda konkrétnímu útvaru bude postavení osoby přiznáno.²⁴

Zvláštní povaha právnických osob je důvodem vzniku nespočtu teoretických přístupů k právnickým osobám ovlivňujících i soudobé pojetí právnických osob napříč jednotlivými právními řády. V odborné literatuře se nejčastěji objevují dva teoretické přístupy. První a historicky starší je označován jako teorie fikce a vychází z premisy, že primární roli při tvorbě právnických osob hraje právo a jeho konstrukce a teprve následně se tyto právní konstrukce přenášejí do společenské reality, tudíž právnická osoba není optikou této teorie vnímána jako reálně existující subjekt.²⁵ Opačný postoj zaujímá teorie reality, která naopak vnímá právnické osoby jako reálně existující subjekty a úlohu práva omezuje pouze na uznání jejich právní existence.²⁶ I když se v tuzemském soudobém pojetí mísí obě zmíněné teorie, vůdčí teorií, ze které vychází česká právní úprava, je teorie fikce, jak vyplývá i z důvodové zprávy k ObčZ²⁷ a ze samotné zákonné definice.

²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. *Obcanskyzakonik.justice*, [online]. 2011 [cit.2019-11-03], s. 44-45. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova_zprava__leden_2011_.pdf (dále jen „Důvodová zpráva k ObčZ“)

²⁵ HURDÍK, Jan. § 20 [Právnická osoba]. In: BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 153.

²⁶ ŠELLENG, D.: *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*, Praha: Leges, 2019, s. 16

²⁷ Důvodová zpráva k ObčZ, s. 46.

Trestní odpovědnost právnických osob v českém právním řáde upravuje zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“), který se však s definicí právnické osoby nijak nevypořádává, tudíž je pro účely tohoto zákona nutno vycházet z občanskoprávní úpravy, která obsahuje definici právnické osoby v nejobecnější rovině, konkrétně, jak již bylo předestřeno ObčZ v ustanovení § 20 odst. 1, uvádí, že: „*Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.*“ Z definice samotné tedy vyplývá, že určitý organizovaný útvar může být buď zákonem výslovně prohlášen za právnickou osobu, nebo že zákon určitý organizovaný útvar za právnickou osobu uzná, což samo o sobě nepůsobí úplně jednoznačně. O to pozoruhodnější je důvodová zpráva, která k ustanovení § 20 odst. 1 ObčZ uvádí velice kontroverzní formulaci, která zní „*zákon nemusí o určitém organizovaném útvaru výslovně stanovit, že je právnickou osobou, nýbrž i postačí, bude-li ze zákona právní osobnost takového útvaru jinak bez pochybností zřejmá*“.²⁸ Jak dle mého soudu správně podotýká Hurdík, nejen že samotná zákonná definice vytváří určitý prostor právní nejistoty, ale nepochybně si lze jen stěží vybavit situaci, kdy bude na základě textu zákona právní osobnost určitého organizovaného útvaru bez pochybností zřejmá, aniž by byl za právnickou osobu výslovně zákonem prohlášen.²⁹ Domnívám se, že vzhledem k tomu, že vyvozování trestní odpovědnosti by mělo být prostředkem *ultima ratio*, bylo by pro účely ZTOPO ve světle zásady subsidiarity trestní represe, potažmo principu právní jistoty přinejmenším vhodné, kdyby zákonodárce v rámci soukromoprávní kodifikace zvolil o něco důslednější přístup k vymezení okruhu právnických osob.

²⁸ Důvodová zpráva k ObčZ, s. 46.

²⁹ HURDÍK, Jan, In: BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSKÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 153.

Občanský zákoník dle povahy rozlišuje v obecné rovině 3 základní typy právnických osob, a to korporace (spolky, obchodní společnosti a družstva), které jsou založeny na personálním substrátu, a tudíž ve své podstatě představují sdružení fyzických či právnických osob³⁰, bez jehož existence nelze o korporaci uvažovat, dále na fundace (nadace, nadační fondy), které jsou v ObčZ definovány jako právnické osoby vytvořené majetkem vyčleněným k určitému účelu, jejichž činnost se váže na účel, k němuž byly zřízeny.³¹ Fundace tak představují protipól vůči korporacím, neboť jsou vybudovány na hmotném substrátu. Zvláštním a posledním typem upraveným v ObčZ je ústav, který v sobě do jisté míry mísí prvky obou základních typů. Odlišnost základních typů právnických osob demonstruje i účel, ke kterému mohou být v souladu se zákonem založeny. Zatímco korporace jsou zpravidla zakládány k podnikatelským účelům, fundace jsou zákonodárcem omezeny pouze na společensky, hospodářsky či jinak prospěšné účely. Podnikání ovšem není pro fundace zakázáno absolutně, avšak je umožněno pouze jako vedlejší činnost za účelem podpory hlavního účelu fundace.³²

Dalším možným dělením je dělení na právnické osoby soukromoprávní, podléhající režimu ObčZ a zakládáné na principu autonomie vůle jejich zakladatelů a veřejnoprávní podléhající zákonům, podle nichž byly zřízeny. Typickými právnickými osobami veřejného práva jsou územní samosprávné celky nebo Česká republika, které v rámci soukromoprávních vztahů přiznává postavení právnické osoby samotný ObčZ v ustanovení § 21.

V souvislosti s rekodifikací soukromého práva došlo k vytvoření ZOK, který se kromě jiného podrobně věnuje jednotlivým typům obchodních společností a jehož vytvoření je též důsledkem snah o vhodné doplnění občanského zákoníku jakožto základního kodexu soukromého práva³³. Pro účely ZOK se ve vztahu k právnickým osobám subsidiárně použije ObčZ, neboť základní těžiště úpravy statusových otázek právnických osob spočívá právě v občanském zákoníku.³⁴

³⁰ KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C.H. Beck 1995, s. 73.

³¹ § 303 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³² § 307 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), s. 4. *Obcanskyzakonik.justice* [online]. 2011 [cit.2020-11-03]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>

³⁴ Důvodová zpráva k ObčZ, s. 21.

Úprava obsažená v ObčZ a ZOK však není komplexní co do výčtu právnických osob, proto existuje celá řada zákonů výslovně prohlašujících za právnické osoby i jiné subjekty s rozdílnou právní formou, než kterou připouští ObčZ a ZOK, jako příklad lze uvést státní podniky podle zákona č. 77/1997 Sb., o Státním podniku, registrované církve a náboženské společnosti podle zákona č. 3/2003 Sb., státní fondy, - např. zákon č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky, profesní či zájmové komory, ale i veřejné vysoké školy a dlouhá řada dalších.

1.2.2. Právní odpovědnost

Právní odpovědností je nejčastěji definována jako právní vztah vzniklý v důsledku porušení právní (primární) povinnosti, ať už na základě protiprávního jednání či protiprávního stavu, a který spočívá v nové (sekundární) povinnosti sankční povahy.³⁵ Skutečnost, která je právním důvodem odpovědnosti tedy nemusí nutně spočívat jen v porušení konkrétní povinnosti, což bez pochybností platí pouze pro odpovědnost trestní, ale může jí být i zákonu odporující stav, jako je např. uzavření smlouvy za účelem obejití zákona³⁶, kde sankci představuje absolutní neplatnost uzavření takovéto smlouvy.³⁷ Právní odpovědnost můžeme členit na občanskoprávní, trestněprávní, správněprávní, disciplinární, ústavněprávní, pracovněprávní, případně mezinárodněprávní.³⁸ Toto členění pak indikuje, jaké normy, resp. z jakého právního odvětví budou v daném případě aplikovány.³⁹

Podstatně důležitější dělení představuje dělení na subjektivní, objektivní a absolutní objektivní odpovědnost. Toto dělení totiž předně odpovídá na otázku, zda je k vyvození odpovědnosti potřeba zavinění, či nikoliv.

³⁵ GERLOCH, A., Právní odpovědnost. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

³⁶ KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C.H. Beck 1995, s. 200-201.

³⁷ ONDŘEJ, J. a kolektiv. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele Ekonomické, právní a sociální aspekty. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 6

³⁸ GERLOCH, A., Právní odpovědnost. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

³⁹ BĚLINA, Miroslav. I. Obecně k druhům odpovědnosti. In: BĚLINA, Miroslav, BOGNÁROVÁ, Věra, DRÁPAL, Ljubomír, HŮRKA, Petr, KAHLE, Bohuslav, KALENSKÁ, Marie, PICHRT, Jan, ŠTANGOVÁ, Věra, ŠTEFKO, Martin, TRÖSTER, Petr, VYSOKAJOVÁ, Margerita. Pracovní právo. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 305.

V případě subjektivní odpovědnosti hovoříme o odpovědnosti za zavinění (úmysl, nedbalost) a v případě objektivní odpovědnosti hovoříme o odpovědnosti bez zřetele na zavinění, kde se zavinění vůbec nezkoumá. Konstrukce odpovědnosti objektivní už na první pohled vypadá přísněji, proto je pro ni typická existence taxativně vymezených liberačních důvodů v příslušných zákonech, jejichž důkazem se dotyčná osoba odpovědnosti zproští, čímž se liší od odpovědnosti absolutně objektivní, která tuto možnost nepřipouští.⁴⁰ Z pohledu právnických osob je konstrukce odpovědnosti jako odpovědnosti objektivní (s možností liberace) typická pro oblast přestupkového práva.⁴¹

1.2.3. Trestní odpovědnost a její vztah k právnickým osobám

1.2.3.1. Trestní odpovědnost obecně

Trestní odpovědnost je jedna z nejzávažnějších odpovědnostních forem. Je tomu tak zejména pro skutečnost, že sankce, která zde delikventovi (pachateli trestného činu) hrozí, může v nejkrajnějším případě vyústit až v doživotní ztrátu osobní svobody v případě fyzických osob nebo v ukončení existence v případě osob právnických, proto je její uplatňování limitováno v ustanovení § 12 odst. 2 TrZ formulovanou zásadou subsidiarity trestní represe.⁴² Trestní odpovědnost můžeme tedy zjednodušeně definovat jako odpovědnost za protiprávní čin, který TrZ, jakožto základní kodex trestního práva hmotného označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně, došlo-li k takovému činu na základě zavinění trestně odpovědného pachatele. TrZ tak uvádí ve vztahu k fyzickým osobám ještě dva další důležité předpoklady. Jsou jimi jednak dosažení určitého minimálního věku, a jednak přičetnost definovaná v § 26 TrZ negativním způsobem jako nepřičetnost, tedy nezpůsobilost pachatele (fyzické osoby) v době páčání činu rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat v důsledku duševní poruchy.

⁴⁰ KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C.H. Beck 1995, s. 202.

⁴¹ KOPECKÝ, M. Správní právo. Obecná část. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2019, s. 260.

⁴² „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

Z uvedeného tedy jednoznačně vyplývá, proč je trestní odpovědnost právnických osob tak spornou otázkou, a totiž, že je to právě ochrana těch nejdůležitějších právních statků před nejzávažnějším deliktním jednáním osob fyzických jakožto myslících a cítících subjektů, pro které vzniklo trestní právo, čemuž odpovídá nejen požadavek dosažení určitého věku a schopnosti uvědomovat si protiprávnost svého jednání nebo své jednání kontrolovat, ale i konstrukce skutkových podstat ve zvláštní části TrZ, jakož i účel trestů ukládaných pachatelům trestných činů.

1.2.3.2. Zásadní problematika trestní odpovědnosti právnických osob

Nejčastější argumentace proti zavádění právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob vůbec spočívá v již zmíněné kolizi se základními kontinentálně evropskými trestněprávními zásadami, zejména pak se zásadou individuální trestní odpovědnosti a zásadou odpovědnosti za zavinění.

Tato kolize je dána zejména fiktivní povahou právnické osoby a její nesvéprávností, což znemožňuje, aby právnická osoba mohla samostatně naplnit některé typové znaky trestného činu zejména pak jeho objektivní a subjektivní stránku. Zásada individuální trestní odpovědnosti byla do přijetí ZTOPO vykládána tak, že trestně odpovědným subjektem mohl být pouze člověk – fyzická osoba jakožto pachatel trestného činu, neboť jen ten je schopen samostatného projevu vůle, za který následně odpovídá, tedy jen člověk je schopen samostatně jednat a tím naplnit objektivní stránku trestného činu.⁴³ Zásada individuální trestní odpovědnosti dle převažujícího názoru však zůstává zachována i ve vztahu k právnickým osobám; v této souvislosti lze citovat Púryho s Šámalem: *„Ani po zavedení trestní odpovědnosti právnických osob nezná trestní právo tzv. kolektivní odpovědnost více fyzických osob za trestný čin v tom smyslu, že by bez dalšího byly jeho pachatelem všechny tyto fyzické osoby působící v rámci právnické osoby nebo jejich určitý okruh, aniž by se zkoumalo, zda každá z takových fyzických osob individuálně naplnila všechny znaky konkrétního trestného činu a zda tak učinila zaviněně. Právnická osoba totiž nese trestní odpovědnost jako samostatný subjekt práva, nikoli jako souhrn všech nebo některých fyzických osob v ní působících“*.⁴⁴

⁴³ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 43-44.

⁴⁴ PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivních orgánů. *Ilaw.cas* [online]. 2013 [cit.2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/hledat-v-archivu/detail->

Podstatně problematičtější otázkou je kolize se zásadou odpovědnosti za zavinění. Zaviněním rozumíme „schopnost“ pachatele vytvořit si vlastní psychický vztah ke konkrétním okolnostem svého jednání, které zakládají trestný čin, ať již vytvořeným pachatelem nebo objektivně existujícím bez jeho přičinění v době činu,⁴⁵ z něhož se dovozuje subjektivní stránka trestného činu ve formě úmyslu či nedbalosti, což je vzhledem k fiktivní povaze právnických osob reálně možné pouze u osob fyzických, proto právnické osoby nejsou dle odpůrců trestní odpovědnosti právnických osob vůbec schopny jednat trestněprávně, neboť tam, kde není zavinění, není ani trestní odpovědnost, přičemž se nejčastěji odvolávají právě na fiktivní povahu PO.⁴⁶

Šámal naproti tomu, ačkoliv nijak nezpochybňuje značně limitovanou, ne-li nulovou způsobilost právnických osob samostatně právně jednat, podotýká „z toho, že za právnickou osobu jednají vždy fyzické osoby, nelze dovozovat, že by tím byla vyloučena způsobilost právnických osob k zaviněnému jednání, neboť podle sociologických výzkumů mají právnické osoby jako kolektivy osob vůli odlišnou od osob, které je tvoří, což právo obecně ve vztahu k právnickým osobám uznává.“⁴⁷

Jestliže je tedy právnická osoba pouhou právní konstrukcí fiktivní povahy, musí být též zkonstruována i její trestní odpovědnost včetně jejího zavinění. Trestní odpovědnost právnických osob je vybudována na principu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě. Celou trestní odpovědnost právnických osob tak můžeme považovat za určitou právní fikci. V tomto ohledu se však právě jeví problematičky dodržení zásady odpovědnosti za zavinění, která musí být bezvýjimečně zachována i ve vztahu k právnickým osobám.

clanku.html?id=35233&r=%252Fcasopisy-a-knihy%252Fcasopisy%252Fcasopis-pravnik%252Fhledat-v-

archivu.html%253Fnaki_search%253D1%2526form_state%253D%2526query%253DEli%2

⁴⁵ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 230.

⁴⁶ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 35.

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 483.

Dodržení této zásady bývá nejčastěji dokládáno skutečností, že zavinění PO požadované pro tu kterou skutkovou podstatu trestného činu je odvozováno od zavinění příslušné fyzické osoby, jejíž jednání včetně konkrétní formy zavinění se právnické osobě přičítá,⁴⁸ a také tím, že i deficit ve vnitřní kontrolní činnosti právnické osoby je třeba považovat za okolnost, která může založit její trestní odpovědnost.⁴⁹

Trestní odpovědnost právnických osob, resp. její subjektivní stránka má tedy svou derivativní složku (odvozenou od zavinění fyzické osoby) a originární složku, která spočívá v určitém organizačním selhání v podobě nezavedení dostatečných kontrolních mechanismů.⁵⁰

Zavinění právnické osoby podle komentáře vedeného Šámalem a Dědičem zjednodušeně řečeno spočívá v nedostatečné řídicí či kontrolní činnosti, která se projevuje buď jako zaviněné trestněprávní jednání osob přímo zastávajících kontrolní či řídicí funkce, nebo jako zaviněný deficit v kontrole a dohledu (zejména nad osobami, které nezastávají vedoucí či řídicí funkce – „řadoví zaměstnanci“) stran vedení právnické osoby, z čehož odvozují právě subjektivní odpovědnost právnické osoby.⁵¹

Z uvedeného vyplývá, že zákon zde vytváří jakési 2 odlišné režimy přičitatelnosti, kde trestní odpovědnost je v případě osob ve vedoucích funkcích podmíněna již jejich samotným jednáním, zatímco v případě běžných zaměstnanců se vyžaduje kromě jejich jednání i zanedbání kontroly nad nimi ze strany vedení právnické osoby, případně aktivní součinnost osob ve vedoucím postavení. V literatuře se často uvádí, že zavinění právnické osoby v konečném důsledku představuje vinu vedení právnické osoby spočívající v nezvládnutí zvýšeného rizika plynoucího z provozování podniku.⁵² Taková formulace, jak dle mého správně tvrdí Jelínek, však spíše evokuje odpovědnost objektivní, proto nabízí poněkud výstižnější konstrukci zavinění, jako úmyslné či nedbalostní porušení povinné odborné péče u osoby jednající za právnickou osobu.⁵³

⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 47.

⁴⁹ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 42.

⁵⁰ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 123-124.

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 213-214.

⁵² ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K. Několik poznámek k článku „trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 15, č. 3, s. 62.

⁵³ JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob In: ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE-IURIDICA, 2017, č. 2, s. 21.

Bez dalšího však lze konstatovat, že trestní odpovědnost podmíněná jednáním zejména statutárních orgánů (osoba vykonávající řídicí funkci) je svou konstrukcí rozhodně přísnější než v případě zaměstnanců a povahově se blíží odpovědnosti objektivní. Vidrna například vyjádřil názor, že takovým přičítáním dochází prakticky k presumpci viny, v čemž spatřuje právě odpovědnost objektivní, a tedy i rozpor s ústavním pořádkem.⁵⁴ Grivna například otevřeně konstatuje, že subjektivní odpovědnost je dodržena pouze ve vztahu k zaměstnancům.⁵⁵ Je však třeba upozornit, že tyto názory byly vysloveny ještě před novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., která přinesla právnické osobě možnost trestní odpovědnosti zprostit se ve všech případech v úvahu přicházející přičitatelnosti vtělením odst. 5 do § 8 ZTOPO, avšak vzhledem k nešťastné formulaci „zprostit se“ trestní odpovědnosti a k dosavadní praxi OČTŘ se obávám, že tato změna nemusí vést ani k částečnému vybalancování této nerovnosti.

V každém případě je třeba tuto odpovědnost chápat jako odpovědnost sekundární, která má doplňující charakter vůči trestní odpovědnosti osob fyzických, jejichž jednání je právnické osobě přičítáno,⁵⁶ a která je závislá na zjištění a následném dostatečném prokázání jednání takových osob, ovšem bez nutnosti identifikace konkrétní fyzické osoby, která svým jednáním naplnila znaky příslušné skutkové podstaty některého z TČ, uvedeného ve zvláštní části TrZ.⁵⁷

Osobně se domnívám, že trestní odpovědnost právnických osob nelze považovat bez dalšího za odpovědnost objektivní, ani za odpovědnost kolektivní, nicméně nelze přehlížet argument, že vyvozování trestní odpovědnosti vůči právnickým osobám, zejména tam, kde se nepodařilo zjistit totožnost konkrétní fyzické osoby, jejíž zavinění se právnické osobě přičítá, je z hlediska dodržení zásady odpovědnosti za zavinění dosti obskurní a takové řešení je primárně otázkou techniky právní úpravy, což může v některých vyvolávat pocit despektu vůči základním zásadám na kterých stojí „evropské“ trestní právo hmotné, které jsou upozaděny na úkor aktuálních právně politických potřeb.⁵⁸

⁵⁴VIDRNA, J. Je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zcela v souladu s ústavním pořádkem České republiky? *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 11, s. 15.

⁵⁵ GRIVNA, T. U trestní odpovědnosti právnických osob mi vadí nejasná přičitatelnost skutku. *Ceska-justice* [online]. 2015 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/06/tomas-grivna-u-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-mi-vadi-mi-nejasna-pricitatelnost-skutku/>

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 29.

⁵⁷ Tamtéž, s. 215.

⁵⁸ KOUDELKA, L. *Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu a jeho základy*. *Trestní právo*, 2017, roč. 21, č. 4, s. 34.

Na druhou stranu však lze protiargumentovat tím, že právě tyto případy představují jeden z nosných důvodů proč právě tato právní úprava našla své místo v trestněprávních předpisech, nicméně by bylo nasnadě, aby OČTŘ v takových případech důkladně vyhodnocovaly i druh trestné činnosti z hlediska její typové závažnosti, jakož i všechny podstatné okolnosti případu, a pečlivě zvažovaly možnost použití některého z odklonů v trestním řízení, jelikož účelem ZTOPO, jak plyne z důvodové zprávy, je zejména postihovat právnické osoby v případech trestných činů proti životnímu prostředí, korupčních trestných činů a v případech organizovaného zločinu nebo tam, kde porušování zákonů je běžnou praxí takové právnické osoby.⁵⁹

1.2.3.3. Modely deliktů odpovědnosti právnických osob v kontinentální Evropě

Hlavní motivací pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v evropských zemích, až na některé výjimky⁶⁰, byly převážně závazky plynoucí z mezinárodních a nadnárodních dokumentů. Vzhledem k tomu, že tyto dokumenty umožňují vyhovět požadavkům v nich uvedených za předpokladu, že právnickým osobám budou ukládány *účinné, přiměřené a odstrašující* sankce, často i s výslovným připuštěním možnosti mimotrestního sankcionování, setkáváme se v praxi jednotlivých evropských států s různými legislativně technickými přístupy k postihování deliktů jednání právnických osob.

První takový přístup je označován jako model tzv. *nepřímé trestní odpovědnosti*, který se vyznačuje absentující výslovnou úpravou trestní odpovědnosti právnických osob v trestních zákonech, a tudíž neumožňuje vyvodit trestní odpovědnost vůči právnické osobě samotné, ale pouze vůči fyzické osobě jednající jménem takové právnické osoby, postih právnické osoby spočívá v možnosti uložit jí namísto trestu pouhé tzv. quasitrestní sankce jako vedlejší důsledek spáchaného TČ.⁶¹ Za příklad se uvádí např. slovenská právní úprava účinná od 1. 9. 2010 do 31. 5. 2016, která našla svou inspiraci v úpravě španělské, která od roku 1995 do roku 2010 stála na podobných základech.

⁵⁹ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 28.

⁶⁰ Např. švýcarská právní úprava byla přijata jako reakce na průmyslovou havárii, při níž došlo k znečištění Rýna chemikáliemi. Viz ŠELLENG, D. Op., cit. s. 24.

⁶¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 22.

Tento na Slovensku původně uplatňovaný model byl především reprezentován novelizací slovenského trestního zákona, tj. zákona č. 300/2005 Z.z., v podobě zavedení dvou druhů ochranných opatření, která lze právníkům osobám ukládat, a odůvodněný možností postihovat právníké osoby za současného zachování tradičních trestněprávních zásad.⁶² Takové řešení se však ve většině států, Slovensko nevyjímaje, ukázalo jako nekoncepční a neefektivní.

Častěji uplatňovaným modelem je model *pravé trestní odpovědnosti*, pro který je naopak příznačné výslovné zakotvení trestní odpovědnosti ve zvláštních zákonech (Polsko, Česká republika, Rakousko), nebo jako součást trestního kodexu (Francie, Nizozemí, Dánsko)⁶³.

V České republice byl tento koncept zvolen primárně pro skutečnost, že činí postih právníké osoby prakticky nezávislý na postihu fyzické osoby v případech, kde se nepodařilo konkrétní fyzickou osobu identifikovat.⁶⁴

Posledním a nám pravděpodobně nejvzdálenějším řešením je model uplatňovaný ve Spolkové republice Německo, označovaný jako *administrativněprávní*. Zvláštnost tohoto modelu tkví v tom, že odpovědnost právníkých osob je formálně upravena v zákoně o přestupcích (Gesetz über Ordnungswidrigkeitengesetz), ale je uplatňována spolu s trestní odpovědností fyzických osob v rámci trestního řízení.⁶⁵ „*Ačkoli sankce mohou mít trestní povahu z formálního hlediska nejde o trestněprávní opatření a nedochází tak k prolomení tradiční zásady, že jen fyzická osoba může být vinna ze spáchání trestného činu.*“⁶⁶

⁶²MEDELSKÝ, J. *Trestná zodpovednosť právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 84-86.

⁶³JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právníkých osob*. Praha: Leges, 2007, s. 22.

⁶⁴Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 28.

⁶⁵ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právníkých osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 20.

⁶⁶HRAČOVÁ, K., KAVĚNA, M., SKOČOVSKÝ, D., ŠAMOVI, M. *Trestní a správní odpovědnost právníkých osob ve vybraných zemích EU. Srovnávací studie č. 5.270. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*, s. 15. *PSP* [online]. Publikováno 4/2007, aktualizováno 6/2016. [cit.2020-03-15] Dostupné z: <https://www.psp.cz/doc/00/02/09/00020954.pdf>.

2. Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v České republice – vybrané instituty

Cílem této kapitoly není podat komplexní a vyčerpávající výklad pozitivněprávní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, neboť tuto úlohu spolehlivě plní obsáhlá komentářová literatura. V této kapitole se tedy zaměřím pouze na hmotněprávní část zákona a s ní související instituty, které jsou zcela klíčové pro samotnou trestní odpovědnost právnických osob. Podstatná část této kapitoly je věnována také otázce sankcionování právnických osob.

2.1. Systematika, účel a povaha ZTOPO

ZTOPO je relativně krátkým zákonem, čítajícím celkem 49 ustanovení, jež se systematicky člení do 6 částí:

- 1) Obecná ustanovení (§ 1 - § 6)
- 2) Základy trestní odpovědnosti PO (§ 7 - § 13)
- 3) Tresty a ochranná opatření (§ 14 - § 27)
- 4) Zvláštní ustanovení o řízení proti PO (§ 29 - § 41)
- 5) Zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (§ 42)
- 6) Účinnost (§ 48).

ZTOPO obsahuje kromě ustanovení hmotněprávních (část 1. – 3.) i ustanovení procesněprávní povahy (část 4. a 5.), je tak zákonem smíšeným, upravujícím podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze právnickým osobám uložit včetně postupu v řízení proti nim. ZTOPO je ve vztahu k TrZ, TŘ a ZMJS zákonem speciálním, avšak vzhledem ke své délce rozhodně není zákonem komplexním, proto se tyto zákony použijí tehdy, pokud ZTOPO určitou problematiku neupravuje buď vůbec, anebo jen částečně, a to potud, pokud to neodporuje povaze právnických osob ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO. Svou povahou se tak jedná o zákon „vedlejší“, podobně jako v případě zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁶⁷

⁶⁷ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 26.

Účelem ZTOPO je primárně účinnější ochrana právem chráněných zájmů, zejména tam, kde se postih fyzických osob jeví být nedostatečným nebo těžko prokazatelným vzhledem k složitým strukturám řízení právnických osob, zvláště pak v případech trestných činů proti životnímu prostředí, korupčních trestných činů a v případech organizovaného zločinu. Zavedení ZTOPO tak posiluje i preventivně-represivní funkci trestního práva a je odůvodněno též reálnou ekonomickou silou a vlivem právnických osob, což mimo jiné napomáhá naplnit i základní účel trestního řízení, vyjádřený v § 1 odst. 1 TR za současné úpravy zvláštnosti postupu OČTR vůči právnickým osobám, jakožto zvláštním subjektům práva.⁶⁸

2.2. Působnost ZTOPO

„Působnost právní normy vyjadřuje okruh společenských vztahů, na které se právní norma vztahuje, a podmínky, za nichž se tato norma uplatní.“⁶⁹ Na základě těchto podmínek rozeznáváme působnost místní, časovou, osobní a věcnou. Následující body této kapitoly se věnují těmto institutům.

2.2.1. Místní působnost (§ 2 - § 5)

Podobně jako v případě fyzických osob je i ve vztahu k právnickým osobám vůdčí zásadou co do místní působnosti *zásada teritoriality*, vyjádřená v § 2 ZTOPO. Zásada teritoriality vychází z myšlenky, že stát jako mocenský suverén má výsadní právo na to uplatňovat svou státní moc vůči všem subjektům páchajících trestnou činnost na jeho území. Ustanovení § 2 odst. 1 tak vyžaduje předně podmínku spáchání trestného činu na území České republiky a následně uvádí výčet alternativních podmínek pro aplikaci zásady teritoriality; jedná se o situace kdy:

- a) právnická osoba má na území ČR své sídlo (česká právnická osoba),
- b) má na území ČR svůj podnik⁷⁰ nebo organizační složku,
- c) vykovává na území ČR svou činnost,
- d) nebo zde má svůj majetek.

Trestně odpovědná podle ZTOPO tak bude i zahraniční právnická osoba, pokud splňuje podmínky podle b), c), nebo d) a samozřejmě podmínku spáchání trestného činu na území ČR.

⁶⁸ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 23-28.

⁶⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 71.

⁷⁰ Podnikem se rozumí obchodní závod ve smyslu § 502 ObčZ.

Odstavec druhý předmětného ustanovení pak po vzoru úpravy obsažené v § 4 odst 2 písm. a), b) TrZ specifikuje, co se myslí „spácháním činu“ na území ČR, když upravuje vztah k tzv. distančním deliktům, kde postačí buď splnění podmínky jednání nebo způsobeného následku na území ČR.

Působnost ZTOPO dále vychází i ze zásady aktivní personality (§ 3), která rozšiřuje působnost ZTOPO na jednání tuzemských právnických osob v cizině bez nutnosti naplnění podmínky oboustranné trestnosti a dále i ze zásady univerzality (§ 4 odst. 1) a subsidiární zásady univerzality (§ 4 odst. 2.). Ustanovení § 4 odst. 1 má za cíl postihnout v něm taxativně vyjmenované trestné činy, a to i pokud jsou spáchány v cizině zahraniční právnickou osobou vzhledem k jejich důležitosti zejména ve vztahu k zvláště důležitým zájmům České republiky.

Subsidiární zásada univerzality je aplikovatelná též na trestněprávní jednání zahraničních právnických osob v cizině, a to na všechny trestné činy ve smyslu § 7 ZTOPO, ovšem za kumulativního splnění dvou podmínek – trestný čin byl spáchán ve prospěch české právnické osoby (mající sídlo v ČR) a takový čin je trestným činem i podle zákona účinného v místě, kde byl spáchán (podmínka oboustranné trestnosti).⁷¹

Ustanovení § 5 ve svém prvním odstavci stanoví, že působnost ZTOPO může být stanovena i mezinárodní smlouvou, odstavec druhý téhož ustanovení pak na základě zásady aplikační přednosti mezinárodní smlouvy před zákonem v případě textové kolize mezinárodní smlouvy se zákonem (čl. 10 Ústavy) vylučuje použití ustanovení § 2 až § 4 ZTOPO. Působnost ZTOPO tak může být mezinárodní smlouvou rozšířena (odst. 1) i nad rámec § 2 až § 4, ale i zúžena (odst.2).⁷²

⁷¹ ŠÁMAL, P In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 109.

⁷² Tamtéž, s. 111-113.

2.2.2. Časová působnost

Co se týče působnosti časové ZTOPO, vlastní ustanovení týkající se této oblasti neobsahuje, proto je třeba ve smyslu § 1 odst. 2 ZTOPO vycházet z obecných zásad obsažených v § 1 - § 3 TrZ.

2.2.3. Osobní působnost (§ 6)

Osobní působnost označuje množinu subjektů, na které se vztahují normy toho kterého zákona. Stejně jako je tomu v případě TrZ, i ZTOPO vymezuje osobní působnost negativně uvedením výjimek, na které se zákon nevztahuje.⁷³ Hmotněprávní exempci tak podle § 6 odst. 1 požívá Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci, přičemž majetková účast těchto právnických osob na jiné právnické osobě nevylučuje odpovědnost takové právnické osoby (§ 6 odst.2). Zde je třeba podotknout, že na rozdíl od územních samosprávných celků, u nichž je vyloučení trestní odpovědnosti podmíněno výkonem veřejné moci, je trestní odpovědnost České republiky vyloučena absolutně ve všech sférách její činnosti.⁷⁴

1) Česká republika

Exempci České republiky lze podepřít několika argumenty. Důvodová zpráva tak činí s odkazem na několik faktů. Zaprvé je to odkaz na definici právnické osoby, obsaženou v mezinárodních dokumentech jako “jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.” Zadruhé je to skutečnost, že by tak docházelo k situacím, kdy by stát prostřednictvím svých orgánů trestal sám sebe a za třetí důvodová zpráva vychází z teze, že trestné činy spáchané představiteli státu pramení z jejich vlastních osobních zájmů.⁷⁵ Šelleng považuje tento třetí argument za nejméně relevantní s přihlédnutím k tomu, že ani v případě jakékoliv jiné trestně odpovědné právnické osoby ZTOPO nevyžaduje jako podmínku trestní odpovědnosti spáchání trestného činu vycházejícího z vnitřních zájmů právnické osoby, s čímž nelze než souhlasit.

⁷³ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 382-383.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018 s. 130.

⁷⁵ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 39-40.

Autor dokládá exempci ČR i s poukazem na skutečnost, že postavení právnické osoby je České republice přiznáno pouze v oblasti práva soukromého, což ZTOPO rozhodně není.⁷⁶

Vyloučení České republiky z působnosti ZTOPO, tak logicky znamená i vyloučení všech organizačních složek státu, což plyne jednak z absentující právní subjektivity organizačních složek státu, ale i z nemožnosti, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva vůči sobě samému. *Ad absurdum* lze uvést příklad trestního stíhání, vedeného proti státnímu zastupitelství (organizační složka podle § 3 odst. 1 MajČR). Organizační složky jsou zvláštními právními útvary, které primárně zabezpečují ty činnosti, které lze podřadit pod výkon moci zákonodárné, soudní a výkonné.⁷⁷

2) Územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci

„Územní samosprávné celky (prostřednictvím svých úřadů) vykonávají v každodenní praxi činnosti, jejichž obsah lze zahrnout do pojmu »výkon veřejné moci« (živnostenské agendy, agendy osobních dokladů a vedení matrik, poplatkové agendy, rozsáhlé oblasti sociální péče a zdravotnictví a mnohých dalších). Jejich činnost je současně stejně tak významná jako nezastupitelná, a je proto i z povahy věci zřejmé, že jejich přímý trestní postih jako právnických osob zde nepřipadá v úvahu.“⁷⁸

Právní subjektivita územních samosprávných celků (dále jen „ÚSC“) je zakotvena v čl. 101 odst. 3. Ústavy, kde jsou přímo označeny za veřejnoprávní korporace, které mohou mít vlastní majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu. ÚSC můžeme podle čl. 99 Ústavy dělit na základní (obce) a vyšší (kraje). Postavení obcí a krajů podrobněji upravují zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, a zákon č. 129/2000 Sb., o krajích. Specifické postavení má hlavní město Praha, které je svou povahou obcí i krajem zároveň, což plyne z ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

⁷⁶ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 85-86.

⁷⁷ ŠÁMAL, P In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 120.

⁷⁸ VIDRNA, J. Trestní odpovědnost právnických osob: Nová rizika ÚSC. *Moderniobec*. [online]. 2012 [cit.2020-01-05]. Dostupné z: <https://www.moderniobec.cz/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-nova-rizika-usc/>

Hlavní výkladové problémy ovšem působí dikce, že trestní odpovědnost ÚSC je vyloučena při „výkonu veřejné moci“. Připustíme-li, že zákonodárce měl zřejmě na mysli „výkon veřejné správy“, která se člení na správu státní a samosprávu, a budeme-li vycházet z definice veřejné moci, tak jak ji poskytl Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 25. 11. 1993, U 3/2 SbNU, sp. zn.II. ÚS 75/93⁷⁹, pak ani výkon samostatné (samosprávy) či přenesené působnosti (státní správy) nemusí vždy, vzhledem k neostré hranici mezi samostatnou a přenesenou působností, dát jasnou odpověď na to, zda se v konkrétním případě jedná o moc veřejnou či nikoli. Nepochybné je pouze to, že trestní odpovědnost ÚSC nebude vyloučena tam, kde budou ÚSC vstupovat do vztahů soukromoprávních v postavení soukromoprávních subjektů např. jako nájemce, pronajímatel, prodávající atp.⁸⁰

Veřejná moc však bude přesto nejčastěji absentovat v případě samostatné působnosti, v úvahu přichází zejména případy kriminality tzv. bílých límečků, např. v případě úvěrových, dotačních podvodů nebo korupčních trestných činů.⁸¹

Komplikovanější je pohled na trestní odpovědnost ÚSC při výkonu působnosti přenesené, která je projevem vertikální dekoncentrace státní správy, kde se ÚSC stávají jakousi prodlouženou rukou státu při výkonu státních záležitostí, které realizují jeho jménem a na jeho odpovědnost.⁸² Kopecský takovou odpovědnost zpochybňuje právě s odkazem na to, že s výkonem státní správy je imanentně spjata i ona veřejná moc.⁸³ Šelleng naopak v teoretické rovině připouští trestní odpovědnost ÚSC i v případě přenesené působnosti, neboť podle autora veřejná moc absentuje například v případě úkonů souvisejících s vidimací či leagilizací listin.⁸⁴

⁷⁹ Podle ÚS se jedná o takovou moc, která přímo nebo zprostředkovaně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, přičemž subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah takového rozhodnutí nezávisí od vůle subjektu.

⁸⁰FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 28.

⁸¹VIDRNA, J. Trestní odpovědnost právnických osob: Nová rizika ÚSC. *Moderniobec*. [online]. 2012 [cit.2020-01-05]. Dostupné z: <https://www.moderniobec.cz/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-nova-rizika-usc/>

⁸² Kopecský, M. *Správní právo. Obecná část*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2019, s. 106.

⁸³ Kopecský, M. K otázkám trestní (ne)odpovědnosti územních samosprávních celků. In Jelínek, J a kolektiv.: *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 140.

⁸⁴ ŠELLENG, D. *Op. cit.*, s. 88.

Důvodová zpráva k § 6 ještě dodává: „Rovněž trestní odpovědnost cizích států, byť to není výslovně v návrhu zákona stanoveno, se nepředpokládá, neboť princip suverenity státu tento postup neumožňuje. Takové případy jsou řešeny v intencích mezinárodního práva. Z obdobného důvodu jsou z trestní odpovědnosti vyloučeny mezinárodní organizace veřejného práva. Trestní stíhání jiných států a mezinárodních organizací veřejného práva (vládních mezinárodních organizací) je vyloučeno z povahy věci, neboť požívají výsady a imunity podle mezinárodního práva, což je důvod nepřijatelnosti trestního stíhání.“⁸⁵

2.2.4. Věcná působnost (§ 7)

Věcná působnost označuje výšeč společenských zájmů, na které daný zákon dopadá v nejobecnější rovině. V trestním právu hmotném tak zákonodárce činí tím, že vyjmenovává jednotlivé skutkové podstaty trestných činů, čímž vyjadřuje i jaké konkrétní zájmy hodlá prostřednictvím svých ustanovení chránit.⁸⁶ Vzhledem k tomu, že právnická osoba se jakožto právní konstrukt nemůže dopustit všech trestných činů jako osoba fyzická, je věcná působnost ZTOPO vyjádřena v § 7, kde zákonodárce formou negativního taxativního výčtu, definuje trestné činy, za které je právnická osoba trestně odpovědná, resp. definuje ty, u nichž je jejich trestní odpovědnost vyloučena. Pojem věcná působnost tak v případě ZTOPO splývá s pojmem „rozsah kriminalizace jednání právnických osob“. Tomuto tématu se budu věnovat v samostatné kapitole.

2.3. Základy trestní odpovědnosti právnických osob

Tato kapitola pojednává o stěžejních institutech pro trestní odpovědnost právnických osob, kterými jsou přičitatelnost, pachatelství, důvody zániku trestní odpovědnosti a přechod trestní odpovědnosti na nástupce právnické osoby.

⁸⁵ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 30-31.

⁸⁶ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 86.

2.3.1. K přičitatelnosti trestného činu právnické osobě (§ 8)

Problematika přičitatelnosti ve vztahu k zavinění už byla letmo nastíněna v kapitole 2.2.3.2. Jak jsem uvedl již v úvodu, právnická osoba je nezpůsobilá naplnit znaky skutkové podstaty TČ samostatně (zejména její subjektivní a objektivní stránku) bez spojení s fyzickou osobou, obsahem „přičítání“ se tak stává i samotná forma zavinění té které fyzické osoby. Otázka přičitatelnosti tak tvoří ohnisko celé právní úpravy ZTOPO a je tedy zcela krucióální.

Zde je třeba podotknout, že se nejedná o přičitatelnost tak, jak je známa občanskému právu, která je svým rozsahem užší než v právu trestním, což bývá často terčem kritiky⁸⁷, ale je na ní nahlíženo poněkud odlišně. Např. Fenyk chápe přičitatelnost jako pragmatickou kombinaci přímého zastoupení a přičitatelnosti, pro kterou používá termín „vytýkatelnost“⁸⁸. Jelínek tvrdí, že zákonná konstrukce přičitatelnosti představuje jistou fikci zavinění, která nemá nic společného se zaviněním fyzické osoby, a která představuje zvláštní subjektivní odpovědnost právnické osoby.⁸⁹

Pro lepší ilustraci uvádím celé znění ustanovení § 8 ZTOPO:

„(1) Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

(2) Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán

a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřízeny, anebo nečinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

(3) Trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2.

⁸⁷ ŠELLENG, D.: Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019 s. 102, kde autor uvádí, že takový přístup nerespektuje trestní právo jako prostředek ultima ratio.

⁸⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 39-40.

⁸⁹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 76.

(4) Ustanovení odstavců 1 a 2 se užijí i tehdy, jestliže
a) k jednání uvedenému v odstavcích 1 a 2 došlo před vznikem právnické osoby,
b) právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby,
c) právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný nebo neúčinný, nebo
d) jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.
(5) Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“

Na základě takto konstruované přičitatelnosti lze sumarizovat elementární předpoklady pro trestní odpovědnost právnické osoby následovně:

- I. Jde o čin protiprávní
- II. Protiprávní čin je spáchán v zájmu anebo v rámci činnosti PO
- III. Protiprávní čin je spáchán osobou uvedenou v odst. 1 písm. a) - d)
- IV. Protiprávní čin je přičitatelný PO podle odst. 2+
- V. Nejsou dány vyvinující důvody podle odst. 2. písm. b) nebo odst. 5.⁹⁰

Aby trestní odpovědnost právnických osob nezůstala bezbřehá, právnickou osobu, lze volat k odpovědnosti pouze pokud k jednání osob uvedených v odst. 1 došlo alternativně buď **v zájmu**, nebo **v rámci činnosti** právnické osoby. Jedná se o materiální korektiv trestní odpovědnosti, který má zabránit tomu, aby právnická osoba nesla odpovědnost za zjevné excesy osob uvedených v odst. 1.⁹¹ Pokud by ZTOPO tuto důležitou podmínku neobsahoval, domnívám se, že právnická osoba by pak odpovídala objektivně bez dalšího, což by představovalo rozpor s čl. 40 odst. 2 a 3 LZPS.

⁹⁰FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ. Op. cit., s. 36.

⁹¹ ŠÁMAL, P. a kolektiv. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu>

Při posuzování toho, jaké jednání je v zájmu právnické osoby, je třeba vycházet z judikatury Nejvyššího soudu, který za jednání v zájmu právnické osoby považuje takové jednání: „*má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právnické osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnické osoby.*“⁹²

Co se týče podmínky jednání v rámci činnosti právnické osoby, dochází často v praxi k tomu, že fyzická osoba vymezená v odst. 1 jedná sice formálně v rámci činnosti PO, ale takové jednání je pouze prostředkem realizace osobních zájmů takové FO, které v konečném důsledku právnickou osobu poškozují, neboť pachatel v těchto případech využívá právnickou osobu k zcela subjektivním kriminálním zájmům a jedná tak na úkor takové právnické osoby. Proto není v těchto případech žádoucí uplatňovat duplicitní trestní postih ve smyslu zásady souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti osob fyzických a právnických, ale jedná se o trestněprávní exces osob uvedených v odst. 1. Pro tyto případy platí zásada, že pokud byl trestný čin spáchán v zásadě proti zájmům, nebo na úkor právnické osoby, nelze dovést trestní odpovědnost takto poškozené právnické osoby, ale postačí trestní postih osoby fyzické.⁹³

Trestní odpovědnost právnických osob, jak již bylo zmíněno i v úvodu, je založena na zásadě souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti, vyjádřené v § 9 odst. 3 větě první ZTOPO: „*Trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 a trestní odpovědností těchto fyzických osob není dotčena trestní odpovědnost právnické osoby.*“

Odst. 3 ustanovení § 8 tak lze považovat za její neodmyslitelný důsledek, který je projevem konceptu pravé trestní odpovědnosti a jedním z vůdčích důvodů pro přijetí ZTOPO.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, uveřejněné pod číslem 23/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.09.2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016, uveřejněné pod číslem 29/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

Podle judikatury Nejvyššího soudu: „*Praktické uplatnění tohoto ustanovení cílí především na případy rozhodování kolektivních orgánů typu představenstva či valné hromady, u nichž se posléze již nepodaří zjistit, který z členů jak hlasoval, a proto se nedovodí, které konkrétní jednání které konkrétní fyzické osoby by mělo být právnícké osobě přičítáno, je ovšem zřejmé, že to muselo být nejméně několik z velmi omezeného okruhu fyzických osob téhož postavení v rámci právnícké osoby (kupř. rozhodlo prostou většinou hlasů tříčlenné představenstvo akciové společnosti, avšak nepodaří se prokázat, kdo jak hlasoval).*“⁹⁴ Musí však být učiněn jednoznačný závěr, podložený odpovídajícím skutkovým zjištěním, že jednající fyzická osoba jednala buď v některém z postavení předpokládaných v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO, anebo v postavení podle § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, a že v důsledku toho je spáchaný čin přičitatelný právnícké osobě buď podle § 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO, anebo podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Jinými slovy, soudy by neměly obcházet nemožnost identifikace konkrétní fyzické osoby tím, že budou slepě aplikovat § 8 odst. 3, ale je třeba, aby bylo postaveno na jisto, že taková osoba spadá do některé z kategorií podle § 8 odst. 1 písm. a) - c) ZTOPO.⁹⁵

I. K přičitatelnosti trestného činu spáchaného osobami podle § 8 odst. 1 písm a), b)

Do kategorie osob podle písm. a) lze obecně podřadit především statutární orgány, tedy orgány, které disponují generálním zástupčím oprávněním podle § 163 ObčZ. Tyto orgány mohou být individuální – např. jednatel s.r.o., nebo i kolektivní – představenstvo a.s. Do kategorie osob podle písm. b) lze obecně podřadit především členy nejvyšších orgánů právníckých osob, jako je valná hromada u s.r.o., či a.s., nebo např. členská schůze v případě družstva, včetně vedoucích zaměstnanců ve smyslu ustanovení § 11 ZákP. Kontrolní činnost je především svěřena členům specializovaných kontrolních orgánů, jako je např. dozorčí rada u a.s.⁹⁶

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp.zn. 5 Tdo 55/2019.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018, uveřejněné pod číslem 37/2019 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

⁹⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právníckých osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 207-208.

Odstavec 1 písm. a) a b) prošel v důsledku novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb. poměrně zásadní změnou, proto bude podrobněji rozebrána v kapitole 4. Zde je však třeba opět poukázat na odlišnost podmínek přičitatelnosti jednání subjektů představujících „vyšší vedení“ právnické osoby na straně jedné a osob spadajících pod režim písm. d) téhož odstavce na straně druhé. Při pohledu na odst. 2 je patrné, že existují dva odlišné režimy přičitatelnosti; o přísnějším režimu přičitatelnosti ve vztahu k osobám vymezeným v odst. 1. písm. a), b) a c) jsem se již vyjádřil v kapitole 2.2.3.2. Domnívám se, že tuto nerovnost nemůže plně vyvážit ani vnesení odst. 5 do § 8 ZTOPO, jelikož dle jazykového výkladu bude právnická osoba stále kriminalizována, přičemž disponuje pouze následnou možností „zproštění se“. Naproti tomu návětí ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) hovoří jasněji, když uvádí „*právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu jestliže...*“. Šámal s Dědičem takový výklad sice striktně odmítají s poukazem na to, že zákonodárce měl jistě na mysli nepřičtení,⁹⁷ avšak k odst. 2 písm. a) uvádí, že jednání osob zde uvedených představuje typickou přičitatelnost právnické osobě, kde jednání takových osob se právnické osobě přičítá přímo bez dalšího,⁹⁸ což na mne působí poněkud rozporuplným dojmem.

⁹⁷ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 230.

⁹⁸ Tamtéž, s. 214.

II. K přičitatelnosti trestného činu spáchaného zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení

Zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) je dalším subjektem, jehož jednání může podmínit trestní odpovědnost právnické osoby. Zákonodárce, na rozdíl od osob uvedených v odst. 1 písm. a), b) a c), podstatně precizněji vymezuje podmínky, za kterých může být jednání zaměstnance právnické osobě přičteno v odst. 2 písm. b).

Nezbytným předpokladem je samozřejmě jednání v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby a při plnění pracovních úkolů, přičemž takové jednání je uskutečňováno na základě rozhodnutí, pokynu či schválení orgánů nebo osob uvedených v písm. a) – c) odst. 1, anebo i bez takového rozhodnutí, pokynu nebo schválení, ovšem za předpokladu, že zde došlo k „organizačnímu selhání“ ve vedení právnické osoby v podobě zanedbání kontrolních, preventivních či reaktivních opatření, ke kterým byli orgány právnické osoby, nebo její vedoucí představitelé povinni nebo které po nich lze spravedlivě požadovat. Zákon tedy pro přičtení jednání zaměstnance právnické osobě vyžaduje, kromě ostatních podmínek, i pochybení stran osob uvedených pod písm. a), b), či c), které může mít formu komisivní (pokyn, rozhodnutí, schválení) nebo i omisivní (zanedbání kontroly nad zaměstnanci, neučinění opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu).

Fenyk v souvislosti s komisivním pochybením hovoří o kumulativní subjektivní stránce TČ, která spočívá v zaviněném rozhodnutí, pokynu či schválení a na něj navazujícím zaviněném jednání zaměstnance, který takový pokyn či rozhodnutí realizuje. Kumulativní avšak dle autora neznamená součet vědomostních a volných složek, nýbrž se právnické osobě bude přičítat ta nejzávažnější zjištěná forma zavinění, přičemž mezi osobami podílejícími se na realizaci takového jednání je možná některá z forem trestné součinnosti.⁹⁹

⁹⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 39.

V případě, že dojde ke spáchání trestného činu zaměstnancem bez vazby na předchozí komisivní jednání osob v odst. 1 a) – c), má právnická osoba možnost vyhnout se trestní odpovědnosti, pokud nebude v trestním řízení vyvrácena obhajoba právnické osoby, spočívající v tvrzení, že disponuje takovým vnitřním kontrolním systémem, který fakticky efektivně funguje, a který zahrnuje právě takové mechanismy zajišťující jak kontrolu nad zaměstnanci, tak i detekci a reakci na jejich případnou trestnou činnost.¹⁰⁰ Druhá část odst. 2 písm. b) tak *de facto* představuje zvláštní exkulpační důvod ve vztahu k zaměstnancům.

Co se týče osob v postavení obdobném zaměstnancům, pod tento pojem spadají např. případy agenturního zaměstnávání (§ 308 ZákP), dočasného přidělení (§ 43a ZákP) či výkon funkce člena družstva, ale i případy tzv. švarcsystému. Vždy bude tedy rozhodovat faktická stránka vztahu takové fyzické osoby k osobě právnické, bez ohledu na formální označení takového vztahu, pokud budou splněny znaky závislé práce ve smyslu § 2 ZákP.¹⁰¹

III. K přičitatelnosti trestného činu spáchaného osobou vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby

Zařazení této skupiny osob mezi subjekty, jejichž jednání může podmínit trestní odpovědnost právnické osoby, má opodstatnění v tom, že na řízení právnické osoby má často rozhodující vliv subjekt, který v dané právnické osobě nevykonává formálně žádnou funkci, avšak fakticky rozhoduje o klíčových otázkách takové právnické osoby. Osobu, která takovým rozhodujícím vlivem disponuje, nelze podřadit pod orgány právnické osoby, ani pod osoby ve vedoucím postavení v rámci takové právnické osoby, a proto je žádoucí, aby i tato osoba spadala do kategorie osob, jejichž jednání může přivodit trestní odpovědnost právnické osoby. Nezbytné je, aby takový vliv byl alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby.

„Rozhodující vlivem lze rozumět takový stav, kdy o zásadních otázkách řízení není fakticky rozhodováno statutárním a výkonným orgánem právnické osoby, ale někým jiným a zároveň se jedná o vliv, který trvá po určitou zpravidla delší dobu a v důsledku něhož došlo ke spáchání trestného činu“¹⁰²

¹⁰⁰ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 78.

¹⁰¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 50-51.

¹⁰² ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 209.

Rozhodující vliv může být vlivem právním (většinový společník, majoritní akcionář, podnikatelská seskupení podle § 71-91 ZOK), nebo může být vlivem faktickým bez existence právního titulu, např. osoba stojící vně právnické osoby využívá svých osobních vazeb k členům statutárního orgánu.¹⁰³

Nejčastěji se s takovým rozhodujícím vlivem setkáváme v rámci již zmíněných podnikatelských seskupení, tedy v rámci obchodněprávních vztahů. ZOK zde rozlišuje 3 stupně výkonu vlivu – ovlivnění (§ 71 ZOK), ovládání (§ 74 ZOK) a koncern (§ 79 ZOK). Současně platí, že každé ovládání je zároveň ovlivněním a každý koncern je zároveň ovládáním. V úvahu tak budou přicházet zejména případy ovládání a koncernu, neboť ty se vyznačují dlouhodobějším výkonem takového vlivu než v případě ovlivnění, které může být i jednorázové. Pro OČTŘ bude však nadále klíčový faktický stav takového vlivu, proto logicky nepřichází v úvahu aplikace vyvratitelných domněnek ovládání v § 75 ZOK, ani např. to, kdo je uveden v obchodním rejstříku jako majoritní akcionář, neboť taková osoba může být pouze formálně nastrčenou loutkou. Dále je třeba, aby výkon takového vlivu byl v každém jednotlivém případě náležitě prokázán, což může způsobovat důkazní obtíže, hlavně v případech, kdy taková osoba uplatňuje svůj vliv pouze skrze ústní pokyny.¹⁰⁴

IV. Zvláštní případy přičitatelnosti (§ 8 odst. 4)

Odst. 4 písm. a) – c) ustanovení § 8 má za cíl postihnout situace, kdy se pachatel snaží zneužít povahu a účinky některých právních jednání, a tím se vyhnout trestní odpovědnosti.¹⁰⁵ Zákon tak pamatuje na 3 v úvahu přicházející situace.

Písm. a) dopadá na situace, kdy dojde ke spáchání trestného činu, který je právnické osobě přičitatelný i před jejím vznikem, jelikož podle § 127 ObčZ: „*Za právnickou osobu lze jednat jejím jménem již před jejím vznikem. Kdo takto jedná, je z tohoto jednání oprávněn a zavázán sám; jedná-li více osob, jsou oprávněny a zavázány společně a nerozdílně. Právnická osoba může účinky těchto jednání pro sebe do tří měsíců od svého vzniku převzít. V takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku. Převzme-li je, dá dalším zúčastněným najevo, že tak učinila.*“

¹⁰³ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 208.

¹⁰⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 48-49.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 56.

Pro trestní odpovědnost právnické osoby však není relevantní, zda k takovému „převzetí“ skutečně dojde, došlo-li k protiprávnímu činu v zájmu budoucí právnické osoby, neboť jednání v rámci činnosti nepřipadá v úvahu, jelikož právnická osoba ještě neexistovala, a tudíž formálně nevyvíjela žádnou činnost.¹⁰⁶ Předpokladem však je, že právnická osoba skutečně následně vznikne.¹⁰⁷

Písm. b) zcela legitimně cílí na situace, kdy právnická osoba spáchá trestný čin v mezidobí od svého vzniku do rozhodnutí soudu o neplatnosti jejího vzniku. Podmínky, za kterých může soud rozhodnout o neplatnosti vzniku právnické osoby, jsou obsaženy v § 129-131 ObčZ a ve vztahu k obchodním korporacím i v § 92 ZOK.

Podle písm. c) není na překážku trestní odpovědnosti právnické osoby, pokud byl trestný čin spáchán fyzickou osobou, která jednala zejména na základě neúčinné nebo neplatné dohody o zmocnění. Bude se jednat jak o případy relativní platnosti i neplatnosti podle § 574 a násl. ObčZ, tak i o případy relativní neúčinnosti podle § 589 a násl. ObčZ. Směrodatné nebude ani to, zda došlo k excesu ze zástupčího oprávnění, podmínkou ovšem je, aby takový právní titul, ať už stížen jakoukoliv vadou, reálně existoval.¹⁰⁸

Poněkud diskutabilnější je situace uvedená v písm. d), tedy přiřítání v případě, že jednající fyzická osoba není trestně odpovědná. Jedná se o další projev souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti právnické osoby. Toto na první pohled jasné ustanovení však při bližším zkoumání může působit výkladové potíže.

Nepochybné ovšem je, že pod písm. d) budou spadat situace zániku trestní odpovědnosti fyzických osob, tedy případy spočívající v okolnostech nastalých až po spáchání trestného činu, avšak ještě před tím, než je o něm pravomocně rozhodnuto, které představují zánik práva státu na potrestání pachatele¹⁰⁹, konkrétně se jedná především o případy účinné lítosti a promlčení trestního stíhání. Tyto okolnosti mohou nastat u osoby fyzické, ale u osoby právnické nikoliv, podobně jako např. u spolupachatelů, proto splnění těchto podmínek na straně osoby fyzické nemůže automaticky prospívat i osobě právnické.¹¹⁰

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 225.

¹⁰⁷ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 71.

¹⁰⁸ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 119.

¹⁰⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 360.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 393.

Dalším důvodem zániku trestní odpovědnosti může být i milost prezidenta republiky, jejíž udělení osobě fyzické se též z logiky věci nemůže automaticky vztahovat i na trestní odpovědnost osoby právnické.

Odborná literatura se dále shoduje na tom, že právnické osobě naopak nebude možno přičítat ta jednání, pokud budou u fyzické osoby shledány okolnosti vylučující protiprávnost.¹¹¹ Poněkud jiná situace ovšem panuje v případech, kdy fyzická osoba není trestně odpovědná kvůli nedostatku věku, nepříčetnosti nebo nedostatku rozumové a mravní vyspělosti v případě mladistvých. Šámal s Dědičem k tomu uvádí, že tyto podmínky nejsou pro trestní odpovědnost právnické osoby relevantní s odvoláním na § 9 odst. 3.¹¹² Jelínek tvrdí, že případy nepříčetnosti představují jedinou výjimku ze zásady nezávislé souběžné trestní odpovědnosti právnické osoby, jelikož nepříčetná osoba nemůže jednat zaviněně, a tudíž ani nelze určit konkrétní formu zavinění, kterou lze právnické osobě přičíst.¹¹³ V této souvislosti lze uvést ještě zajímavý názor Šellenga, který se domnívá že pod písm. d) spadají pouze případy zániku trestní odpovědnosti fyzických osob, všímá si přitom dikce odst. druhého, ve kterém se uvádí že „právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7 jestliže byl spáchán...“ Pokud tedy podle autora u osoby chybí některá z podmínek trestní odpovědnosti v podobě věku či příčetnosti, dopouští se pouze činu jinak trestného, proto fakticky trestný čin nepáchá a právnické osobě tudíž není co přičítat.¹¹⁴

Jsem toho názoru, že ačkoliv trestní odpovědnost právnické osoby je nezávislá na trestní odpovědnosti fyzické osoby, nelze takovou nezávislost chápat absolutně, ale je třeba hledat zavinění i právě v rámci fungování vnitřního kontrolního systému právnické osoby. Osoba, která jedná ve stavu nepříčetnosti, jedná ve stavu, který má svou biologickou a psychologickou příčinu, takový stav se projevuje duševní poruchou, která může trvat i v rádech vteřin a může u každého vypuknout prakticky kdykoliv a za zcela nepředvídatelných okolností a která je natolik intenzivní, že eliminuje schopnost pachatele v době páchání činu své jednání ovládat nebo rozpoznat, že jedná protiprávně.

¹¹¹ TERYNGEL, J. K trestnímu postihu právnických osob. *Epravo*. [online]. 2016 [cit.2020-01-12]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-trestnimu-postihu-pravnickych-osob-103511.html?maill>; Shodně FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 57.

¹¹² ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 227.

¹¹³ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 392.

¹¹⁴ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 120.

Ačkoliv právnická osoba obecně odpovídá za volbu osob, které jí budou ve vztahu k třetím osobám zastupovat, určité okolnosti, jako právě již zmíněná duševní choroba, jsou natolik specifické a těžko předvídatelné, že by dle mého názoru bylo vyvozování trestní odpovědnosti vůči právnické osobě v případě nepřičetného pachatele nepřiměřeně přísné, jelikož si nedovedu představit, jak by vůbec bylo možné po právnické osobě spravedlivě požadovat, aby takovýmto okolnostem zabránila. Ustanovení § 8 odst. 4 písm. d) považuji za jedno z nejproblematictějších míst ZTOPO, jelikož, kromě případů nepřímého pachatelství, nevidím žádné jiné praktické užití tohoto ustanovení, které tak v konečném důsledku spíše působí výkladové obtíže a rozpory. Příliš extenzivní výklad ustanovení § 8 odst. 4 písm. d) ZTOPO by tak mohl kolidovat s principem presumpce neviny ještě více, než často zpochybňovaná aplikace § 8 odst. 3 ZTOPO.

2.3.2. Právnická osoba jako pachatel spolupachatel a účastník trestného činu (§ 9)

Pachatelství v případě právnické osoby nemůže vzhledem k její fiktivní povaze stát na stejných základech jako pachatelství osoby fyzické, neboť celá trestní odpovědnost právnické osoby stojí na principu přičitatelnosti, proto ZTOPO obsahuje speciální úpravu právnické osoby jako pachatele trestného činu. Podle odst. 1 ustanovení § 9 je pachatelem právnická osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem.

Právnická osoba může být i nepřímým pachatelem podle odst. 2 § 9 za předpokladu, že užije ke spáchání trestného činu jinou fyzickou nebo právnickou osobu. Právnická osoba zde sama nejedná, ale ke spáchání trestného činu zneužije jinou osobu fyzickou nebo právnickou s cílem vyhnout se trestní odpovědnosti (v případě zneužití fyzické osoby hovoříme o „živém nástroji“). Taková zneužitá osoba se stává nástrojem v rukách nepřímého pachatele, přičemž důsledky, které pro ni z takového jednání plynou, se mohou různit. Zneužitý subjekt tedy nemusí být trestně odpovědný vůbec, např. pro nedostatek věku, omyl, nepřičetnost, nebo odpovídá omezeně, např. pouze za nedbalostní trestný čin, nebo neodpovídá za tentýž trestný čin, který nepřímý pachatel jeho prostřednictvím spáchal, ale odpovídá například za čin méně trestný, který nevyžaduje speciální úmysl nebo

pohnutku.¹¹⁵ Jednotlivé případy nepřímého pachatelství jsou obsaženy v ustanovení § 22 odst. 2 TrZ.

Typickým případem může být situace, kdy např. statutární orgán svým pokynem uvede ve skutkový omyl běžného zaměstnance s úmyslem spáchat trestný čin. Pokud u zaměstnance nebude dovozena ani nevědomá nedbalost, stane se zaměstnanec pouhým živým nástrojem, a tudíž není vyloučeno ani přičtení takového trestného činu samotné právnické osobě.

Odstavec 3 § 9 ve své druhé větě zakotvuje spolupachatelství právnické osoby s jinou právnickou osobou nebo s osobou fyzickou, přičemž každý ze spolupachatelů odpovídá, jako by trestný čin spáchal sám. Zde je třeba zmínit, že zásadně nepřichází v úvahu spolupachatelství ani jakákoliv jiná forma trestné součinnosti mezi právnickou osobou a osobami, jejichž jednání se právnické osobě přičítá, neboť by tím byl popřen celý koncept přičitatelnosti, proto se musí vždy jednat o osobu, která ve vztahu ke konkrétní právnické osobě nespadá pod režim § 8 odst. 1 ZTOPO.¹¹⁶

Co se týče účastenství v užším smyslu (organizátorství, návod, pomoc) ustanovení § 9 o něm mlčí, ačkoliv samo ve svém názvu obsahuje slovo „účastník“. Proto je třeba vycházet z obecné úpravy obsažené v § 24 TrZ. Ta stojí na zásadě akcesority účastenství, jinými slovy tam, kde není hlavního pachatele, není ani účastníka, což znamená že hlavní pachatel se o trestný čin musí alespoň pokusit vyjma případů, kde je trestná i samotná příprava. Příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů a pokud tak zákon výslovně stanoví.¹¹⁷

2.3.3. Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby (§ 10)

Jedním z nejproblematictějších ustanovení ZTOPO je ustanovení § 10 upravující přechod trestní odpovědnosti na nástupce právnické osoby. Pakliže je trestní odpovědnost právnických osob už jednou uzákoněna, bylo by zcela proti smyslu a účelu ZTOPO, aby se právnická osoba trestní odpovědnosti mohla vyhnout tím, že např. účelově převede svůj majetek na jinou právnickou osobu, či se jinak transformuje.¹¹⁸

¹¹⁵ ŠÁMAL, P., In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 260.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 260-261.

¹¹⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 338.

¹¹⁸ BRUNA, E. Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA, 2017, č. 2, s. 88.

Zákon tak přináší zcela novou hmotněprávní zásadu, která stojí na principu, že v případě zániku právnické osoby nezaniká její trestní odpovědnost, ale přechází na její právní nástupce.¹¹⁹

Ovšem způsob, jakým tuto problematiku zákonodárce upravuje, nelze označit jinak než za nešťastný a vágní. Samotné jádro této otázky *de facto* spočívá v jedné jediné větě v ustanovení § 10 odst. 1, které stanoví, že „*trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce*“. Ani důvodová zpráva nepředstavuje podklad, který by tuto problematiku mohl uspokojivě osvětlit. Jediné, na co dává důvodová zpráva přesvědčivou odpověď, je skutečnost, že pokud v případě právního nástupnictví původní právnická osoba nezanikne, zůstává kromě právního nástupce trestně odpovědná i původní právnická osoba.¹²⁰

Zákon však výslovně neupravuje celou řadu otázek, které jsou natolik zásadní, že se objevuje i názor, že takový stav je v rozporu s principem *nullum crimen sine lege certa*.¹²¹ Jednou z takových otázek je, jaký druh právního nástupnictví podmiňuje přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce.

V obecné rovině rozeznáváme dva druhy právního nástupnictví, nebo-li sukcese – univerzální, kde právní nástupce vstupuje do všech práv a povinností svého předchůdce a singulární, kde dochází k přechodu jen několika přesně vymezených práv či povinností.¹²²

Odborná literatura se shoduje na tom, že zákonodárce rozhodně neměl v úmyslu, aby trestní odpovědnost přecházela na každého právního nástupce, který nabyde jakoukoliv majetkovou hodnotu ve smyslu nejširšího výkladu singulární sukcese, jelikož inspirací pro naši právní úpravu se stala rakouská právní úprava, která primárně vychází ze sukcese univerzální, ta ovšem za právní nástupnictví univerzální považuje i některé případy singulární sukcese, pokud se takový nástupce stane vlastníkem podstatné části podniku, anebo na něj přechází podstatná část činnosti jeho předchůdce.¹²³

¹¹⁹ CHMELÍK, Jan a BRUNA, Eduard. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. S. 181. Edice EUPRESS.

¹²⁰ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 44.

¹²¹ ŠELLENG, D. K některým aspektům trestní odpovědnosti právního nástupce obchodní společnosti. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2018 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-aspektum-trestni-odpovednosti-pravniho-nastupce-obchodni-spolecnosti?browser=mobi>

¹²² Tamtéž.

¹²³ JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2015 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce#ftn4>; Shodně ŠÁMAL, P.,

Z toho pak vyplývá, že pod ustanovení § 10 odst. 1 mohou kromě některých typů přeměn právnických osob ve smyslu § 1 odst. 2. PřemZ spadat i případy převodu obchodního závodu nebo jeho částí ve smyslu § 2175 ObčZ a násl., které jsou podle judikatury Nejvyššího správního soudu svou povahou sukcesí singulární¹²⁴, ovšem za předpokladu, že takový převod je způsobilý umožnit právnické osobě vyhnout se trestní odpovědnosti nebo uložení trestu, či jeho uložení ztížit a zda taková singulární sukcese vykazuje materiální znaky sukcese univerzální.¹²⁵

Odst. 2 ustanovení § 10 klade požadavek na soudy, aby při ukládání trestních sankcí zohledňovaly, v jakém rozsahu na každého právního nástupce přešly výnosy, užítky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, případně i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoliv z nich pokračuje v činnosti v souvislosti, s níž byl spáchán trestný čin. Proto by ve světle zásady subsidiarity trestní represe nemělo docházet k vyvozování trestní odpovědnosti vůči té právnické osobě, na kterou přešla jen taková část majetku, která nijak nesouvisí s trestným činem spáchaným původní právnickou osobou.¹²⁶

Další otázkou, kterou zákon explicitně neřeší, je, zda k přechodu trestní odpovědnosti dochází objektivně bez ohledu na zavinění právního nástupce, či nikoliv. Vzhledem k tomu, že zamítnutý návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004 zavinění právního nástupce výslovně upravoval v ustanovení § 7 tak, že „*trestní odpovědnost právnické osoby přechází na jejího právního nástupce jen tehdy, když právní nástupce nejpozději v okamžiku vzniku právního nástupnictví věděl nebo vzhledem k okolnostem a ke svým poměrům mohl vědět, že se právnická osoba před vznikem právního nástupnictví dopustila trestného činu*“¹²⁷ a současné znění zákona o této možnosti mlčí, dovozuje se, že k přechodu trestní odpovědnosti není zavinění právního nástupce potřeba.

DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 281-282.

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24.1.2013, čj. 4 As 72/2012-52.

¹²⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. II.ÚS 840/14.

¹²⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 280. Shodně FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 77.

¹²⁷ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 225.

Taková konstrukce má své opodstatnění v situacích, kde k právnímu nástupnictví dochází nezávisle na vůli právního nástupce, především tam, kde právnická osoba jedná toliko vedena snahou vyhnout se trestnímu stíhání a důsledkům s tím spojeným, avšak pokud se jedná například o již zmíněnou koupí obchodního závodu, domnívám se, že by *de lege ferenda* bylo vhodné i zde zavinění sukcesora požadovat.

Poslední, zákonem opomíjenou, otázkou je, zda může trestní odpovědnost právnické osoby přejít i na osobu fyzickou. Absenci této otázky osobně považuji za nejméně problematickou, která se dá logickým výkladem snadno překlenout. Pakliže k přechodu trestní odpovědnosti na právnickou osobu dochází objektivně, bez ohledu na vědomí nástupce o tom, zda se původní právnická osoba dopustila trestného činu, bylo by zcela v rozporu se zásadou individuální trestní odpovědnosti, aby i fyzická osoba odpovídala automaticky na základě aplikace § 10 odst. 1. Fyzická osoba se sice může stát právním nástupcem právnické osoby, může se dokonce i dopustit některého z trestných činů podle § 216-217 TrZ, ale její trestní odpovědnost je třeba vždy posuzovat v intencích individuálního trestního práva hmotného podle TrZ, které na straně fyzické osoby vyžaduje zavinění bezvýjimečně. Taková fyzická osoba se však může stát určitým „přenašečem“ trestní odpovědnosti za předpokladu, že posléze převede nabyté majetkové hodnoty na jinou právnickou osobu. Automatický přechod na základě § 10 odst. 1 je však v případě fyzické osoby třeba vyloučit.¹²⁸

2.3.4. Důvody zániku trestní odpovědnosti právnické osoby (§ 11-12)

„Důvody zániku trestní odpovědnosti jsou případy, kdy čin byl v době svého spáchání trestným činem, odůvodňoval trestní odpovědnost pachatele, ale jeho trestnost dodatečně zanikla.“¹²⁹

ZTOPO výslovně upravuje pouze účinnou lítost (§11) a promlčení (§ 12). Na základě § 1 odst. 2 ZTOPO se na trestnou činnost právnických osob vztahují i ustanovení TrZ o zániku trestnosti přípravy, pokusu a účastenství (§ 20 odst. 3, § 21 odst. 3, § 24 odst. 3). V úvahu přichází i milost prezidenta republiky ve formě abolice (nezahájení nebo nepokračování v trestním stíhání).

¹²⁸ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 283-284.

¹²⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 361.

2.3.4.1. Účinná lítost (§ 11)

Institut účinné lítosti obecně dává pachateli trestného činu možnost vyhnout se trestněprávním důsledkům za předpokladu, že se i po dokonání trestného činu aktivně přičiní o odstranění, zamezení, napravení škodlivých následků, které způsobil. Zákon tak klade větší důraz na reparační, restituční a preventivní působení trestního práva než na represii pachatele, čímž sleduje účinnější ochranu právem chráněných zájmů.¹³⁰

V případě právnických osob je tento důraz ještě více akcentován. To se projevuje skutečností, že trestní odpovědnost právnické osoby může v zásadě zaniknout u všech trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit, s výjimkou taxativně vyjmenovaných v § 11 odst. 2 ZTOPO. U fyzických osob je to přesně naopak, u nich může trestní odpovědnost zaniknout z důvodu účinné lítosti jen u těch trestných činů taxativně vyjmenovaných v § 33 TrZ a ve zvláštních případech účinné lítosti (§ 197, § 242, § 248a, § 312b, § 362 TrZ).

Aby došlo k zániku trestní odpovědnosti právnické osoby na základě účinné lítosti, musí být trestný čin dokonán a následně musí právnická osoba dobrovolně upustit od dalšího protiprávního jednání a současně:

- a) odstranit nebezpečí hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, nebo
- b) vzniku škodlivého následku zabránit nebo škodlivý následek napravit, nebo
- c) učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu oznámení o trestném činu v době, kdy nebezpečí, vzniklé zájmu chráněnému trestním zákonem, mohlo být ještě odstraněno nebo kdy mohlo být zabráněno škodlivému následku.

Podmínka dobrovolného upuštění od dalšího protiprávního jednání je zcela zásadní a musí být vždy splněna, co se týče podmínek podle písm. a), b) a c), postačí kterákoliv z nich, ovšem i u nich se kromě aktivního přístupu pachatele logicky předpokládá i dobrovolnost jednání. *„Dobrovolnost znamená, že pachatel takto jedná z vlastního rozhodnutí ještě předtím, než byl jeho trestný čin objeven nebo oznámen.“*¹³¹

¹³⁰ ŠÁMAL, P In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 304-305.

¹³¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 85.

Vzhledem k tomu, že účinná lítost právnických osob stojí na prakticky stejných základech jako v případě fyzických osob, je pro posouzení otázky dobrovolnosti do určité míry použitelná dosavadní judikatura vztahující se k fyzickým osobám, proto dobrovolnost jednání pachatele nelze *apriori* vyloučit jen proto, že jednal pod vlivem obavy z možného odhalení trestného činu, případně trestního stíhání, neboť ani taková obava nemusí vyloučit dobrovolnou snahu o napravení škodlivého následku. Vždy záleží na konkrétních okolnostech toho kterého případu, je třeba posuzovat, nakolik je zahájení trestního stíhání reálné a s jakou mírou bezprostřednosti hrozí.¹³² Dobrovolnost tak zpravidla nebude splněna tam, kde je trestní stíhání již zahájeno nebo pokud již reálně hrozí.¹³³

Pro splnění podmínky odstranění nebezpečí, zamezení či napravení škodlivého následku není nezbytné, aby takto jednala pouze ta osoba, jejíž jednání se právnické osobě přičítá, ale může jít o jakoukoliv osobu ve smyslu § 8 odst. 1 ve vztahu k dané právnické osobě.¹³⁴

2.3.4.2 Promlčení (§ 12)

Institut promlčení jako jeden z důvodů zániku trestní odpovědnosti vychází především z myšlenky, že pouze včasná reakce na trestněprávní jednání pachatele může být účelná, jakož i ze skutečnosti, že plynutím času postupně slábnou síla důkazů.¹³⁵

Právní úprava promlčení trestní odpovědnosti právnických osob odkazuje na obecnou úpravu, obsaženou v § 34 TrZ. Důvodová zpráva k § 12 uvádí následující: „*Pokud jde o další typ zániku trestní odpovědnosti právnické osoby – promlčení – lze zachovat principy, jež se uplatňují u promlčení odpovědnosti fyzické osoby, tj. promlčecí doby jsou odstupňovány v návaznosti na závažnost spáchaného trestného činu. Závažnost trestného činu je vyjádřena výší trestní sazby trestu odnětí svobody uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku. Obecně platí, že promlčení trestného činu fyzické osoby neznamena automaticky zánik trestní odpovědnosti právnické osoby, která se posuzuje nezávisle.*“¹³⁶

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2001, sp. zn. 7 Tz 289/2000.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2006, sp. zn. 15 Tdo 756/2006.

¹³⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 86.

¹³⁵ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 367.

¹³⁶ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 45.

Z promlčení jsou tak podle § 13 odst. 2 ZTOPO stejně jako v případě fyzických osob vyloučeny trestné činy uvedené ve hlavě třinácté zvláštní části TrZ s výjimkou trestných činů založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403 TrZ), projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404 TrZ) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405 TrZ) a dále tři konkrétní trestné činy - rozvracení republiky (§ 310 TrZ), teroristický útok (§ 311 TrZ) a teror (§ 312 TrZ), pokud byly spáchány za takových okolností, že zakládají válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva.

2.5 Sankcionování právnických osob (§ 14–27)

ZTOPO podobně jako TrZ vychází z dvojkolejnosti trestních sankcí, právnické osobě je tedy možno uložit buď trest, nebo ochranné opatření. Úpravu sankcionování právnických osob nalezneme v ustanoveních § 14 - § 27 ZTOPO.

Co se týče základních zásad pro ukládání trestních sankcí, na sankcionování právnických osob se vztahují i některé obecné zásady vyjádřené v TrZ. Konkrétně se jedná o zásadu zákonnosti (čl. 39 LZPS, § 37 odst. 1 TrZ), zásadu přiměřenosti a individualizace (§ 38 a 39 TrZ), zásadu humanity (§ 37 odst. 2) a samozřejmě i zásadu subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 TrZ).

Jinak je tomu ovšem v případě zásady personality trestu. Ta předpokládá, že uložený trest postihne výlučně a jen pachatele trestného činu, jinými slovy, uložení trestu jedné osobě za čin, který spáchala osoba jiná, je nepřípustné. Tato zásada je však ve vztahu k právnickým osobám prakticky obsolentní, jelikož jejich trestní odpovědnost je vybudována na principu přičitatelnosti jednání konkrétní fyzické osoby, z kterého pramení i trest ukládaný právnické osobě.¹³⁷

¹³⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 398.

Právníckou osobu, zejména korporaci vždy tvoří kolektiv lidí, proto trest uložený právnické osobě nevyhnutelně dopadá i na ty, kteří s trestnou činností nemají žádnou spojitost, přičemž se nemusí jednat pouze o osoby, které rozhodují o klíčových otázkách právnické osoby, ale i o celou řadu běžných zaměstnanců, kteří mohou v důsledku uloženého trestu ztratit svá zaměstnaní nebo např. o společníky či minoritní akcionáře, jejichž počet se může pohybovat i v řádech desítek tisíců.¹³⁸ To je také důvodem, proč někteří autoři považují trestní odpovědnost právnických osob za odpovědnost kolektivní.¹³⁹

Základní rámec pro sankcionování právnických osob poskytuje ustanovení § 14 odst. 1 ZTOPO, jedná se v podstatě o konkretizování základních hledisek (§ 38, § 39 TrZ) pro ukládání trestních sankcí ve vztahu k právnickým osobám. Kritéria pro sankcionování právnických osob ve smyslu tohoto ustanovení lze shrnout následovně: a) povaha a závažnost trestného činu, b) poměry právnické osoby včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů, c) zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, který má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost, d) účinky a důsledky, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby.¹⁴⁰

Zákon však neobsahuje žádné ustanovení o polehčujících a přitěžujících okolnostech, proto komentářová literatura¹⁴¹ analogicky dovozuje podle § 1 odst. 2 ZTOPO, použití obecné právní úpravy v § 41 a 42 TrZ. Z logiky věci tak budou aplikovatelné pouze ty okolnosti, které budou slučitelné s právní povahou právnické osoby. I zde je třeba podotknout, že by zákonodárce mohl *de lege ferenda* tuto otázku promítnout do pozitivně právní úpravy v podobě alespoň stručného výčtu.

Odst. 2 § 14 stanovuje výslovný zákaz uložit takové ochranné opatření, které je, vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, jakož i k poměrům právnické osoby, nepřiměřené.

¹³⁸ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 517-518.

¹³⁹ TERYNGEL, J. Op. cit.; Shodně KOUDELKA, L. Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu a jeho základy. *Trestní právo*, 2017, roč. 21, č. 4, s. 33.

¹⁴⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 519-522.

¹⁴¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 101. Shodně PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 341.

A konečně odst. 3 ustanovení § 14 pak výslovně stanoví, že „*Při ukládání trestních sankcí soud přihlédne i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlédne k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.*“ V souvislosti s tím, co bylo zmíněno výše, by bylo *de lege ferenda* nanejvýš vhodné, aby do tohoto výčtu spadal i zaměstnanec, jak se někdy v literatuře požaduje¹⁴², ale také již zmíněný menšinový společník či minoritní akcionář.

2.5.1. Tresty

Ustanovení § 15 dovoluje uložit právnické osobě celkem 8 trestů, konkrétně se jedná o tyto: a) zrušení právnické osoby, b) propadnutí majetku, c) peněžitý trest, d) propadnutí věci, e) zákaz činnosti, f) zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, g) zákaz přijímání dotací a subvencí, h) uveřejnění rozsudku. Jednotlivé tresty lze podle § 15 odst. 3 ukládat samostatně nebo i vedle sebe, nelze však kombinovat trest propadnutí majetku s peněžitým trestem. Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, z povahy věci je vyloučeno uložení trestu zrušení právnické osoby vedle trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, nebo vedle trestu zákazu přijímání dotací a subvencí.¹⁴³

2.5.1.1. Trest zrušení právnické osoby (§ 16)

Jak už vyplývá ze samotného názvu, jedná se o vůbec nejprísnejší trest, který lze právnické osobě uložit. Pro právnickou osobu tak představuje určitou paralelu k „trestu smrti“, jehož důsledkem je vstup právnické osoby do likvidace. Dle důvodové zprávy přichází uložení tohoto trestu v úvahu zejména v případech organizovaného zločinu.¹⁴⁴

Vzhledem k likvidačním důsledkům tohoto trestu je jeho užití značně limitováno ustanovením § 16 odst. 1, který stanoví, že trest zrušení právnické osoby je možné uložit jen za kumulativního splnění následujících podmínek:

- a) právnická osoba má sídlo v České republice;
- b) její činnost spočívá zcela nebo převážně v páchání trestné činnosti;

¹⁴² KLOUČEK Z., TOPINKA, P. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 10, s. 296.

¹⁴³ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 523.

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 46.

c) uložení tohoto trestu nevylučuje povaha právnické osoby.

Podmínka podle písm. b) čistě dle jazykového výkladu vylučuje uložení tohoto trestu v případech jednorázové trestné činnosti, avšak obsahuje neurčitý právní pojem „převážně“. Proto je třeba pod tuto podmínku podřadit především případy soustavného páčání trestné činnosti (např. právnické osoby založené za účelem legalizace výnosů z trestné činnosti nebo výroby omamných a psychotropních látek)¹⁴⁵ nebo i ty případy, kdy trestná činnost tvoří nadpoloviční většinu aktivit dané právnické osoby.¹⁴⁶ Soudní praxe však ukazuje, že i spáchání jednoho skutku může odůvodnit použití tohoto druhu trestu, především v případech, kdy právnická osoba je jen prázdnou skořápkou, která reálně žádnou legální činnost nevyvíjí a její poslední kroky směřují výhradně k páčání trestné činnosti.¹⁴⁷ K této problematice blíže viz kapitola 4.

Škála trestně odpovědných právnických osob je vskutku široká a zahrnuje i takové právnické osoby, které plní strategické a pro společnost důležité funkce, proto je trest zrušení přípustný pouze pokud to nevylučuje povaha právnické osoby. I zde by si zákon zasloužil určitou míru konkretizace s přihlédnutím k přísnosti tohoto trestu. Důvodová zpráva do této skupiny právnických osob demonstrativně zařazuje např. územní samosprávné celky a právnické osoby zřízené zákonem. Co se týče druhé skupiny, bude se typicky jednat např. o České dráhy, Všeobecnou zdravotní pojišťovnu, nebo Českou národní banku.

Sporné je, zda je tento trest možné uložit politickým stranám a hnutím, odborovým organizacím a církvím a náboženským společnostem, tedy subjektům, jejichž činnost spočívá v realizaci ústavně garantovaných práv. Přikláním se k názoru, že i zde je možné užití tohoto trestu za předpokladu, že tyto subjekty slouží k zastírání trestné činnosti.¹⁴⁸

Má-li být tento trest uložen subjektům taxativně vymezených v § 16 odst. 2, nad jejichž činností vykonává dohled Česká národní banka a jejichž případný zánik by mohl ohrozit stabilitu finančního trhu, zákon stanovuje povinnost soudu vyžádat si před jeho uložení vyjádření právě České národní banky. Obsahem tohoto vyjádření soud však vázán není, pokud odlišný postup řádně odůvodní.¹⁴⁹

¹⁴⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 108-109.

¹⁴⁶ PÚRY, F., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 392.

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2018, sp. zn. 3 Tdo 788/2018.

¹⁴⁸ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 128.

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 47.

2.5.1.2. Trest propadnutí majetku (§ 17)

Trest propadnutí majetku je v pořadí druhým nejpřísnějším trestem, který lze právnické osobě uložit. Jedná se o jeden z trestů, který lze podle § 66 TrZ uložit i fyzickým osobám, a to za prakticky shodných podmínek. Trest propadnutí majetku se může vztahovat buď na celý majetek, nebo jen na určitou část majetku, proto důsledky s ním spojené mohou být totožné jako v případě trestu zrušení právnické osoby – vstup do likvidace.

„Ukládání tohoto trestu by nemělo být nadužíváno, neboť jím stát zasahuje do ústavně zaručeného práva vlastnit majetek, které je přiznáváno i právnickým osobám, ba dokonce je to jedno z mála Listinou (čl. 11 odst. 1) a Úmluvou (Protokolem) garantovaných práv, jež mají i právnické osoby.“¹⁵⁰

Jeho uložení přichází v úvahu ve dvou skupinách případů a to tehdy, pokud soud odsuzuje právnickou osobu za zvláště závažný zločin, kterým pro sebe nebo jiného získala, nebo se alespoň snažila získat majetkový prospěch (§ 17 odst. 1) anebo i bez těchto podmínek, pokud uložení tohoto trestu dovoluje TrZ (§ 17 odst. 2).

Pohnutka v podobě snahy získat majetkový prospěch nemusí nutně znamenat pouze snahu o finanční přírůstek, ale může se jednat i o takové jednání, které směřuje k odvrácení nevyhnutelného finančního úbytku.¹⁵¹

Podle § 17 odst. 4 má-li být tento trest uložen subjektům podléhajícím dohledu České národní banky včetně zahraničních bank, jejichž pobočky působí na území České republiky, postupuje se obdobně jako u trestu zrušení právnické osoby (§ 16 odst. 2).

Trest propadnutí majetku tak představuje možnou alternativu k trestu zrušení právnické osoby ve vztahu k zahraničním právnickým osobám.¹⁵²

¹⁵⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 112.

¹⁵¹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 132.

¹⁵² FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 108.

2.5.1.3. Peněžitý trest (§ 18)

Peněžitý trest představuje nejčastěji ukládaný trest, který své opodstatnění nachází především v postihu majetkové a hospodářské kriminality, jehož smyslem je zde odčerpát majetkový prospěch získaný trestnou činností, jestliže jej nelze odčerpát jinak.¹⁵³ Soud však při ukládání tohoto trestu není nijak vázán případnou výší výnosu z trestné činnosti, proto může zcela legálně a legitimně dopadnout i na majetek získaný po právu.¹⁵⁴

Jedná se o další trest, který lze uložit i fyzickým osobám, konkrétně podle § 67 a 68 TrZ. Úprava tohoto trestu v ZTOPO čítá pouze 3 velmi stručné odstavce proto je třeba ve smyslu § 1 odst. 2 ZTOPO vycházet i z obecné právní úpravy. Z obecné úpravy se nepochybně použije ustanovení § 68 odst. 6 TrZ, podle kterého soud tento trest neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný.

Dále se uplatní ustanovení TrZ o počtu denních sazeb (§ 68 odst. 1 TrZ), neboť ZTOPO upravuje pouze jejich modifikovanou výši v rozpětí od 1 000 Kč do 2 000 000 Kč. Obdobně jako v případě obecné úpravy bude soud při určování počtu denních sazeb, jejichž počet se pohybuje v rozmezí od 20 do 730, přihlížet k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a při určování její výše bude dbát na to, aby uložený trest byl adekvátní majetkovým poměrům právnické osoby a zároveň nesmí být jeho uložení na újmu práv poškozeného. Peněžitý trest je určen součinem počtu denních sazeb a výše jedné denní sazby v případě právnických osob se tak může pohybovat v rozmezí od 20 000 Kč až do 1 460 000 000 Kč.

Podle § 18 odst. 1 může soud uložit tento trest za úmyslný i nedbalostní trestní čin, proto se z obecné úpravy naopak neužije § 67 odst. 1, který vyžaduje i snahu získat pro sebe nebo jiného majetkový prospěch, neboť tato zvláštní pohnutka je vždy spojena s úmyslem.¹⁵⁵

Má-li být tento trest uložen právnické osobě působící na finančním trhu, postupuje se obdobně jako v případě trestů zrušení právnické osoby a propadnutí majetku.

¹⁵³ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 412.

¹⁵⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 115.

¹⁵⁵ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 136.

2.5.1.4. Trest propadnutí věci (§ 19)

„Bezprostředním účelem tohoto trestu je odejmout právnické osobě věc, která by mohla sloužit k opětovnému páchání trestných činů, ztížit právnické osobě materiální podmínky k další trestné činnosti a případně jí odejmout prospěch nabytý ze spáchaného trestného činu.“¹⁵⁶

Podstatou tohoto trestu je tedy zneškodnit věc, která se stala buď bezprostředním¹⁵⁷ nebo zprostředkovným¹⁵⁸ výnosem z trestné činnosti, nebo která posloužila nebo měla posloužit jako nástroj¹⁵⁹ trestné činnosti. Trest propadnutí věci lze vyslovit pouze ohledně věci, která náleží pachateli.

Podle § 19 ZTOPO *„soud může uložit právnické osobě trest propadnutí věci, včetně propadnutí náhradní hodnoty, za podmínek stanovených trestním zákoníkem.“*

ZTOPO tak podmínky pro uložení tohoto trestu neupravuje ani dílčím způsobem a odkazuje výslovně na TrZ. Ten rozlišuje případy obligatorního uložení tohoto trestu, jedná-li se o věc, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj (§ 70 odst. 1) a případy fakultativního uložení (§ 70 odst. 2) tohoto trestu, a to ohledně věci:

- a) které bylo užito k spáchání trestného činu,
- b) která byla k spáchání trestného činu určena,
- c) kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyt za věc uvedenou v § 70 odst. 1, pokud hodnota věci uvedené v § 70 odst. 1 není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná.

Podle ustanovení § 70 odst. 4 pokud pachatel drží věc, ohledně níž může soud vyslovit trest propadnutí věci, v rozporu s jiným právním předpisem (typicky zbraň), uloží soud tento trest vždy.

¹⁵⁶ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 425.

¹⁵⁷ Bezprostředním výnosem se podle § 135b odst. 2 TrZ rozumí věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, včetně plodů a užitků.

¹⁵⁸ Zprostředkovným výnosem se podle § 135b odst. 3 TrZ rozumí věc, včetně plodů a užitků, která byla, byť jen zčásti, nabyta za věc tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti, nebo ve kterou byla věc tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti, byť jen zčásti, přeměněna, nebo k jejímuž zhodnocení došlo, byť jen zčásti, prostřednictvím věci tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti.

¹⁵⁹ Nástrojem trestné činnosti se podle § 135a TrZ rozumí věc, která byla určena nebo užita ke spáchání trestného činu, včetně plodů a užitků.

Co se týče propadnutí náhradní hodnoty (§ 71 TrZ), tohoto institutu se užije tehdy, pokud pachatel ještě před uložením trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty takovou věc zničí, zcizí, učiní neupotřebitelnou či jinak zmaří její předání. Výše náhradní hodnoty by měla odpovídat hodnotě věci jejíž propadnutí pachatel zmařil. Jedná se v podstatě o náhradní trest ve vztahu k výše zmíněnému trestu.¹⁶⁰

2.5.1.5. Trest zákazu činnosti (§ 20)

Další z trestů, který lze uložit i fyzickým osobám, je trest zákazu činnosti. Na rozdíl od fyzických osob, kde tento trest plní i výchovný účel, v případě právnických osob logicky vstupuje do popředí zábranná funkce tohoto trestu, hlavním smyslem je tedy zabránit právnické osobě v páchání další trestné činnosti, čímž zároveň plní i funkci generální prevence.¹⁶¹

Z úpravy obsažené v § 20, která je opět velmi strohá, lze na první pohled vypočítat dvě odchylky oproti obecné právní úpravě. První spočívá v rozdílné výměře, která činí 1- 20 let (u fyzických osob je horní hranice stanovena na 10 let), druhá opět v součinnosti České národní banky v případě, že má být tento trest uložen subjektům, u nichž by zákaz jejich činnosti mohl ohrozit stabilitu finančního trhu.¹⁶² Základní princip však zůstává totožný – zakázat lze pouze takovou činnost, v souvislosti s kterou se právnická osoba dopustila trestného činu.

Další rozdílnost oproti sankcionování fyzických osob vychází ze samotné podstaty právnické osoby jako zvláštního subjektu a spočívá v tom, že právnické osobě z logiky věci nelze uložit trest zákazu činnosti v podobě zákazu výkonu funkce, zaměstnání nebo povolání, ale zákaz lze omezit pouze na činnosti, ke kterým se vyžaduje zvláštní povolení nebo jejichž výkon upravuje právní předpis.¹⁶³

¹⁶⁰ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 922.

¹⁶¹ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 450.

¹⁶² Tamtéž, s. 451.

¹⁶³ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 527.

Typicky se bude jednat například o zákaz v podobě odejmutí oprávnění k provozování konkrétně vymezené činnosti (např. odejmutí licence) nebo o zákaz výkonu určité živnosti podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, kterou podle § 5 předmětného zákona může provozovat i právnická osoba, nelze však vyslovit plošný zákaz „podnikání“.¹⁶⁴

Důvodová zpráva k § 20 podotýká, že politickým stranám a hnutím nelze uložit zákaz politické činnosti¹⁶⁵, z čehož se analogicky dovozuje, že tímto trestem nelze postihnout ani např. církev, kterým tak nelze zakázat výkon bohoslužeb, odborové organizace, kterým nelze zakázat činnost směřující k ochraně práv zaměstnanců či spolky, co do činnosti jejichž výkon má ústavněprávní základ zakotvený v LZPS, a ke kterým není třeba zvláštního oprávnění. Je však třeba si uvědomit, že všechny tyto subjekty jsou trestně odpovědné podle ZTOPO a mohou kromě činností, které mají svůj základ v LZPS, vykonávat i jiné činnosti, které upravují zvláštní zákony (např. § 27 odst. 5 zákona č. 3/2002 Sb.), a tudíž není vyloučeno, aby i těmto subjektům byla zakázána činnost, která nemá svůj odraz v LZPS, navíc ani uložení toho nejpřísnějšího trestu za splnění podmínek podle ustanovení § 16 odst. 1 ZTOPO není vyloučeno.¹⁶⁶

2.5.1.6. Trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 21)

Jedním z trestů, kterými lze postihnout výlučně právnickou osobu, je trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži. Podstatu tohoto trestu vystihuje už jeho samotný název. Jedná se *de facto* o určitou speciální modifikaci trestu zákazu činnosti, což vyvolává i pochybnosti o jejich kombinovatelnosti v rámci ukládání trestů. Účel tohoto trestu je taktéž obdobný jako v případě zákazu činnosti, zúžený jen na určitý okruh ekonomické činnosti.

Jedinou podmínkou je, že takový trestný čin musí být spáchán v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, případně v souvislosti s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži. Aby byla dána souvislost, postačí, pokud uzavírání smluv, jejich plnění, nebo účast v zadávacím řízení či ve veřejné soutěži, poskytla právnické osobě možnost spáchat trestný čin nebo jeho spáchání usnadnila.

¹⁶⁴ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 454-456.

¹⁶⁵ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 48.

PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 457.

V úvahu tak kromě trestných činů, které se výslovně pojí k těmto aktivitám (§ 256, § 257, § 258 TrZ), budou přicházet i např. úplatkářské trestné činy (§ 331–333 TrZ).¹⁶⁷

Trest lze uložit ve výměře od 1 roku do 20 let. Jako samostatný ho lze uložit, pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu není uložení jiného trestu třeba. Při ukládání tohoto trestu musí soud, pakliže nevysloví absolutní zákaz, přesně vymežit rozsah zákazu a dostatečně konkrétně jej specifikovat, např. jakého druhu zadávacího řízení se zákaz týká ve smyslu Zákona č. 134/2016 Sb.¹⁶⁸

Výkon trestu upravuje § 39 ZTOPO, který odkazuje na přiměřené použití § 350 TŘ, jež upravuje výkon trestu zákazu činnosti, z čehož odborná literatura¹⁶⁹ analogicky dovozuje, že se na právnické osoby vztahují i ustanovení § 90 a § 91 TrZ, upravující podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu.

2.5.1.7 Trest zákazu přijímání dotací a subvencí (§ 22)

Co se týče účelu, podmínek pro uložení, včetně rozpětí možné výměry, souvislosti se zakázanými aktivitami jakož i výkonu tohoto trestu, platí zde totožné podmínky jako v případě trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži.

Zákonodárce zde však zákaz směřuje na získávání finančních prostředků formou dotací¹⁷⁰, subvencí¹⁷¹, návratných finančních výpomocí¹⁷², příspěvků nebo jiných podpor z veřejných rozpočtů. Poslední dva pojmy lze jen obtížně definovat a odlišit je od předchozích, proto bude určujícím faktorem, zda byly poskytnuty z veřejných zdrojů.

¹⁶⁷ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 477-478.

¹⁶⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 122.

¹⁶⁹ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 482.

¹⁷⁰ Dotací se dle § 3 písm. a) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech (dále jen „ZRP“) rozumí peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel.

¹⁷¹ Jde o účelově poskytované prostředky v určitých specifických oblastech, např. prostředky poskytované Státním fondem životního prostředí, viz PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, str. 489.

¹⁷² Návratnou finanční výpomocí se podle § 3 písm. b) ZRP rozumí prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, bezúročně právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel, které je povinen jejich příjemce vrátit do státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu.

Vzhledem k tomu, že dotační kriminalitě dost často předchází zadávací řízení, jehož předmětem je veřejná zakázka, která má být financována nebo spolufinancována z veřejných rozpočtů¹⁷³, není vyloučeno uložení tohoto trestu vedle trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži.

2.5.1.8. Trest uveřejnění rozsudku (§ 23)

Posledním trestem, který je aplikovatelný pouze na právnickou osobu, je trest uveřejnění rozsudku. Podle důvodové zprávy: „*Smyslem tohoto ustanovení není prohloubit zásadu veřejnosti v řízení před soudem, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale spíše poskytnout veřejnosti informaci o tom, že se právnická osoba dopustila trestného činu v oblasti, která se veřejnosti dotýká.*“¹⁷⁴

Typicky bude mít uložení tohoto trestu opodstatnění v případě trestných činů proti životnímu prostředí.¹⁷⁵

Podle ustanovení § 23 soud tento trest uloží, je-li třeba informovat veřejnost o trestné činnosti takové právnické osoby vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, anebo vyžaduje-li to zájem na ochraně bezpečnosti lidí nebo majetku. Trest spočívá v tom, že právnická osoba nechá na své náklady v soudem určeném sdělovacím prostředku a v soudem vymezené lhůtě a rozsahu uveřejnit pravomocný rozsudek včetně údajů potřebných pro identifikaci takové právnické osoby.

Při nerespektování soudem vytyčených povinností rozhodne předseda senátu podle § 41 odst. 2 ZTOPO o uložení pořádkové pokuty až do výše 500 000 Kč s možností opakovaného ukládání až do doby splnění povinnosti.

Ačkoliv se na první pohled nejedná o sankci likvidačního charakteru, dopad na právnickou osobu může být totožný jako např. v případě vysokého peněžitého trestu nebo např. dlouhého zákazu činnosti. S uložení tohoto trestu jsou imanentně spjaty jeho skandalizující účinky, což může podstatným způsobem narušit obchodněprávní vztahy dané právnické osoby a v extrémním případě jí přivést i do úpadku. Dehonestaci právnické osoby však nelze považovat za základní smysl tohoto ustanovení, tím je zákonem proklamovaná ochrana života zdraví a majetku.

Závěrem lze poukázat na kritiku nedostatečného provázání výkonu tohoto trestu s mimotrestní úpravou.

¹⁷³ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 124.

¹⁷⁴ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 49.

¹⁷⁵ Tamtéž.

ZTOPO totiž ukládá povinnost uveřejnění pouze právnické osobě, a nikoli i třetím osobám, pokud tedy určitý sdělovací prostředek odmítne rozsudek uveřejnit, nelze na tento postup nijak reagovat, čímž může být zmařen účel a smysl uložení tohoto trestu.¹⁷⁶

2.5.2. Ochranná opatření

ZTOPO umožňuje uložit právnickým osobám dva druhy ochranných opatření, a to zabrání věci (§ 26) a zabrání části majetku (§ 26a). Oba tyto instituty jsou již známy trestnímu zákoníku, proto právní úprava v této oblasti pouze odkazuje na podmínky stanovené TrZ.

Zabrání věci (§ 26)

Podle ustanovení § 26 ZTOPO „*Soud může uložit právnické osobě ochranné opatření zabrání věci, včetně zabrání náhradní hodnoty nebo zabrání spisů a zařízení, nebo namísto zabrání věci uložit pozměnění věci, odstranění určitého zařízení, označení nebo provedení jiné změny nebo omezení dispozice s věcí za podmínek stanovených trestním zákoníkem.*“

Institut zabrání věci v podstatě představuje alternativu k trestu propadnutí věci v případech, kdy tento nelze uložit, jelikož pachatele nelze stíhat nebo odsoudit, nebo od jehož potrestání soud upustil, přičemž taková věc představuje nástroj či výnos z trestné činnosti, nebo je svou povahou nebezpečná pro společnost, či u ní hrozí nebezpečí, že bude sloužit k spáchání zločinu. Tímto ochranným opatřením lze za splnění určitých podmínek postihnout i věc nenáležící pachateli.

Základ hmotněprávní úpravy pro účely ZTOPO představuje ustanovení § 101 TrZ upravující podmínky pro uložení tohoto ochranného opatření a ustanovení § 102 TrZ upravující institut zabrání náhradní hodnoty a v neposlední řadě se ve vztahu k právnickým osobám použije i § 103 upravující zabrání spisů a zařízení.

Pro zajímavost lze uvést, že tímto ochranným opatřením bylo možno postihnout právnickou osobu již dávno před účinností ZTOPO, a to dokonce za účinnosti trestního zákona, tj. zákona č. 140/1961 Sb.

¹⁷⁶ MEČL, S. Uveřejnění rozsudku jako zvláštní případ sankce. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 119. Shodně JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Op. cit., s. 161.

Zabrání části majetku (§ 26a)

Ochranné opatření zabránění části majetku bylo začleněno do trestního zákoníku na základě novely provedené zákonem č. 55/2017 Sb. za účelem zajištění implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. 4. 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii.¹⁷⁷

Specifikum této trestněprávní sankce spočívá v tom, že umožňuje postihnout nejen majetkový prospěch získaný konkrétním zjištěným trestným činem, ale i další majetek, u kterého je jen pravděpodobné, že má svůj původ v trestné činnosti.¹⁷⁸

Konkrétní úpravu nalezneme v ustanovení § 102a TrZ. Podle odst. 1 tohoto ustanovení lze toto ochranné opatření uložit pachateli trestného činu, pakliže byl uznán vinným trestným činem, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 4 léta, nebo některým z taxativně vyjmenovaných trestných činů v tomto ustanovení, pokud takovým trestným činem pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch a soud má za to, že určitá část jeho majetku je výnosem z trestné činnosti vzhledem k tomu, že hodnota majetku, který pachatel nabyt nebo převedl na jinou osobu v době nejdéle 5 let před spácháním takového trestného činu, v době jeho páchaní nebo po jeho spáchání, je v hrubém nepoměru k zákonným příjmům pachatele nebo byly zjištěny jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr.

Za podmínek odst. 2 citovaného ustanovení lze toto ochranné opatření uložit i osobám odlišným od pachatele.

¹⁷⁷ MOKRENOVÁ, L. Nový institut ochranného opatření řešící zabránění části majetku a jeho dopady na zúčastněné osoby. *Právní prostor* [online]. 2017 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/novy-institut-ochranneho-opatreni-resici-zabrani-casti-majetku-a-jeho-dopady-na-zucastnene-osoby>

¹⁷⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges 2019, s. 487.

3. Zásadní změny v pojetí trestní odpovědnosti právnických osob ve světle novelizujícího zákona č. 183/2016 Sb.

ZTOPO od nabytí účinnosti prošel celkem devíti novelizacemi. Za bezesporu nejzásadnější lze považovat v pořadí šestou novelizaci provedenou zákonem č. 183/2016 Sb, která nabyla účinnosti dne 1. 12. 2016 (dále jen „novela“). Tato zasáhla ZTOPO hned na několika místech.

- 1) Došlo k rozšíření počtu trestných činů stíhatelných na základě zásady univerzality podle § 4 odst. 1, a to v návaznosti na koncepční změnu rozsahu kriminalizace jednání právnických osob.
- 2) Zásadním způsobem se změnila koncepce rozsahu kriminalizace jednání právnických osob v ustanovení § 7.
- 3) Ustanovení § 8 prošlo taktéž zásadní změnou co do přičitatelnosti a dále bylo rozšířeno o nový odstavec umožňující právnické osobě vyvinít se z trestní odpovědnosti.
- 4) Změnou prošel § 11 odst. 2. vylučující zánik trestní odpovědnosti z důvodu účinné lítosti, do kterého byly včleněny další korupční trestné činy, kterých se v souvislosti se změnou uvedenou pod bodem 2) může dopustit i právnická osoba.
- 5) Došlo k rozšíření výčtu trestných činů v § 13, u kterých nezaniká trestní odpovědnost z důvodu promlčení, opět v návaznosti na koncepční změnu rozsahu kriminalizace jednání právnických osob, čímž došlo i k rozšíření výčtu trestných činů v ustanovení § 25, u nichž se nepromlčuje jejich výkon.¹⁷⁹

Jak plyne již z názvu této kapitoly, jejím cílem je pojednat o těch zásadních změnách, které ovlivnily pojetí samotné trestní odpovědnosti právnických osob, za které je bezesporu třeba považovat změny uvedené pod body 2) a 3), proto bude následující výklad věnován právě těmto změnám.

¹⁷⁹ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.) In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 39-40.

3.1. Rozsah kriminalizace jednání právnických osob (§ 7)

a) Stav před novelou

Původní znění ustanovení § 7 před nabytím účinnosti zmíněné novely vycházelo z taxativního vymezení trestných činů, kterých se právnická osoba mohla dopustit. Podle důvodové zprávy k původnímu návrhu zákona byla právnická osoba trestně odpovědná pouze za ty trestné činy, u nichž zavedení deliktů odpovědnosti požadovaly mezinárodní smlouvy a právní předpisy ES/EU, tedy závazné právní dokumenty.¹⁸⁰

Podle tehdejšího znění ustanovení § 7 byla právnická osoba trestně odpovědná za 84 taxativně vyjmenovaných trestných činů, které byly posléze novelou provedenou zákonem č. 141/2014 Sb. rozšířeny o další 4 trestné činy. Za zmínku stojí hlavně trestný čin znásilnění (§ 185 TrZ).¹⁸¹

Takový rozsah kriminalizace se ale jevil odborné veřejnosti jako nedostatečný. Předmětem kritiky byly především tyto skutečnosti: výčet postrádá jakýkoliv trestný čin z oblasti trestných činů proti životu a zdraví, chybí zde majetkové trestné činy, kterých se právnická osoba typicky může dopustit (úpadkové delikty, porušení povinnosti při správě cizího majetku), zákonodárce nerespektoval vztah subsidiarity a speciality některých trestných činů (např. právnická osoba se mohla dopustit vydírání, ale nikoliv loupeže, která je speciální vůči vydírání), zákonodárce nerozlišuje mezi základními skutkovými podstatami a jejich kvalifikovanými či privilegovanými podobami.¹⁸²

I tyto důvody přiměly zákonodárce k přistoupení k zásadní koncepční změně, přičemž se otevíraly v podstatě 4 základní varianty, jak tuto problematiku uchopit. První z variant spočívala v doplnění tehdejšího taxativního výčtu o další trestné činy. Druhá varianta předpokládala totožný rozsah kriminalizace jako v případě fyzických osob. Podle třetí varianty by byla právnická osoba trestně odpovědná za všechny trestné činy s výjimkou těch, u nichž je to z povahy věci vyloučeno.

¹⁸⁰ Důvodová zpráva k ZTOPO, s. 40.

¹⁸¹ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 93.

¹⁸² JELÍNEK, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In: Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 104-105.

A poslední a také zákonodárcem zvolená varianta spočívala ve stanovení trestní odpovědnosti právnických osob v podstatě za všechny trestné činy s výjimkou těch taxativně vyjmenovaných.¹⁸³

b) Stav po novele

Zvolené řešení tedy, jak již bylo uvedeno, vychází z poslední shora zmíněné varianty. Tímto řešením došlo k masivnímu rozšíření množiny trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Výčet v § 7 nyní výslovně vylučuje trestní odpovědnost právnických osob u 21 konkrétně vyjmenovaných trestných činů a u trestných činů proti branné povinnosti. Celkově se tak jedná o 51 trestných činů.¹⁸⁴

U většiny z nich je jejich vyloučení logické, jelikož to vyplývá z povahy věci. Jedná se např. o dvojí manželství, soulož mezi příbuznými, vražda novorozeného dítěte matkou, opilství, zabití, zanedbání povinné výživy, týraní osoby žijící ve společném obydlí, avšak výčet nelze označit za bezchybný. Ostatně jak trefně uvádí Pelc, rizikem každého výčtu je, že bude obsahovat něco, co by obsahovat neměl anebo naopak nebude obsahovat něco, co by obsahovat měl¹⁸⁵ a ono tomu skutečně tak je.

Za nelogické a často kritizované se jeví nevyločení trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, jehož skutková podstata se od zabití liší pouze způsobeným následkem¹⁸⁶; Jelínek např. poukazuje na nelogické nevyločení trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku.¹⁸⁷

Naopak u některých trestných činů si lze představit, že jejich pachatelem může být i právnická osoba, avšak podle aktuálního výčtu jím být nemůže.

¹⁸³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 304/0, s. 7-8. PSP [online]. 2014 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=110886>

¹⁸⁴ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.) In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 42.

¹⁸⁵ PELC, V. Limity trestní odpovědnosti právnických osob In: Jelínek, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 67.

¹⁸⁶ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 98.

¹⁸⁷ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.) In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 44.

Šelleng např. poukazuje na faktickou možnost, aby se pachatelem trestného činu opuštění dítěte nebo svěřené osoby stala právnická osoba např. jako školské zařízení (zde ovšem vnímám trestní postih jako neúčelný) a současně navrhuje zavedení generální trestní odpovědnosti pro všechny trestné činy po vzoru některých zahraničních úprav.¹⁸⁸

Uvedenou novelu hodnotím pozitivně pouze v tom směru, že se nyní vztahuje takřka na všechny hospodářské a majetkové trestné činy, u nichž se dá trestná činnost právnických osob zcela logicky předpokládat, ale i přesto je zde opět celá řada systematických nedostatků. Osobně považuji trestní odpovědnost právnických osob stále za jakýsi doplněk trestní odpovědnosti fyzických osob a jsem toho názoru, že její těžiště by mělo ležet primárně v oblasti majetkové, hospodářské, daňové, environmentální a korupční kriminality, i když je bez pochyby pozitivní, že i právnická osoba může být odpovědná za některé trestné činy proti životu a zdraví. Nejsm tedy úplně přesvědčen, zda zavedení generální trestní odpovědnosti jako v případě osob fyzických by bylo vhodným modelem odpovídajícím dosavadním aplikačním poznatkům, a to už jen proto, že samotný nárůst počtu trestních řízení vedených proti právnickým osobám nemusí nutně znamenat, že zvolené řešení je funkční a správné, jak příhodně podotýká Jelínek.¹⁸⁹ Řešení bych tedy primárně hledal ve zdokonalení současného výčtu, než v zakotvení modelu generální trestní odpovědnosti.

3.2. Koncepční změny v otázce přičitatelnosti (§ 8)

Znění ustanovení § 8 bylo předmětnou novelou zasaženo na třech podstatných místech. V první řadě došlo k úpravě korektivních znaků přičitatelnosti v návěti ustanovení § 8 odst. 1, za druhé došlo k zúžení okruhu osob, jejichž jednání může založit trestní odpovědnost právnické osoby a konečně zatřetí bylo toto ustanovení doplněno o nový odstavec, který umožňuje právnické osobě zprostit se (vyvinít se) trestní odpovědnosti za specifických podmínek.

O všech těchto změnách lze shodně prohlásit, že jejich cílem bylo pravděpodobně zmírnit tvrdost zákona.

¹⁸⁸ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 99.

¹⁸⁹ JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA, 2017, č. 2, s. 24.

Zároveň lze o všech, naneštěstí, prohlásit, že vznikly až v důsledku iniciativy ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny v rámci již probíhajícího legislativního procesu, proto k nim neexistuje důvodová zpráva.¹⁹⁰ V následujících bodech této kapitoly se pokusím stručně zaměřit na některá úskalí, která tyto změny přinesly.

3.2.1. Změny korektivních znaků přičitatelnosti v ustanovení § 8 odst. 1

Jak již bylo uvedeno na některých místech této práce, trestný čin lze právnické osobě přičítat pouze pokud byl spáchán v jejím zájmu, nebo v rámci činnosti právnické osoby. Tyto podmínky mají za cíl zabránit přičítání excesivního jednání fyzických osob právnické osobě. Ustanovení § 8 před účinností novely však obsahovalo ještě jako jeden z těchto korektivních znaků spáchání trestného činu „jménem“ právnické osoby.

Vypuštění této dikce bývá literaturou považováno za nejméně problematické, jelikož většinu jednání činěných jménem právnické osoby bylo možné podřadit pod pojmy „v zájmu“ nebo v „rámci činnosti“ právnické osoby. Tato změna je přisuzována příklonu k fikční teorii pojetí právnických osob v ObčZ.¹⁹¹

V důsledku této změny došlo v souvislosti s jednáním právnické osoby k opuštění stávajícího dělení na tzv. jednání „za“ právnickou osobou a jednání „jménem“ právnické osoby. Zatímco podle starého občanského zákoníku platilo, že členové statutárního orgánu (statutární orgány) jednali jménem právnické osoby, nyní i členové statutárního orgánu jednají za právnickou osobou toliko jako její zástupci. Jakékoliv jednání za právnickou osobu má tedy charakter zastoupení, nikoliv přímého jednání právnické osoby.¹⁹²

¹⁹⁰Usnesení ústavně právního výboru č. 160 k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 304/4. PSP [online]. 2015 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=124358>

¹⁹¹JELÍNEK, J. Nad šestou novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Kriminalistika*, 2017, roč. 50, č. 2, s. 87-88. Shodně ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 11-12, s. 250.

¹⁹²LASÁK, Jan In: BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 834.

Objevuje se však kritika, že vypuštění tohoto znaku je nesprávné, neboť byl určitější než jednání v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby¹⁹³.

3.2.2 Zúžení okruhu osob jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné

Stav před novelou:

- a) *statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,*
- b) *ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a).*

Stav po novele:

- a) *statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo **jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby**, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,*
- b) ***osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby**, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),*

Snahu zákonodárce zúžit okruh osob, jejichž jednání může založit TOPO, hodnotím pozitivně, ovšem samotné provedení opět pokulhává. Pojem osoba ve vedoucím postavení byl zákonodárcem do ustanovení § 8 vložen, aniž by byl nějak blíže konkretizován. Koudelka upozorňuje na určitou nesystematičnost tohoto pojmu, jelikož na takové osoby bude často nahlíženo jako na zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení.¹⁹⁴ Vágnost tohoto pojmu pak povede k různým výkladům toho, kdo je ještě ve vedoucím postavení, a kdo naopak ne. Určitým návodem může být zakladatelské právní jednání či vnitřní předpisy, nicméně vždy bude rozhodovat faktická stránka věci a s tím spojené důkazní obtíže.

I. Osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby podle písm. a)

Souhlasím s Fenykem, když uvádí, „že by se mělo jednat pouze o takové případy smluvního či zákonného zastoupení, které jsou svým obsahem obdobné postavení statutárního orgánu, tedy osoby, které vykonávají určitou řídicí činnost a současně za právnickou osobu jednájí v záležitostech, které jsou pro právnickou osobu významné z hlediska její existence a činnosti a zároveň působí fakticky interně v rámci takové právnické osoby.“

¹⁹³ PELC, V. Limity trestní odpovědnosti právnických osob In: Jelínek, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 69.

¹⁹⁴ KOUDELKA, Ladislav. Novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob č. 418/2011 Sb. zákonem č. 183/2016 Sb., *Soudce*. 2017, č. 3, s. 5.

Za případy takového zákonného zastoupení lze uvést např. likvidátora, který podle § 193 ObčZ nabývá působnosti statutárního orgánu okamžikem povolání do funkce nebo nuceného správce, na kterého doručením rozhodnutí o zavedení nucené správy přechází působnost statutárního orgánu např. podle ustanovení § 561 zákona č. 240/2013 Sb.¹⁹⁵

Naopak za správný nepovažují názor Šámala a Dědiče¹⁹⁶, kteří za takovou osobu považují i vedoucího odštěpného závodu. Podle § 503 odst. 2 ObčZ zastupuje vedoucí odštěpného závodu podnikatele (právníckou osobu) ve všech věcech týkajících se odštěpného závodu. Vedoucí odštěpného závodu sice právníckou osobu zastupuje *ex lege*, ale pouze ve věcech, které se týkají této „divize“, která navíc není nadána právní subjektivitou. Aby měla předmětná novela smysl, měl by takový zástupce zastávat vedoucí pozici v rámci právnícké osoby jako celku, a nikoliv pouze na určitém organizačním stupni. Jednání takové osoby by se mělo právnícké osobě přičítat nanejvýš podle § 8 odst. 1 písm d).¹⁹⁷ Totéž platí i o smluvních zástupcích, u nichž bude zpravidla až na některé výjimky velice obtížné dovést vedoucí postavení.

II. Osoba ve vedoucím postavení v rámci právnícké osoby podle písm. b)

Výklad pojmu osoba ve vedoucím postavení v rámci právnícké osoby v podmínkách písm. b) též vykazuje známky určité nesystematičnosti. Jelínek poukazuje na nadbytečnou duplicitu pojmů „osoba ve vedoucím postavení“ a „osoba vykonávající řídicí funkci“, jelikož osoba ve vedoucím postavení bude vždy disponovat určitou řídicí funkcí (např. výkonný ředitel). Naopak opačný problém spatřuje ve spojení s pojmem „osoba vykonávající kontrolní činnost“, jelikož taková osoba zpravidla nebude osobou ve vedoucím postavení.¹⁹⁸ Domnívám se, že to však nebude mít vliv na přičitatelnost jednání členů kontrolních orgánů, jelikož jejich vyloučení z této kategorie za pomoci slov „osoba ve vedoucím postavení“ by bylo proti smyslu tohoto ustanovení.

¹⁹⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s 43-44.

¹⁹⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právníckých osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 204.

¹⁹⁷ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 106-107.

¹⁹⁸ JELÍNEK, J. Nad šestou novelou zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob. *Kriminalistika*, 2017, roč. 50, č. 2, s. 88.

Osoby, které jsou ve vedoucím postavení a zároveň vykonávají řídicí nebo kontrolní činnost v rámci právnické osoby, mohou nadále vystupovat jak v pracovním poměru – např. vedoucí oddělení interního auditu, obchodní ředitel, tak například na základě tzv. manažerské smlouvy¹⁹⁹, která zpravidla pracovněprávní poměr nezakládá. Proto, domnívám se, měl zákonodárce spíše pracovat s pojmem vedoucí zaměstnanec ve smyslu § 11 ZákP nebo s pojmem „obchodní vedení společnosti“, tak jak jej zná ZOK, a který již vyložila judikatura, čímž by mohly být alespoň částečně odstraněny nejasnosti ohledně toho, kdo spadá do tzv. vyššího vedení právnické osoby, a kdo je již „běžným“ zaměstnancem. V tomto ohledu se český zákonodárce mohl inspirovat rakouskou právní úpravou, která osoby ve vedoucím postavení vymezuje podstatně důkladněji. K tomu blíže viz kapitola 5.

3.2.3. Zproštění se odpovědnosti podle ustanovení § 8 odst. 5

Jak bylo nastíněno v úvodu této práce, trestní odpovědnost právnické osoby v případě jednání osob nespádajících do kategorie „běžných zaměstnanců“ byla před 1. 12. 2016 značnou částí odborné veřejnosti vnímána jako objektivní, jelikož právnická osoba neměla prakticky žádnou možnost, jak se od jednání těchto osob „distancovat“ a v praxi tak docházelo v podstatě k automatickému přičítání jednání těchto osob právnické osobě. Takový stav byl z hlediska základních zásad trestního práva krajně nežádoucí, a zřejmě proto se zákonodárce rozhodl vnést do textu zákona revoluční ustanovení, které poskytuje právnické osobě možnost, aby i v případě jednání tzv. vyššího vedení mohla zůstat beztrestná. Tato změna má představovat přechod od dosud spíše objektivně nastavené odpovědnosti osob, které se podstatně podílejí na fungování právnické osoby, k modelu kvalifikovaně hodnotícímu chování společnosti před spácháním činu.²⁰⁰ Zde je ovšem absence důvodové zprávy pocíťována nejvíce, jelikož dané ustanovení se ukazuje jako velice nekonceptní a nesystematické a vyvolává celou řadu otázek.

Předmětné ustanovení stanoví:

„Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“

¹⁹⁹ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 208.

²⁰⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 57.

Za nekoncepční lze v první řadě považovat to, že citované ustanovení se vztahuje i na jednání „běžných“ zaměstnanců, pro které již existoval specifický exkulpační důvod podle § 8 odst. 2 písm. b) před účinností novely. Vzájemný vztah těchto ustanovení tak není jasný, neboť se překrývají.²⁰¹

Nelze si nepovšimnout, že zákon zde používá zcela nevhodně výraz „zprostit se“, což, jak podotýká Jelínek, je výraz typický pro odpovědnost objektivní, což by mohlo vést k závěru, že záměrem zákonodárce bylo trestní odpovědnost právnických osob zpřísnit a ne zmírnit, na místě je používat termín vyvinut se (exkulpat), podotýká.²⁰²

Pojem zprostit se také vede k různým výkladům samotného principu přičitatelnosti. Bohuslav tvrdí, že právnické osobě se nejdříve takové protiprávní jednání přičte a až následně dojde k případnému zproštění, resp. vyvinutí,²⁰³ což odpovídá textaci tohoto ustanovení. Zcela opačný názor zaujímá Šámal s Dědičem, když ve svém komentáři uvádí, že zákonodárce měl zcela jistě na mysli „nepřičtení.“²⁰⁴

Názorové neshody se týkají i samotné aplikovatelnosti tohoto ustanovení. Šámal např. uvádí, že citované ustanovení by se nemělo vztahovat na jednání statutárních orgánů a jiných osob ve vedoucím postavení spadajících pod režim ustanovení § 8 odst. 1 písm. a), jelikož by bylo nežádoucí, aby statutární orgán nejprve vytvořil preventivní a kontrolní mechanismy a následně by spáchal trestný čin v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby a posléze požadoval zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby.²⁰⁵ Šelleng považuje tento názor za nesprávný, odvolává se na skutečnost, že existují i kolektivní statutární orgány, kde ne každý člen takového statutární orgánu je vždy zodpovědný za vytvoření těchto mechanismů²⁰⁶. Osobně se přikláním k názoru Šellenga, a to nejen z důvodu, který uvádí, ale i proto, že zastánci opačného názoru zcela opomíjí skutečnost, že

²⁰¹ PELC, V. Limity trestní odpovědnosti právnických osob In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 68.

²⁰²JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges 2019, s. 388.

²⁰³ BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 72.

²⁰⁴ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 230.

²⁰⁵ ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 11-12, s. 251.

²⁰⁶ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 112-113.

personální substrát zejména velkých korporací je velice často obměňován, a to právě i na těchto klíčových postech.

Samotná povaha tohoto ustanovení tak dosud není vyjasněna, i když se domnívám, že správný výklad by měl spočívat v chápání tohoto ustanovení jako jedné z negativních podmínek přičitatelnosti, tak jak jej chápe Šámal s Dědičem. To by znamenalo, že OČTŘ by musely již před samotným zahájením trestního stíhání bez důvodných pochybností prokázat (ne)vynaložení veškerého úsilí, které lze po právnické osobě spravedlivě požadovat. V praxi ovšem často dochází k tomu, že trestní stíhání je zahájeno a až následně se zkoumá, zda jsou dány důvody pro vyvinění²⁰⁷, což ovšem tomuto výkladu neodpovídá.

I. Co lze po právnické osobě spravedlivě požadovat a kde jsou limity veškerého úsilí?

Za jeden ze základních neduhů tohoto ustanovení lze označit to, že zákon zde pracuje s pojmy jako „veškeré úsilí“ a „spravedlivě požadovat“; jedná se o pojmy, které lze zařadit do kategorie neurčitých právních pojmů, přitom jsou však naprosto stěžejní co do vyvození samotné trestní odpovědnosti, proto jak upozorňuje Gvozdek, bylo by na místě uvést alespoň demonstrativní výčet toho, co lze pod tyto pojmy podřadit.²⁰⁸

Za tím účelem vypracovalo NSZ metodický materiál nazvaný *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce* (dále jen „metodika“), jedná se již o druhou a podstatně aktualizovanou verzi této metodiky z 14. 8. 2018, která na rozdíl od svého předchůdce podstatně důkladněji vytyčuje základní rámec pro uplatnění tohoto exkulpačního důvodu. Základním východiskem je péče o řádnou firemní kulturu, a to prostřednictvím nástrojů souhrnně označovaných jako compliance systém. Metodika uvádí tři základní pilíře compliance systému:

a) PREVENCE, která zahrnuje etický kodex, školení, komunikaci, rizikovou analýzu, hloubkové prověrky obchodních partnerů,

²⁰⁷ BOHUSLAV, L. Jak se osvědčuje trestání firem? *Legaltv* [online]. 2020 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://legaltv.cz/2020/01/14/lukas-bohuslav-jak-se-osvedcuje-trestani-firem/>

²⁰⁸ GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob?browser=mobi>

b) DETEKCE, kterou se rozumí zjištění porušení compliance pravidel prostřednictvím interních zdrojů, interních kontrol a auditů nebo externími audity,

c) REAKCE, kterou se rozumí připravenost a schopnost právnické osoby adekvátně reagovat na porušení compliance pravidel v podobě stanovení pracovních právních důsledků, např. výtka, odvolání, nebo v podobě vymáhání škody či na základě hlášení OČTŘ.²⁰⁹

Důležité však je, aby taková opatření byla funkční a schopná dosáhnout sledovaného účelu. OČTŘ budou muset hodnotit, zda zavedená opatření byla skutečně uvedena v život, do jaké míry odpovídají potřebám právnické osoby, ale především, zda byla i reálně implementována a kontrolována a nakolik byla způsobilá zabránit trestné činnosti.²¹⁰ S tím jde ruku v ruce i další nezbytný požadavek, a to ten, že právnická osoba se může vyvinut pouze za předpokladu, že taková opatření budou zavedena a reálně implementována v době před spácháním trestného činu, nelze totiž uvažovat o vyvinutí v situaci, kdy si právnická osoba až pod vlivem zahájeného trestního řízení nechá zpracovat compliance program, na který se následně bude odvolávat.²¹¹

Požadovat lze pouze takovou míru úsilí, která je spravedlivá, což budou určovat konkrétní právní, ekonomické, majetkové a provozní možnosti dané právnické osoby. Od právnické osoby, která má několikamilionový obrat a skvělé zázemí, lze logicky očekávat vyšší míru úsilí než od menších společností s pár zaměstnanci.²¹²

Význam reaktivních a detekčních opatření může najít svůj odraz i ve využití institutu účinné lítosti.²¹³

²⁰⁹ Nejvyšší státní zastupitelství. Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Druhé, upravené a doplněné vydání, s. 31-34. NSZ [online]. 8/2018 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf. (Dále jen „Metodika NSZ“)

²¹⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 59-61.

²¹¹ Metodika NSZ, s. 23.

²¹² FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Op. cit., s. 59.

²¹³ Metodika NSZ, s. 23.

II. Problematika obráceného důkazního břemene

Nešťastně zvolenou formulaci tohoto ustanovení nejlépe dokresluje fakt, že v odborné veřejnosti vyvstaly diskuze o tom, zda citované ustanovení nepřenáší v konečném důsledku důkazní břemeno na samotnou právnickou osobu, problém působí formulace „právnická osoba se zproští, pokud vynaložila...“²¹⁴

Nutno podotknout, že pojem „důkazní břemeno“ nemá svou zákonnou definici a svůj odraz nachází primárně v občanském soudním řízení sporném.²¹⁵

Tyto diskuze ještě více podnítil kontroverzní názor vyslovený právě v již zmíněné metodice, ta obsahuje tuto tezi: „*Státní zástupce může právnickou osobu vyzvat bez pohrůžky sankcí (v souladu se zásadou zákazu k sebeobviňování neboli nemo tenetur se ipsum accusare), aby příslušné podklady k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí předložila. Jestliže právnická osoba na to nereaguje a ani z dosud provedeného dokazování nevyplývají skutečnosti nasvědčující tomu, že lze o aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO v konkrétním případě rozumně uvažovat, jde o otázku zodpovězenou.*“²¹⁶ Toto tvrzení nejen, že obsahuje protimluv, ale zároveň *de facto* přenáší důkazní břemeno v nastalém řízení právě na právnickou osobu. Trestní řízení je však striktně ovládáno zásadou vyhledávací formulovanou v § 2 odst. 5 TR, která zakládá povinnost OČTŘ vyhledávat všechny důkazy svědčící jak ve prospěch, tak v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. S touto zásadou úzce souvisí vůdčí zásada celého trestního procesu, a to zásada materiální pravdy, neboli zásada zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a na tu navazuje neméně důležitá zásada presumpce nevin. Otázka vynaložení veškerého úsilí a toho, zda lze takové úsilí spravedlivě požadovat, je však otázka, která je zcela zásadní pro vyslovení viny, je tak pochybné, zda citované ustanovení lze chápat jako jednu z podmínek trestní odpovědnosti, nebo pouze jako jakousi záchrannou brzdu, za kterou může právnická osoba zatáhnout v momentě, kdy situace spěje v její neprospěch. Názory na tuto problematiku, nejsou ani zdaleka jednotné a jednoznačnou odpověď nenabízí ani aplikační praxe.

²¹⁴ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 111.

²¹⁵ GRIVNA, T. Příspěvek do diskuse o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem. *Trestní právo*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 9.

²¹⁶ Metodika NSZ, s. 23.

Pelc podrobil názor uvedený v metodice silné kritice, kde současně vyzývá k nerespektování závěrů tam uvedených pro rozpor s ústavním pořádkem, zejména pro rozpor s ústavně zakotvenou zásadou presumpce nevinny, současně však uvádí, že se nebrání možnosti přenést důkazní břemeno na právnickou osobu, za předpokladu, že zákonodárce tak stanoví výslovně v textu zákona a dostatečně konkretizuje nároky, které na právnickou osobu klade.²¹⁷

Problematika dokazování je však zde poněkud složitější. Jak uvádí Sokol, povinnosti státního zástupce dokazovat vinu se zde přičítá samotná podstata toho, co má být dokazováno, neboť to bude vždy právnická osoba, která bude mít nejlepší povědomí o tom, jaké konkrétní kroky důležité pro vyvinění učinila. Zároveň ve svém příspěvku podotýká, že naopak prokázání toho, zda ono úsilí bylo takové, které lze spravedlivě požadovat, leží na bedrech OČTŘ.²¹⁸

Bohuslav například tvrdí, že právnickou osobu lze zatížit důkazním břemenem, volí přitom zcela pragmatický přístup, když argumentuje zejména účelem zákona a jeho prosazením.²¹⁹

Domnívám se, že citované ustanovení by nemělo být pouze jakýmsi dobrodiním zákonodárce, ale mělo by se vykládat jako právě jedna z podmínek trestní odpovědnosti, stejně tak, jako je tomu v případě dokazování, zda byl trestný čin spáchán v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby. Současný stav však spíše naznačuje, že je to právě naopak. Trestní odpovědnost právnické osoby nestojí pouze na přičítání zavinění konkrétních fyzických osob, ale má i svou originární stránku, která předpokládá určité organizační selhání v podobě zanedbání určitých preventivních, reakčních a detekčních mechanismů, a která by měla být dokazována stejně pečlivě, jako např. forma a míra zavinění konkrétní fyzické osoby, jejíž jednání může TOPO podmínit, byť se dokazování těchto skutečností může jevit sebesložitějším. Preferuji tedy řešení, kde by ono pomyslné důkazní břemeno leželo na OČTŘ, proto se intenzivně bráním jeho zavedení do textu zákona.

²¹⁷ PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin-advokacie* [online]. 2018 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-obracene-dukazni-bremeno?browser=mobi>

²¹⁸ SOKOL, T. ZTOPO jako procházka začarovaným lesem. *Epravo* [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ztopo-jako-prochazka-zacarovanym-lesem-103522.html>

²¹⁹ BOHUSLAV, L. Jak se osvědčuje trestání firem? *Legaltv* [online]. 2020 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://legaltv.cz/2020/01/14/lukas-bohuslav-jak-se-osvedcuje-trestani-firem/>

O provedené novele lze obecně prohlásit, že sleduje jaksi dva protichůdné cíle; na jedné straně došlo k masivnímu rozšíření kriminalizace právnických osob, na straně druhé se zákonodárce snažil trestní odpovědnost nějakým způsobem zmírnit, ovšem způsobem, který bohužel nelze označit jinak než za nešťastný. Ostatně jak výstižně uvádí Sokol „i když poslanci nejspíš měli tu nejlepší vůli, ZTOPO stále a možná ještě více než před novelou připomíná začarovaný les, v němž člověk neví, jakých divů či podivných příšer se v něm může nadít.“²²⁰

²²⁰ SOKOL, T. Op., cit.

4. Aktuální otázky v rámci trestní odpovědnosti právnických osob

Neúčelnost trestního stíhání a zásada oportunity v řízení proti právnickým osobám

Na úvod je třeba podotknout, že trestní řízení je v zásadě ovládáno zásadou oficiality a legality. První ze zmíněných zásad zakládá povinnost OČTŘ činit procesní úkony ve chvíli, kdy jsou pro to splněny zákonné podmínky. Zásada legality je důsledkem zásady oficiality v otázce zahájení trestního řízení, konkrétně vyjádřenou v ustanovení § 2 odst. 3 TrZ jako povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Zásada oportunity, nebo-li zásada účelnosti je tedy opakem k zásadě legality, jelikož podle ní lze nezahájit trestní stíhání v případech, kdy se takový postup jeví neúčelným.²²¹

Požadavek na zavedení zásady oportunity se v odborných kruzích objevil již v souvislosti s legislativním procesem přijímání ZTOPO. Vondruška se ve svém příspěvku z roku 2011 vyslovil ve prospěch zavedení této zásady, která by podle něj vyhovovala lépe systému trestní odpovědnosti právnických osob, a to z čistě praktických důvodů, podle autora tohoto příspěvku by takto nastavený systém pomáhal redukovat pokusy o zneužívání nástrojů trestního práva k vymáhání závazků občanskoprávní povahy, navíc vidí trestní postih právnických osob jako doplňkový, který by měl dopadat tam, kde postih fyzické osoby nevystihuje potřebu trestní represe a ochranu společnosti; dále své závěry opřel o prognózu, že OČTŘ budou v praxi více nuceni postupovat podle § 12 odst. 2 TrZ, tedy podle zásady subsidiarity trestní represe.²²²

Nejčastěji jsou tyto úvahy spojeny s problematikou tzv. prázdných schránek, tedy s právnickými osobami, které sice právně existují, ale buď nemají žádný majetek, nebo jsou natolik zadlužené, že je výrazně omezen okruh trestů, kterými je lze postihnout.

²²¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 103-104.

²²² VONDRUŠKA, F. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 13.

Takové právnické osoby často nevyvíjí žádnou činnost a jsou nanejvýš spojeny s „bílým koněm“ (formálně nastrčená osoba, která za drobnou úplatu plní funkci statuárního orgánu, ačkoliv nemá žádné povědomí o fungování právnické osoby).²²³ Proti takovým právnickým osobám není vůbec účelné vést trestní řízení a případný postih neplní preventivně represivní účel.²²⁴

V případě těchto prázdných schránek se tedy jako jediná alternativa jejich postihu jeví trest zrušení právnické osoby. Tento trest však lze užít pouze pokud činnost právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v páchání trestné činnosti, přičemž k takovému postihu by dle důvodové zprávy mělo docházet jen v těch nejzávažnějších případech. Aplikační praxe ovšem ukazuje, že tomu tak vždy není a existují případy, kde soudy tento trest ukládají dokonce „na objednávku“ spoluobviněné fyzické osoby, což je řešení, které osobně považují nejen za nevhodné, ale i na hranici zákona. Tibitanzlová v této souvislosti poukazuje na některá rozhodnutí okresních a krajských soudů, kde ukládáním těchto trestů dochází k nahrazování agendy civilních soudů.²²⁵ Alternativu tedy představuje institut mimotrestního zrušení právnické osoby, podle § 172 odst. 1 ObčZ, či 92 ZOK, který však není zcela zharmonizován s trestněprávní úpravou, jelikož ustanovení § 32 odst. 2 ZTOPO zabraňuje likvidaci právnické osoby do doby, než bude pravomocně ukončeno trestní stíhání právnické osoby.

Názory svědčící ve prospěch zavedení zásady oportunity v souvislosti se stíháním prázdných schránek zaznívají i z úst nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana.²²⁶ Tyto tendence kvitují i názory jednotlivých státních zastupitelství obsažené ve Zvláštní zprávě o poznacích z aplikace § 8 odst. 5. a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., sp. zn. 4 NZN 604/2018.

²²³ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v česko-slovenském srovnání. *Kriminalistika*, 2016, roč. 49, č. 2, s. 94.

²²⁴ ŠELLENG, D. Op. cit., s. 88.

²²⁵ TIBITANZLOVÁ, A. Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů. *Bulletin-advokacie* [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/sankcionovani-pravnickych-osob-a-praxe-ceskych-trestnich-soudu#ftn6>

²²⁶ Problém „prázdných schránek“. ‚Nemuseli bychom stíhat všechny firmy,‘ míní šéf státních zástupců. *Irozhlas* [online]. 2019 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/stihani-sankce-princip-opportunity-pravo-pavel-zeman-police-ministerstvo-vnitro_1906090702_dok

Ze závěrů plynoucích z citované zprávy ale vyplývá, že: „V tomto ohledu se lze jednoznačně klonit k výraznému posílení výjimek ze zásady legality (§ 2 odst. 3 trestního řádu), nežli k tomu, že by v případě trestního stíhání právnických osob byl uplatněn princip zcela opačný než u trestního stíhání fyzických osob. Základní zásady trestního řízení představují vůdčí ideje trestního procesu, jež mají značný význam pro aplikaci i výklad jednotlivých ustanovení trestního řádu.“²²⁷

K tomuto tématu se vyjádřil i Jelínek, podle něj by zavedení „čisté“ zásady oportunity znamenalo kolizi s principem rovnosti před zákonem, neboť fyzické a právnické osoby by byly v nerovném postavení. Řešení vidí primárně v novelizaci ustanovení § 6 ZTOPO, které určuje rozsah osobní působnosti zákona.²²⁸

Otázka účelnosti trestního stíhání vedeného proti právnickým osobám vyvstává i například v případě ekonomicky slabších právnických osob, v kterých figuruje pouze 1 osoba jako jediný společník a jednatel zároveň, kde postih této osoby fakticky plní stejnou úlohu jako postih „její“ právnické osoby, neúčelnost trestního stíhání se projevuje i v případě právnických osob nacházejících se v insolvenční, které nemají dostatek majetku pro dostatečné uspokojení svých věřitelů, problematické je také trestní stíhání právního nástupce, na kterého přechází trestní odpovědnost podle § 10 odst. 1 objektivně a dále též v případě právnických osob, jako jsou státní podniky či akciové společnosti, kde stát disponuje stoprocentní majetkovou účastí v takové právnické osobě.²²⁹

Ve prospěch zavedení zásady oportunity svědčí také selektivní přístup ke stíhání ÚSC, jak poukazuje Vidrna, čímž dochází k porušování principu legality.²³⁰ Neúčelnost trestního stíhání pozoruje také v případě školských, zdravotnických a sociálních zařízení, u nichž se pravděpodobnost trestního stíhání rapidně zvýšila v souvislosti s novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.

²²⁷ Nejvyšší státní zastupitelství. Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb., sp. zn. 4 NZN 604/2018, s. 34. NSZ [online]. 5/2019 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zvlastni_zpravy/Zvlastni_zprava-TOPO-k_publicaci_na_internetu.pdf

²²⁸ JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA, 2017, č. 2, s. 12.

²²⁹ Tamtéž, s. 13.

²³⁰ VIDRNA, J. Proč nejsou stíhány územní samosprávné celky. Epravo. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/proc-nejsou-stihany-uzemni-samospravne-celky-103603.html>

Postih těchto subjektů by podle něj v konečném důsledku postihl právě fyzické osoby, v jejichž zájmu tyto právnické osoby existují, a pro které tyto své činnosti vykonávají.²³¹ S takovým závěrem se plně ztotožňuji.

Je tedy otázkou, zda by vhodným řešením bylo zavedení čisté zásady oportunity ve vztahu k trestnímu stíhání právnických osob, nebo pouze usilovat o novelizaci § 6 ZTOPO a upravit tak osobní působnost zákona, jak navrhuje Jelínek, případně usilovat o posílení výjimek ze zásady legality například novelizací ustanovení § 172 TŘ.

Osobně bych se nebránil možnosti zavedení zásady oportunity ve své čisté podobě vzhledem k velmi širokému spektru případů, kdy se trestní stíhání právnické osoby jeví neúčelným, přesto si momentálně nedovedu představit takovou zákonnou konstrukci, která by dostatečně přesně formulovala kritéria její aplikace a zároveň byla s to eliminovat rizika jejího zneužívání. Argument, že by tím došlo k narušení principu rovnosti před zákonem nelze přehlížet, na druhou stranu jsem toho názoru, že právnické osoby fakticky nedisponují rovnoprávným postavením jako osoby fyzické, důvodová zpráva k ObčZ dokonce výslovně uvádí, že „*právnické osoby jsou umělé lidské útvary, které jsou vytvořeny proto, aby sloužily zájmům člověka, nikoli proto, aby mu byly ve všem postaveny narovně; rovnost fyzických a právnických osob přichází v úvahu jen v majetkových otázkách, a to ještě ne ve všech.*“²³² Tato nerovnost se pak projevuje i v samotném trestním řízení proti právnickým osobám, kde fiktivní povaha právnických osob znemožňuje, či alespoň činí pochybným použití některých institutů procesního práva na právnické osoby, např. v oblasti tzv. odklonů, které často vyžadují provedení úkonů, jako je doznání obviněného či prohlášení o spáchání skutku, přičemž sledují primárně výchovný účel.²³³ Tuto nerovnost dokresluje i ožehavá problematika týkající se práva na obhajobu právnické osoby, související s aplikací ustanovení § 34 odst. 4,5 ZTOPO, kterou musel vyřešit svým recentním nálezem až Ústavní soud.²³⁴

²³¹ VIDRNA, J. Potřeba oportunity v řízení proti právnickým osobám. *Epravo*. [online]. 2017 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/potreba-oportunity-v-trestnim-rizeni-proti-pravnickym-osobam-104824.html>

²³² Důvodová zpráva k ObčZ, s. 46.

²³³ Touto problematikou se zevrubně zabývá Zaoralová viz ZAORALOVÁ, P. Odklony v řízení proti právnickým osobám. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 197-211.

²³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II ÚS 131/18.

Ve prospěch zavedení zásady oportunity v řízení proti právnickým osobám, dovolím si tvrdit, svědčí ještě jedna prostá skutečnost. Trestní odpovědnost právnických osob je na pozadí evropské kontinentální právní kultury něčím, s čím se po staletí nepočítalo. Jedná se tak o zcela revoluční sankční systém, který do určité míry skutečně koliduje s po staletí uznávanými trestněprávními zásadami, proto si kladu otázku, proč tedy nezvolit i revoluční systém v oblasti trestního řízení vedeného proti těmto subjektům.

5. Mezinárodní srovnání – Slovenská a Rakouská republika

Pro srovnání jsem zvolil úpravu ve Slovenské republice a Rakouské republice, neboť obě země spojuje s Českem historická souvislost, všechny tři země byly po staletí součástí Rakousko-uherské monarchie. Navíc se Slovenskem nás spojuje více než sedmdesátileté období společného státu – bývalého Československa, přerušené jen šestiletým obdobím během 2. světové války.

Všechny tři úpravy vycházejí z principu tzv. „pravé trestní odpovědnosti“, tj. trestní odpovědnost je upravena buď přímo trestním zákoníkem, nebo zvláštním zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. Právnickým osobám jsou pak ukládány trestní sankce v trestním řízení.²³⁵ Rozdílnost právních úprav výše uvedených států se projevuje zejména ve vymezení okruhu odpovědných právnických osob, výčtu trestných činů a ve způsobech používaných sankcí. Pro účely této kapitoly se zaměřím na srovnání jednotlivých zahraničních úprav pouze v těchto oblastech: osobní působnost, rozsah kriminalizace (věcná působnost), sankcionování a přičitatelnost.

Zatímco Česko i Rakousko zavedlo pravou trestní odpovědnost rovnou, Slovensko postupovalo odlišně, a to ve dvou krocích. Nejprve zavedlo v r. 2010 do svého právního řádu model nepravé trestní odpovědnosti zákonem č. 224/2010 Z. z., kterým se mění a doplňuje zákon č. 300/2005 Z. z., trestní zákon. Tím vyhovělo po určité kritice svým nadnárodním závazkům. K pravé trestní odpovědnosti přistoupilo později, tj. až v r. 2016. Zde je třeba zmínit, že slovenská úprava byla do značné míry inspirována úpravou českou, která byla přijata o 4 roky dříve.²³⁶

Pro upřesnění je na místě zmínit, že rakouská úprava používá termín „Verband“ (spolek), což má v rakouském právním prostředí širší význam než PO²³⁷. Asi nejčastější český překlad „spolek“ určitě není přesný a je trochu zavádějící (u nás spíše používaný ve spojitosti se zájmovou činností). Stejně tak termín sdružení jsme zvyklí chápat jinak, termín „korporace“, který používá Uhlířová ve svém příspěvku²³⁸, se podle mne hodí více pro ekonomické subjekty.

²³⁵ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 22.

²³⁶ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v česko-slovenském srovnání. *Kriminalistika*, 2016, roč. 49, č. 2., s. 90.

²³⁷ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s. 197.

²³⁸ UHLÍŘOVÁ, M. Trestní odpovědnost právnických osob v Rakouské republice – komparace s českou právní úpravou. In: JELÍNEK, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 338-346.

Proto si dovolím pro rakouskou úpravu používat termín „organizace“, který se v České republice používal hojně před r. 1989 a ještě po určitou dobu i v devadesátých letech jako označení právnické osoby.

5.1 Název právní úpravy, její účinnost

Česko – Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s účinností k 1. 1. 2012

Počet novel: 9

Slovensko – Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinností k 1. 7. 2016

Počet novel: 4 + 3 nepřímé (dále též „ZTOPOSK“)

Rakousko – Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftatens (Zákon o odpovědnosti spolků za trestné činy)

StF: BGBl. I Nr. 151/2005 s účinností k 1. 1. 2006

Počet novel: 2 (dále též „VbVG“)

5.2 Osobní působnost

Slovenská i česká úprava vymezuje okruh PO negativně, tj. vylučuje PO, které nemohou být trestně odpovědné. Rakouská úprava vymezuje okruh PO jak pozitivně, tak negativně.

Česko:

§ 6 - Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin

- (1) *Podle tohoto zákona nejsou trestně odpovědné*
 - a) *Česká republika,*
 - b) *územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.*
- (2) *Majetková účast právnických osob uvedených v odstavci 1 na právnické osobě nevylučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby podle tohoto zákona.*

Slovensko:

§ 5 - Vylúčenie trestnej zodpovednosti niektorých právnických osôb

- (1) *Podľa tohto zákona nie sú trestne zodpovedné*
 - a) *Slovenská republika a jej orgány,*
 - b) *iné štáty a ich orgány,*
 - c) *medzinárodné organizácie zriadené na základe medzinárodného práva verejného a ich orgány,*

- d) obce a vyššie územné celky,*
 - e) právnické osoby, ktoré sú v čase spáchania trestného činu zriadené zákonom,*
 - f) iné právnické osoby, ktorých majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu upravujúceho konkurzné konanie.*
- (2) Majetková účasť právnických osôb uvedených v odseku 1 na právnickej osobe nevyučuje trestnú zodpovednosť takejto právnickej osoby podľa tohto zákona.*

Rakousko:

§ 1 Organizace (Verbände)

- (2) Organizace ve smyslu tohoto zákona jsou právnické osoby, registrované osobní společnosti a evropská hospodářská zájmová sdružení.*
- (3) Organizace ve smyslu tohoto zákona nejsou*
 - 1. dědická společenství;*
 - 2. Spolkový stát, spolkové země, obce a další právnické osoby při výkonu veřejné moci;*
 - 3. Uznané církve, náboženské společnosti a náboženská konfesijní společenství, pokud jsou pastoračně činné.*

Z výše uvedeného výčtu je patrné, že nejpřísnější je úprava česká, která vylučuje kromě vlastního státu (shodně s ostatními) již jen územní samosprávné celky, a to ještě za podmínky výkonu veřejné moci. Tj. pokud ÚSC vykonávají nějakou ekonomickou činnost, např. pronájmy či prodeje majetku, mohou být sankcionovány stejně jako běžné podnikatelské subjekty. Podobně se jeví i úprava rakouská, která navíc vylučuje církevní organizace (zřejmě dáno vyšší religiozitou a tradicí v rakouské společnosti) a dědická společenství. Slovenská úprava je v tomto negativním výčtu daleko širší, neboť vylučuje ÚSC bez dalšího a podle odst. navíc i všechny PO zřízené zákonem, což může být celá řada nejrůznějších PO, u nichž je trestní postih zpravidla kontraproduktivní. Slovenská úprava se tedy jeví v tomto ohledu oproti české i rakouské jako mírnější.

5.3. Rozsah kriminalizace (věcná působnost)

Ve otázce rozsahu kriminalizace se jednotlivé úpravy významně odlišují. Zatímco česká úprava upřednostnila poměrně unikátní řešení (po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.), slovenská úprava používá dosud původní pozitivní výčet trestných činů (zřejmě inspirovaný původní českou verzí zákona z r. 2011). Rakouská úprava vychází z koncepce generální trestní odpovědnosti, právnická osoba je trestně odpovědná za všechny trestné činy, stejně jako osoba fyzická.

Česko:

§ 7 - Trestné činy

Trestnými činy se pro účely tohoto zákona rozumí zločiny nebo přečiny uvedené v trestním zákoníku, s výjimkou trestných činů zabití (§ 141 trestního zákoníku), vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 trestního zákoníku), účasti na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku), rvačky (§ 158 trestního zákoníku), soulože mezi příbuznými (§ 188 trestního zákoníku), dvojího manželství (§ 194 trestního zákoníku), opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku, vlastizrady (§ 309 trestního zákoníku), zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315 trestního zákoníku), spolupráce s nepřitelem (§ 319 trestního zákoníku), válečné zrady (§ 320 trestního zákoníku), služby v cizích ozbrojených silách (§ 321 trestního zákoníku), osvobození vězně (§ 338 trestního zákoníku), násilného překročení státní hranice (§ 339 trestního zákoníku), vzpoury vězňů (§ 344 trestního zákoníku), nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), opilství (§ 360 trestního zákoníku), proti branné povinnosti uvedených ve zvláštní části hlavě jedenácté trestního zákoníku, vojenských uvedených ve zvláštní části hlavě dvanácté trestního zákoníku a použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 trestního zákoníku).

Slovensko:

§ 3 - Trestné činy právnických osob

Na účely tohto zákona sa trestnými činmi rozumejú trestné činy upravené v osobitnej časti Trestného zákona, a to nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 a 173, šírenie toxikománie podľa § 174, obchodovanie s ľuďmi podľa § 179, sexuálne násilie podľa § 200, sexuálne zneužívanie podľa § 201 až 202, ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211, sprenevera podľa § 213, podvod podľa § 221, úverový podvod podľa § 222, poisťovací podvod podľa § 223, kapitálový podvod podľa § 224, subvenčný podvod podľa § 225, podvodný úpadok podľa § 227, zavinený úpadok podľa § 228, prevádzkovanie nepoctivých hier a stávkov podľa § 229, nepovolená prevádzka lotérií a iných podobných hier podľa § 230, podielníctvo podľa § 231 a 232, legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 a 234, úžera podľa § 235, porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 poškodzovanie veriteľa podľa § 239, zvýhodňovanie veriteľa podľa § 240, neoprávnený prístup do počítačového systému podľa § 247, neoprávnený zásah do počítačového systému podľa § 247a, neoprávnený zásah do počítačového údajov podľa § 247b, neoprávnené zachytávanie počítačových údajov podľa § 247c, výroba a držba prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov podľa § 247d, neoprávnené podnikanie podľa § 251, neoprávnené zamestnávanie podľa § 251a, nepovolená výroba liehu, tabaku a tabakových výrobkov podľa § 253, porušovanie predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou podľa § 254, skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie podľa § 259 a 260, poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 až 263, zneužívanie informácií v obchodnom styku podľa § 265, manipulácia s trhom podľa § 265a, machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe podľa § 266 a 267, poškodzovanie spotrebiteľa podľa § 269, nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi podľa § 269a, falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba

peňazí a cenných papierov podľa § 270, uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnené vyrobených peňazí a cenných papierov podľa § 271, výroba a držba falšovateľského náčinia podľa § 272, skrátenie dane a poistného podľa § 276, neodvedenie dane a poistného podľa § 277, daňový podvod podľa § 277a, nezaplatenie dane a poistného podľa § 278, marenie výkonu správy daní podľa § 278a, porušenie predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279, všeobecné ohrozenie podľa § 284 a 285, nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami podľa § 294 a 295, založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej skupiny podľa § 296, založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny podľa § 297, nedovolená výroba a držanie jadrových materiálov, rádioaktívnych látok, vysoko rizikových chemických látok a vysoko rizikových biologických agensov a toxínov podľa § 298 a 299, ohrozenie a poškodenie životného prostredia podľa § 300 a 301, neoprávnené nakladanie s odpadmi podľa § 302, neoprávnené vypúšťanie znečisťujúcich látok podľa § 302a, porušovanie ochrany vôd a ovzdušia podľa § 303 a 304, porušovanie ochrany rastlín a živočíchov podľa § 305, porušovanie ochrany stromov a krov podľa § 306, teror podľa § 313 a 314, prijímanie úplatku podľa § 328 až 330, podplácanie podľa § 332 až 334, nepriama korupcia podľa § 336, marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 a 349, falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky podľa § 352, prevádzkačstvo podľa § 355 a 356, násilie proti skupine obyvateľov podľa § 359, nebezpečné vyhrážanie podľa § 360, kupliarstvo podľa § 367, výroba detskej pornografie podľa § 368, rozširovanie detskej pornografie podľa § 369, prechovávanie detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení podľa § 370, ohrozovanie mravnosti podľa § 371 a 372, podpora a propagácia sexuálnych patologických praktík podľa § 372a, teroristický útok podľa § 419, niektoré formy účasti na terorizme podľa § 419b, financovanie terorizmu podľa § 419c, cestovanie na účel terorizmu podľa § 419d, založenie, podpora a propagácia hnutia smerujúceho k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421, prejav sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422, výroba extrémistických materiálov podľa § 422a, rozširovanie extrémistických materiálov podľa § 422b, prechovávanie extrémistických materiálov podľa § 422c, popieranie a schvaľovanie holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti podľa § 422d, hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423, podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424, apartheid a diskriminácia skupiny osôb podľa § 424a a neľudskosť podľa § 425.

Rakousko:

§ 1.

*(1) Tento spolkový zákon upravuje podmínky, za nichž jsou organizace odpovědné za trestné činy a jak jsou sankcionovány, jakož i postup, kterým je stanovena odpovědnost a jsou ukládány sankce. **Trestný čin ve smyslu tohoto zákona je čin ohrožený soudním trestem podle spolkového nebo zemského zákona.***

Všechna 3 řešení mají své nesporné výhody i nevýhody. O problémech, které skýtá česká právní úprava, jsem se již vyjádřil v kapitole 3.1. Slovenskou republikou zvolený model se vyznačuje vysokou mírou právní jistoty, avšak na druhou stranu klade vysoké nároky na zákonodárce²³⁹, a navíc bude pravděpodobně vyžadovat vzhledem k budoucímu vývoji společnosti i mezinárodních vztahů neustálou novelizaci katalogu trestných činů. Rakouský zákonodárce oproti tomu zvolil jednodušší postup při tvorbě zákona, nicméně tím podstatně ztížil situaci orgánům činným v trestním řízení, které budou muset vždy posuzovat, zda daný trestný čin může být právníkem osobou vůbec spáchán či nikoli. Rakouský zákonodárce se tedy uchýlil k řešení ve formě zavedení generální trestní odpovědnosti. Takto zvolené řešení se však jeví jednoduchým a zároveň eliminuje případné politické či lobbistické tendence některý z trestných činů z trestní odpovědnosti vyloučit.²⁴⁰

5.4. Sankcionování právnických osob

Česko:

§ 15 - Druhy trestů a ochranných opatření

(1) Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit pouze tyto tresty

- a) zrušení právnické osoby,*
- b) propadnutí majetku,*
- c) peněžitý trest,*
- d) propadnutí věci,*
- e) zákaz činnosti,*
- f) zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži,*
- g) zákaz přijímání dotací a subvencí,*
- h) uveřejnění rozsudku.*

(2) Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit jako ochranné opatření zabránění věci nebo zabránění části majetku

²³⁹ DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 297-298.

²⁴⁰ Tamtéž s. 297.

Slovensko:

§ 10 - Druhy trestov

Za spáchaný trestný čin podľa § 3 môže súd uložiť právnickej osobe tieto tresty:

- a) trest zrušenia právnickej osoby,*
- b) trest prepadnutia majetku,*
- c) trest prepadnutia veci,*
- d) peňažný trest,*
- e) trest zákazu činnosti,*
- f) trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie,*
- g) trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie,*
- h) trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní,*
- i) trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku.*

Rakousko:

§ 4. - Peněžitá pokuta pro organizaci

- (1) Je-li organizace odpovědná za trestný čin, musí mu být udělena pokuta.*
- (2) Pokuta se stanovuje v denních sazbách. Musí být stanovena alespoň jedna denní sazba.*
- (3) Počet denních sazeb je až 40 až 180 v závislosti na horní hranici trestu odnětí svobody, který lze za takový čin uložit fyzické osobě*
- (4) Denní sazba se stanovuje podle výdělkové situace organizace s přihlédnutím k její budoucí hospodářské výkonnosti. Musí být stanovena na částku, která odpovídá 1/360 ročního obratu nebo jej překračuje nebo klesá maximálně o jednu třetinu, nejméně 50 a nejvýše 10 000 EUR. Pokud organizace slouží neziskovým, humanitárním nebo církevním účelům (§ 34 až 47 Spolkového daňového řádu č. 194/1961) nebo pokud není zaměřena jinak na zisk, musí být denní sazba stanovena na minimálně 2 a maximálně 500 EUR.*

Zatímco česká a slovenská úprava obsahuje 8, resp. 9 různých druhů trestů, rakouská zná trest pouze jeden a tím je finanční pokuta. Je však třeba uznat, že rakouský systém pokut je velmi propracovaný. Česká úprava, co se týče trestů oproti jinak téměř shodné slovenské úpravě (která má navíc jen trest zákazu podpory z fondů EU), obsahuje i ochranná opatření, a to zabrání části majetku a zabrání věci, a to za podmínek stanovených TrZ, viz ustanovení § 26 a 26a ZTOPO.

5.5. Trestní odpovědnost právnické osoby – okruh fyzických osob a přičitatelnost jejich protiprávních činů právnické osobě

5.5.1. Vymezení okruhu fyzických osob

Česko:

§ 8

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

Slovensko:

§ 4

(1) a) štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu,

b) ten, kto vykonáva kontrolnú činnosť alebo dohľad v rámci právnickej osoby, alebo

c) iná osoba, ktorá je oprávnená zastupovať právnickú osobu alebo za ňu rozhodovať.

(2) Trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou aj vtedy, ak osoba uvedená v odseku 1 nedostatočným dohľadom alebo kontrolou, ktoré boli jej povinnosťou, hoci z nedbanlivosti umožnila spáchať trestný čin osobou, ktorá konala v rámci oprávnení, ktoré jej boli zverené právnickou osobou.

Rakousko:

§ 2

Osoba s rozhodovací pravomocí a spolupracovník

(1) Osobou s rozhodovací pravomocí ve smyslu tohoto zákona je ten kdo

1. je jednatelem (Geschäftsführer), členem představenstva nebo prokuristou nebo je podobně oprávněn zastupovat sdružení navenek na základě organizační nebo právní moci k zastupování,

2. je členem dozorčí rady nebo správní rady nebo jinak vykonává kontrolní pravomoci ve vedoucím postavení, nebo

3. jinak má významný vliv na řízení organizace.

(2) Spolupracovník ve smyslu tohoto zákona je ten, kdo vykonává práci pro organizaci

1. na základě pracovního, vyučovacího nebo jiného vzdělávacího vztahu,

2. na základě vztahu, na který se vztahuje zákon o práci z domova z roku 1960, Spolkový zákon č. 105/1961 nebo na základě obdobného pracovněprávního vztahu,
3. jako přenechaný pracovník (§ 3 odst. 4 zákona o dočasném zaměstnání - AÜG, Spolkový zákon č. 196/1988) nebo
4. na základě služebního nebo jiného zvláštního právního vztahu podle veřejného práva.

V prvních dvou skupinách osob se všechny tři úpravy víceméně shodují – zahrnují statutární orgány v první a kontrolní orgány v druhé skupině. Slovenská úprava se mírně liší, neboť jí chybí u kontrolních orgánů dovětek „ve vedoucím postavení“, tj. teoreticky připouští i osoby vykonávající kontrolu či dohled mimo řídicí strukturu PO.

Třetí skupinou jsou osoby, které nespádají pod první dvě skupiny, přesto mohou odpovědnost PO závažným způsobem ovlivnit. Může se jednat např. o většinového společníka nebo majoritního akcionáře, který má bezpochyby významný vliv na PO, už jenom tím, že může prostřednictvím valné hromady prosazovat své zájmy, tj. mimo jiné např. jmenovat a odvolávat statutární či kontrolní orgány, nebo se jedná o případy faktického vlivu, kdy taková osoba fakticky řídí společnost skrze své osobní vazby k členům statutárních či jiných orgánů.

Slovenská úprava se opět liší, neboť tuto skupinu osob zvláště nedefinuje, přestože s ní původní návrh zákona počítal. Jednání těchto osob nelze právnické osobě přičítat, taková osoba může být nanejvýš postihnuta jako spolupachatel, nepřímý pachatel nebo účastník na trestném činu ovlivněné právnické osoby, a to podle § 6 ZTOPOSK, ale zavinění ovlivněné právnické osoby se bude odvozovat od jednání jejich skutečných orgánů, nikoli od osob, které vykonávají rozhodný vliv, ať už faktický či právní.²⁴¹

²⁴¹ ŠAMKO, P. Poznámky k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osob. *Pravnelisty* [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a466-poznamky-k-zakonu-o-trestnej-zodpovednosti-pravnickych-osob>

Čtvrtou skupinou jsou zaměstnanci či podle rakouské úpravy spolupracovníci (což je v kontextu rakouské úpravy mnohem širší definice, jak si lze povšimnout). Slovenská úprava naproti tomu opět tuto skupinu nijak zvlášť nedefinuje. Pouze z § 4 odst. 2 TOPOSK vyplývá, že trestný čin může spáchat jakákoli „osoba, která jednala v rámci oprávnění, které jí byly svěřené právnickou osobou“, aniž blíže specifikuje, jakou formu toto oprávnění má mít. Takto stanovenou definici podřízených osob - zaměstnanců (spolupracovníků) považují za právně slabší než u české či rakouské úpravy.

5.5.2. Přičitatelnost

a) Korektivní znaky přičitatelnosti

Jak již bylo uvedeno na několika místech této práce, právnické osobě lze přičítat pouze taková jednání, která mají zákonem požadovanou souvislost s činností samotné právnické osoby, tato vyžadovaná souvislost pak představuje pojistku proti přičítání excesivního jednání fyzických osob právnické osobě a funguje jako určitý korektiv přičitatelnosti.

Česko:

§ 8

(1) Trestný čin spáchaný právnickou osobou je trestný čin spáchaný v zájmu, nebo v rámci její činnosti. K tomu podrobněji viz kapitola 3.4.1.

Slovensko:

§ 4

(1) Trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou, ak je spáchaný v jej prospěch, v jej mene, v rámci jej činnosti, alebo jej prostredníctvom.

Vzhledem k tomu, že první tři podmínky nejsou odděleny spojkou „nebo“, vznikají pochybnosti, zda musejí být naplněny kumulativně, nebo alternativně. Názory v tomto ohledu se však liší²⁴². Zajímavá je však podmínka „jej prostřednictvím“. Podle důvodové zprávy k ZTOPOSK, se jedná o situace, kde právnická osoba figuruje jako prostředek ke spáchání trestné činnosti.²⁴³

²⁴² ŠAMKO, P. Op., cit.

²⁴³ Důvodová správa k vládnemu návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 18. NRSR [online]. 2015 [cit.2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=417982>

Tuto poslední podmínku považují za poměrně matoucí, neboť jednání, kde právnická osoba je ke spáchání trestného činu využita, bude zpravidla jednání sledující subjektivní kriminální zájmy konkrétní jednající fyzické osoby, které v konečném důsledku právnickou osobu spíše poškodí. Uplatňovat trestní postih vůči právnické osobě v takovýchto případech dozajista není žádoucí ani v kontextu slovenské právní úpravy. V tomto ohledu považují českou právní úpravu za přesnější.

Rakousko:

§ 3

(1) Organizace odpovídá za trestný čin podle dalších podmínek odstavce 2 nebo 3, pokud

- 1. čin byl spáchán v její prospěch nebo*
- 2. povinnosti, které mají vliv na organizaci, byly tímto činem porušeny.*

Organizace je trestně odpovědná pouze pokud byl trestný čin spáchán ve prospěch organizace, nebo pokud byla trestným činem porušena povinnost, kterou má organizace, přičemž se jedná o povinnosti stanovené civilním či správním právem. Prospěchem se rozumí stav, kdy v důsledku trestného činu se organizace obohatila nebo měla obohatit, nebo naopak, kdy ušetřila nebo měla ušetřit náklady či výdaje.²⁴⁴

b) Konstrukce přičitatelnosti

Všechny tři úpravy v podstatě přičítají protiprávní činy **osob s rozhodovací pravomocí** právnické osobě v podstatě bez dalšího. Označení prvních třech skupin jako osob s rozhodovací pravomocí v rakouské úpravě se mi jeví jako velmi výstižné, rakouská úprava doplňuje ještě dovětek „pokud se tato osoba dopustila činu protiprávně a zaviněně“.

U čtvrté skupiny – tj. podřízených osob (zaměstnanců, spolupracovníků) je odlišností více.

²⁴⁴ UHLÍŘOVÁ, M. Op. cit., s. 340.

Shoda panuje však v tom, že pro přičtení trestného činu zaměstnance právnické osobě se ve všech úpravách předpokládá určité selhání osob či orgánů, které disponují řídicí nebo kontrolní pravomocí, tj. že neprováděly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu (česká úprava), nedostatečným dohledem anebo kontrolou, které byly jejich povinnostmi, a to i z nedbalosti (slovenská úprava), nebo že nezachovaly náležitou pečlivost, zejména nepřijaly zásadní technická, organizační nebo personální preventivní opatření, což umožnilo nebo alespoň významně usnadnilo spáchání trestného činu spolupracovníkem (rakouská úprava). Česká úprava navíc zmiňuje, že právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu, jestliže byl spáchán zaměstnancem na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob s rozhodovací pravomocí.

Všechny tři úpravy tedy v případě jednání zaměstnanců v podstatě předpokládají příčinnou souvislost mezi nedostatečnou kontrolní či dohledovou činností stran osob ve vedoucím postavení a spácháním trestného činu zaměstnancem.

Česká i slovenská úprava na rozdíl od úpravy rakouské obsahuje zvláštní exkulpční ustanovení:

Česko: § 8 (5) *Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.*

Slovensko: § 4 (3) *Spáchanie trestného činu právnickou osobou podľa odseku 2 sa právnickej osobe nepričíta, ak vzhľadom na predmet činnosti právnickej osoby, spôsob spáchania trestného činu, jeho následky a okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, je význam nesplnenia povinností v rámci dohľadu a kontroly zo strany orgánu právnickej osoby alebo osoby uvedenej v odseku 1 nepatrný.*

Oběma exkulpčním odstavcům lze vytknout užití neurčitých právních pojmů „veškeré úsilí“, resp. „nepatrný význam“. Rakouská úprava se raději takovým vágním definicím vyhnula.

Česká úprava se tak jeví v tomto ohledu jako nejvstřícnější, neboť umožňuje vyvinění právnické osoby i v případě jednání vyššího vedení právnické osoby, zatímco slovenská úprava umožňuje aplikovat toto ustanovení pouze v případě jednání zaměstnanců.²⁴⁵

V české a slovenské úpravě je navíc uvedeno, že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala protiprávním způsobem. V rakouském zákoně takové ustanovení absentuje.

Rakouská úprava však oproti slovenské a české obsahuje další velice zásadní rozdíly. Zatímco jak česká, tak slovenská úprava umožňuje vyvození trestní odpovědnosti vůči právnické osobě i v případě, že fyzická osoba není pro takový čin trestně odpovědná, a to i kvůli nedostatku věku či nepřičetnosti, rakouská úprava naopak vychází z toho, že organizaci lze přičíst jednání nositele rozhodovací pravomoci pouze pokud u této osoby nebudou shledány vinu vylučující důvody, jako je právě nepřičetnost nebo nedostatek věku.

Opačně je tomu však v případě jednání spolupracovníků, u nichž tyto požadavky být splněny nemusejí, spolupracovník však svým jednáním musí naplnit znaky příslušné skutkové podstaty trestného činu včetně příslušné formy zavinění. Rakouské trestní právo totiž vychází ze zcela odlišného pojetí trestného činu, kde pojem vina, v rámci níž se hodnotí právě i přičetnost pachatele, znamená v podstatě hodnocení toho, zda lze takový čin konkrétní osobě vytýkat, přičemž fáze hodnocení viny nastává až poté, co jsou zjištěny znaky naplňující příslušnou skutkovou podstatu trestného činu včetně konkrétní formy zavinění, kterou nelze mísit s pojmem viny.²⁴⁶ V případě jednání spolupracovníků tak zákonodárce směřuje těžiště trestní odpovědnosti do dohledové a kontrolní činnosti vedení právnické osoby, čímž je více zdůrazněna originární subjektivní stránka právnické osoby.

²⁴⁵ BRUNA, E. Trestní odpovědnost právnických osob - srovnání Česká republika a Slovenská republika. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA, 2017, č. 2., s. 87.

²⁴⁶ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Leges, 2007, s 201-207.

5.6. Ostatní shodné znaky

Všechny tři úpravy shodně obsahují ustanovení o **přechodu trestní odpovědnosti** na právní nástupce, a také, že trestní odpovědnost **právnícké osoby není podmíněna vyvozením** trestní odpovědnosti vůči **fyzické osobě**. Tedy všechny tři úpravy *de facto* vycházejí ze zásady souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti právnícké osoby, přesto však ona nezávislost nedosahuje v podmínkách rakouské úpravy takové intenzity jako v případě české a slovenské úpravy.

5.7. Shrnutí

Závěrem lze konstatovat, že všechny tři úpravy vyhovují mezinárodním závazkům a požadavkům na deliktní odpovědnost právnických osob. Každá z nich má svá pozitiva i určité nedostatky, které se mohou projevit až v delší praxi. Rakouské úpravě lze snad jen vytknout, že neobsahuje jiné sankce než peněžitou pokutu. Rakouský sankční systém je však velmi propracovaný, čímž tento nedostatek částečně vyvažuje. Rakouská úprava má však také oproti české a slovenské úpravě značný časový náskok, neboť je účinná již 14 let a za tu dobu prošla jen dvěma novelizacemi. Dokonce byla přezkoumána i Rakouským Ústavním soudním dvorem, kdy jedna hornorakouská společnost, která byla v roce 2015 odsouzena vídeňským trestním soudem, podala žádost o právní přezkum VbVG s cílem zrušit zákon z důvodu neústavnosti. Dne 2. prosince 2016 rakouský Ústavní soudní dvůr toto zamítl.²⁴⁷ Český zákon je účinný více než 8 let, ovšem za tu dobu byl novelizován již devětkrát.

²⁴⁷ Rozhodnutí Rakouského Ústavního soudního dvora sp. zn. G 497 / 2015-26, G 679 / 2015-20. V originálním znění dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Vfgh/JFT_20161202_15G00497_00/JFT_20161202_15G00497_00.pdf

6. Statistické údaje kriminality právnických osob za vybraná období

V této kapitole vyhodnocuji z dostupných zdrojů jednak celkový vývoj kriminality v ČR se zaměřením na podíl kriminality právnických osob, dále se pokusím prostřednictvím porovnání údajů za rok 2016 a 2018 demonstrovat, jakým způsobem se projevila novelizace § 7 zákonem č. 183/2016 Sb., kterou došlo k podstatnému rozšíření okruhu trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, a to v oblasti trestních stíhání vedených proti právnickým osobám. Pro dokreslení skutečného stavu kriminality právnických osob uvádím i statistiky co do počtu pravomocně odsouzených právnických osob za roky 2016, 2017, 2018 a 2019 se zaměřením na nejfrekventovanější trestné činy, pro které byly právnické osoby v těchto letech odsouzeny. Většina těchto údajů je obsažena v přílohách této práce, jejichž obsahem jsou tabulky, na které v této kapitole odkazuji.

Z přílohy č. 1, tabulky 1 vyplývá, že přestože kriminalita právnických osob v absolutních číslech každoročně roste, její podíl na celkové kriminalitě je stále velmi nízký, za rok 2018 tvoří pouze necelých 0,5 % na všech zahájených úkonech trestního řízení.

Z přílohy č. 1, tabulky 2 vyplývá, že počet stíhaných i obžalovaných právnických osob ode dne účinnosti ZTOPO pochopitelně každoročně roste. Patrný je nárůst především mezi roky 2014 a 2015, kdy zřejmě OČTŘ získaly již určitou zkušenost s právní úpravou. Pokud porovnáme roky 2016 (tj. před novelou) a 2018 (tj. po novele), počet stíhaných a obžalovaných právnických osob je vyšší přibližně o 21 %. Ze stejného zdroje, z něhož pochází i tato tabulka, plyne, že v roce 2016 byly právnické osoby stíhány pro 19 různých trestných činů, naopak v roce 2018 to bylo již 36 různých trestných činů. Z toho 13 trestných činů mohlo být stíháno nově v souvislosti s novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. V roce 2018 byly právnické osoby stíhány nově např. pro tyto trestné činy: usmrcení z nedbalosti (§ 143 TrZ)- celkem 3 případy, krádež (§ 205 TrZ)- celkem 6 případů, zpronevěra (§ 206 TrZ)- celkem 10 případů, porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227 TrZ)- celkem 13 případů, obecné ohrožení z nedbalosti (§ 273 TrZ)- celkem 3 případy. Pro oba porovnávané roky je společné to, že v nich existují 2 významné skupiny trestných činů.

První je skupina daňových trestných činů (§ 240, 241 TrZ), která v roce 2016 tvořila přibližně 37 % všech stíhaných právnických osob (celkem 103 případů), v roce 2018 to bylo přibližně 38 % (celkem 131 případů). Druhou významnou skupinou je skupina trestných činů souvisejících s podvodným jednáním (§ 209-212 TrZ), která v roce 2016 tvořila celkem 30 % všech stíhaných právnických osob (celkem 84 případů), v roce 2018 to bylo přibližně 20 % (70 případů). Pro zajímavost lze uvést, že zatímco v roce 2016 bylo celkem stíháno 17 právnických osob pro úplatkářské trestné činy (§ 331-333 TrZ), v roce 2018 to byly pouze 2. Rovněž je zajímavé, že v roce 2016 nebyl zaregistrován případ, kdy by se právnická osoba dopustila trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ), zatímco v roce 2018 bylo pro tento trestný čin stíháno 13 právnických osob, přičemž všechny tyto trestné činy bylo možno stíhat od počátku účinnosti ZTOPO.

Závěrem lze vyjádřit názor, že za 21% nárůstem stíhaných právnických osob mezi roky 2016 a 2018 stojí bez pochyby jak zmíněná novela, tak i větší praktická zkušenost OČTŘ. Údaje plynoucí z tabulek obsažených v příloze 1 přesvědčivě rozptylují obavy kritiků trestní odpovědnosti právnických osob z přetížení justice, jakož i z nadměrné kriminalizace podnikatelského prostředí.

Z tabulky uvedené v příloze 2 vyplývá, že v roce 2016 bylo pravomocně odsouzeno 91 právnických osob, a to celkem za 13 trestných činů. Dominantní skupinu tvoří trestné činy zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240 TrZ)- celkem 12 případů a neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241 TrZ)- celkem 30 případů. Dohromady tak daňové trestné činy tvoří zhruba 46 % z celkového počtu odsouzených právnických osob. Další významnou skupinu tvoří trestné činy související s podvodným jednáním (§ 209, 211, 212 TrZ), za které bylo celkem odsouzeno 31 právnických osob. Za zmínku stojí též trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 TrZ), za který bylo celkem odsouzeno 8 právnických osob. V roce 2016 tedy paleta trestných činů, za něž byla právnická osoba pravomocně odsouzena není příliš pestrá, což souvisí i s tím, že předmětná novela nabyla účinnosti až k 1. 12. 2016, což se logicky nemohlo promítnout v plné míře již v roce 2016.

Z tabulky uvedené v příloze 3 vyplývá, že v roce 2017 bylo celkem pravomocně odsouzeno 110 právnických osob.

Ani rok 2017 nepřinesl nějaký nepředvídatelný zvrát, neboť dominantní nadále zůstává skupina daňových trestných činů (§ 240, 241 TrZ), za které bylo dohromady odsouzeno 46 právnických osob, což tvoří přibližně 42 % z celkového počtu odsouzených právnických osob. Druhou nejpočetnější skupinu opět tvoří trestné činy související s podvodným jednáním (§ 209, 210, 211, 212 TrZ), za které bylo celkem odsouzeno 32 právnických osob. Oproti roku 2016 však můžeme pozorovat více než 50% nárůst u trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 TrZ), který spolu s dalšími dvěma trestnými činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou (§ 256, 260 TrZ) tvoří téměř 25 % z celkového počtu odsouzených právnických osob.

Z tabulek uvedených v příloze 4 vyplývá, že v roce 2018 bylo odsouzeno již 145 právnických osob. Trend však zůstává totožný i v tomto roce, jelikož 45% podíl na celkovém počtu odsouzených právnických osob opět tvoří daňové trestné činy (§240, 241 TrZ), na druhém místě opět stojí skupina podvodných jednání (§ 209 - 212 TrZ), celkem zhruba 23 %, a třetí místo tvoří skupina některých trestných činů proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou (§ 252, 254, 260 TrZ) s přibližně 19% podílem na celkovém počtu odsouzených právnických osob.

Z přehledů za roky 2016–2018 lze vypožorovat, že v těchto letech nebyl registrován případ, kdy by právnická osoba byla odsouzena za některý z trestných činů proti životu a zdraví nebo za některý z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Registrujeme pouze jednotky případů, kdy byla právnická osoba v těchto letech odsouzena za trestný čin vydírání (§ 175 TrZ), který spadá do kategorie trestných činů proti svobodě.

Byť se tedy novela § 7 rozhodně projevila v počtu zahájených trestních stíhání, v konečném důsledku jsou právnické osoby v naprosto drtivé většině případů pravomocně odsuzovány za typické majetkové a hospodářské trestné činy, přičemž převážnou většinu z nich tvoří trestné činy, kterých se právnická osoba mohla dopustit i před zmíněnou novelou. Z těchto poznatků lze tedy učinit závěr, že trestná činnost právnických osob ani zdaleka nedosahuje srovnatelných čísel s trestnou činností fyzických osob a takový stav lze očekávat i v následujících letech, a to i přes skutečnost, že od konce roku 2016 lze právnickou osobu stíhat takřka za všechny trestné činy.

Údaje za rok 2019 nebyly v době zpracování této práce zpřístupněny, proto jsem o ně musel požádat Ministerstvo spravedlnosti na základě žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Z údajů, které mi byly poskytnuty, vyplývá, že v tomto roce bylo stíháno již 430 právnických osob z čehož 362 jich bylo obžalováno, což je 47% resp. 40% nárůst oproti roku 2018. Odsouzeno bylo celkem 155 právnických osob. V roce 2019 byly navíc 2 právnické osoby odsouzeny za trestný čin usmrcení z nedbalosti (§ 143 TrZ), což je poprvé v historii ZTOPO, kdy došlo k odsouzení právnické osoby za trestný čin proti životu a zdraví.

Závěr

Cílem této práce bylo představit téma trestní odpovědnosti právnických osob, a to především v podmínkách české právní úpravy. V převážné většině práce jsem se věnoval analýze české právní úpravy, resp. její hmotněprávní části, kde jsem se zaměřil na ty nejzásadnější instituty, které ZTOPO obsahuje. Zajímavé je, že ani jednotliví autoři se v mnohých otázkách neshodují, proto jsem se do práce snažil promítnout i rozličné názory některých autorů a zapracovat i významná rozhodnutí vyšších soudů.

V úvodu práce jsem se tedy snažil uvést čtenáře do zpracovávané problematiky v té nejobecnější rovině, tedy nastínit historickou genezi fenoménu trestní odpovědnosti právnických osob v prostředí kontinentální právní kultury a zároveň poukázat na kontroverznost této tematiky. V následujících kapitolách jsem se již věnoval konkrétním otázkám spojených s platnou právní úpravou, kde jsem si kladl za cíl důkladně vymezit podmínky, za kterých může být právnická osoba trestně odpovědná, přiblížit čtenáři problematiku sankcionování právnických osob, pojednat o zásadních koncepčních změnách, které do platné právní úpravy vnesla již zmíněná v pořadí šestá novela, poukázat na některé aktuální otázky, které momentálně vyvstávají v souvislosti s tuzemskou právní úpravou a současně uvést i stručné mezinárodní srovnání. Nedílnou součástí této práce je i vyhodnocení vybraných statistických údajů kriminality právnických osob v České republice.

Přestože tuzemská právní úprava se momentálně nachází v první polovině devátého roku účinnosti, stále skýtá mnohá problematická ustanovení, na která jsem se v práci snažil poukázat. ZTOPO prošel již devíti novelizacemi, z nichž v pořadí šestou lze považovat za dosud nejvýznamnější, tato však do platné právní úpravy, dovolím si tvrdit, vnesla ještě více nejasností. Jedná se zejména o nejasné zúžení okruhu osob, jejichž jednání lze právnické osobě přičíst, které v praxi působí aplikační potíže. Problémy působí i dosud nevyjasněná povaha ustanovení § 8 odst. 5 umožňující zproštění trestní odpovědnosti.

Ze statistických údajů kriminality právnických osob vyplývá, že trestní represe vůči právnickým osobám má skutečně doplňkovou povahu a co se týče typologie nejčastěji stíhaných a odsouzených trestných činů, právnická osoba je v drtivé většině případů stíhána a následně odsuzována za typické majetkové a hospodářské trestné činy, přičemž markantní změnu v tomto ohledu nepřinesla ani již zmíněná šestá novela, kterou došlo k masivnímu rozšíření okruhu trestných činů, za které může být právnická osoba trestně odpovědná.

I z těchto důvodů se přikláním k názoru, že systému trestní odpovědnosti právnických osob by lépe vyhovoval princip oportunity.

Ačkoliv trestní odpovědnost právnických osob má i v současnosti dlouhou řadu odpůrců, jsem toho názoru, že tuto problematiku je třeba vnímat jako realitu a spíše, než zpochybňovat legitimitu tohoto systému jako takového, je třeba hledat způsoby, jak tento revoluční sankční systém co nejvíce zdokonalit a tím ho i přizpůsobit kontinentálnímu právnímu systému a zásadám, na kterých je tento systém vybudován.

Na úplný závěr lze konstatovat, že ZTOPO poměrně spolehlivě plní roli, pro kterou byl přijat, přesto je však stále zákonem relativně mladým, který se bude i nadále vyvíjet, bude tak mimořádně zajímavé sledovat jakým směrem se tento revoluční institut bude ubírat zejména pod vlivem mezinárodního a komunitárního práva.

Seznam použitých zdrojů

Učebnice, monografie, komentáře

- BĚLINA, Miroslav, BOGNÁROVÁ, Věra, DRÁPAL, Ljubomír, HŮRKA, Petr, KAHLE, Bohuslav, KALENSKÁ, Marie, PICHRT, Jan, ŠTANGOVÁ, Věra, ŠTEFKO, Martin, TRÖSTER, Petr, VYSOKAJOVÁ, Margerita. Pracovní právo. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN: 978-80-7400-283-0.
- BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN: 978-80-7400-529-9.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN: 978-80-7598-306-0.
- FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN: 978-80-7552-965-7.
- HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právnický slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-059-1.
- CHMELÍK, Jan a BRUNA, Eduard. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Edice EUPRESS. ISBN: 978-80-7408-109-5.
- JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges 2019. ISBN: 978-80-7502-380-3.
- JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Leges, 2007. ISBN: 978-80-7201-683-9.

- JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-43-4.
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN: 80-7179-031-1.
- KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C.H. Beck 1995. ISBN: 80-7179-028-1.
- KOPECKÝ, M. Správní právo. Obecná část. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-727-9.
- MEDELSKÝ, J. *Trestná zodpovednosť právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN: 978-80-7380-608-8.
- ONDŘEJ, J. a kolektiv. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele Ekonomické, právní a sociální aspekty. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-446-9.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-7400-592-3.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN: 978-80-755-2358-7.
- ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., KRATOCHVÍL, V., PÚRY, F., RIZMAN, S., ŠÁMALOVÁ, M., VÁLKOVÁ, H., VANDUCHOVÁ, M. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.
- ŠELLENG, D.: Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-339-1.

Odborné články a příspěvky ve sbornících

- BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017.
- BRUNA, E. Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA, 2017, č. 2.

- DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013.
- GRÍVNA, T. Příspěvek do diskuse o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem. *Trestní právo*, 2018, roč. 22, č. 2.
- JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.) In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017.
- JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA*, 2017, č. 2.
- Jelínek, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013.
- JELÍNEK, J. Nad šestou novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Kriminalistika*, 2017, roč. 50, č. 2.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v česko-slovenském srovnání. *Kriminalistika*, 2016, roč. 49, č. 2.
- KLOUČEK Z., TOPINKA, P. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 10.
- KOPECKÝ, M. K otázkám trestní (ne)odpovědnosti územních samosprávných celků. In: JELÍNEK, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013.
- KOUDELKA, L. Novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob č. 418/2011 Sb. zákonem č. 183/2016 Sb., *Soudce*, 2017, č. 3.
- KOUDELKA, L. Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu a jeho základy. *Trestní právo*, 2017, roč. 21, č. 4.
- MEČL, S. Uveřejnění rozsudku jako zvláštní případ sankce. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017.
- PELC, V. Limity trestní odpovědnosti právnických osob In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017.

- ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 11-12.
- ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K. Několik poznámek k článku „trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku.“ *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 15, č. 3.
- UHLÍŘOVÁ, M. Trestní odpovědnost právnických osob v Rakouské republice – komparace s českou právní úpravou. In: JELÍNEK, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013.
- VIDRNA, J. Je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zcela v souladu s ústavním pořádkem České republiky? *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 11.
- VONDRUŠKA, F. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 13.
- ZAORALOVÁ, P. Odklony v řízení proti právnickým osobám. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017.

Odborné články dostupné na internetu:

- BOHUSLAV, L. Jak se osvědčuje trestání firem? *Legaltv* [online]. 2020 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://legaltv.cz/2020/01/14/lukas-bohuslav-jak-se-osvedcuje-trestani-firem/>
- GRÍVNA, T. U trestní odpovědnosti právnických osob mi vadí nejasná přičitatelnost skutku. *Ceska-justice* [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/06/tomas-grivna-u-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-mi-vadi-mi-nejasna-pricitatelnost-skutku/>
- GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob?browser=mobi>
- JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2015 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce#ftn4>

- JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>
- MALECKÝ, R. Prof. Jiří Jelínek: Hrozí masivní kriminalizace jednání právnických osob. *Ceska-justice* [online]. 2014 [cit.2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2014/07/prof-jiri-jelinek-hrozi-masivni-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob/>
- MOKRENOVÁ, L. Nový institut ochranného opatření řešící zabránění části majetku a jeho dopady na zúčastněné osoby. *Pravniprostor* [online]. 2017 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/novy-institut-ochranneho-opatreni-resici-zabrani-casti-majetku-a-jeho-dopady-na-zucastnene-osoby>
- PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin-advokacie* [online]. 2018 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-obracene-dukazni-bremeno?browser=mobi>
- PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivních orgánů. *Ilaw.cas* [online]. 2013 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/hledat-v-archivu/detail-clanku.html?id=35233&r=%252Fcasopisy-a-knihy%252Fcasopisy%252Fcasopis-pravnik%252Fhledat-v-archivu.html%253Fnaki_search%253D1%2526form_state%253D%2526query%253DEli%2
- SOKOL, T. ZTOPO jako procházka začarovaným lesem. *Epravo* [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ztopo-jako-prochazka-zacarovanym-lesem-103522.html>
- ŠÁMAL, P. a kolektiv Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu>
- ŠAMKO, P. Poznámky k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osob. *Pravnelisty* [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a466-poznamky-k-zakonu-o-trestnej-zodpovednosti-pravnickych-osob>

- ŠELLENG, D. K některým aspektům trestní odpovědnosti právního nástupce obchodní společnosti. *Bulletin-advokacie*. [online]. 2018 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-aspektem-trestni-odpovednosti-pravniho-nastupce-obchodni-spolecnosti?browser=mobi>
- TERYNGEL, J. K trestnímu postihu právnických osob. *Epravo*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-trestnimu-postihu-pravnickych-osob-103511.html?mail>
- VIDRNA, J. Potřeba oportunity v řízení proti právnickým osobám. *Epravo*. [online]. 2017 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/potreba-opportunity-v-trestnim-řízení-proti-pravnickym-osobam-104824.html>
- VIDRNA, J. Trestní odpovědnost právnických osob: Nová rizika ÚSC. *Moderniobec*. [online]. 2012 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.moderniobec.cz/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-nova-rizika-usc/>
- VIDRNA, J. Proč nejsou stíhány územní samosprávné celky. *Epravo*. [online]. 2016 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/proc-nejsou-stihany-uzemni-samospravne-celky-103603.html>

Ostatní elektronické zdroje:

- HRAČOVÁ, K.; KAVĚNA, M.; SKOČOVSKÝ, D.; ŠAMOVÁ, M. Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU. Srovnávací studie č. 5.270. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Parlamentní institut* [online]. Publikováno 4/2007, aktualizováno 6/2016. [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/doc/00/02/09/00020954.pdf>
- Nejvyšší státní zastupitelství. Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Druhé, upravené a doplněné vydání. *NSZ* [online]. 8/2018 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf
- Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov. *NRSR* [online]. 2015 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=417982>

- Nejvyšší státní zastupitelství. Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb., sp. zn. 4 NZN 604/2018. *NSZ* [online]. 5/2019 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zvlastni_zpravy/Zvlastni_zprava-TOPO-k_publicaci_na_internetu.pdf
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *PSP* [online]. 2011 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. *Obcanskyzakonik.justice* [online]. 2011 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova_zprava__leden_2011_.pdf
- Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). *Obcanskyzakonik.justice* [online]. 2011 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 304/0. *PSP* [online]. 2014 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=110886>
- Problém ‚prázdných schránek‘. ‚Nemuseli bychom stíhat všechny firmy,‘ míní šéf státních zástupců. *Irozhlas* [online]. 2019 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/stihani-sankce-princip-opportunity-pravo-pavel-zeman-policie-ministerstvo-vnitra_1906090702_dok
- Usnesení ústavně právního výboru č. 160 ze dne 25. listopadu 2015 k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 304/4. *PSP* [online]. 2015 [cit.2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=124358>

Judikatura:

- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II ÚS 131/18
Zdroj: <https://www.usoud.cz/>
- Rozhodnutí Rakouského Ústavního soudního dvora Rakouské republiky ze dne 2. 12. 2016, sp. zn. G 497/2015-26, G 679/2015-20. Zdroj: www.ris.bka.gv.at
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24.1.2013, čj. 4 As 72/2012 - 52, č. 2854/2013 Sb. Zdroj: www.nssoud.cz
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. 7 Tz 289/2000. Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2018, sp. zn. 3 Tdo 788/2018. Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 15 Tdo 756/2006, uveřejněné pod číslem 45/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní. Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, uveřejněné pod číslem 23/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní. Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016, uveřejněné pod číslem 29/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní. Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018, uveřejněné pod číslem 37/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní. Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019.
Zdroj: <http://www.nsoud.cz/>
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2016 sp. zn. II.ÚS 840/14.
Zdroj: <http://nalus.usoud.cz/>
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1993, U 3/2 SbNU, sp. zn.II. ÚS 75/93.
Zdroj: <http://nalus.usoud.cz/>

Právní předpisy:

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Ústavní zákon č. 1/1993., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znení neskorších predpisov.
- Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftatens (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz) – Rakouský zákon o odpovědnosti spolků za trestné činy

Resumé/Summary:

The topic of this thesis deals with Criminal Liability of Legal Persons. The thesis is divided into six main chapters, in which the author tries to introduce this issue – from broader perspective, including the historical background and theoretical context at first, followed by the analysis of domestic legal regulation and its substantive parts, where the author focuses on the most fundamental passages of this regulation.

Criminal liability of legal persons is an issue that requires to be interpreted in broader context, which is why the international comparison and a brief look into the statistical data are also included in the thesis.

Based on the acquired knowledge, it is possible to make the conclusion saying that the Act fulfils its purpose relatively reliably, despite the numerous limitations. However, its application is still very cautious and gradual as indicated by the statistical data presented in this work.

Nevertheless, the author agrees with the cautious approach of the application procedures given the controversy of the legal regulation. The Act on criminal liability of legal persons and the proceedings against them is undoubtedly the act of great importance, which is the reason why nine and a half years of its effectiveness cannot be considered as a time long enough for formation of sufficient practical experience. It is necessary to wait for the elaboration of stable case law as well as development of international relations and EU legislation.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1.

Tabulka č. 1- počty záznamů o zahájení úkonů trestního řízení

Rok	Fyzické osoby	Právnícké osoby	Celkem
2011	316 452	0	316 452
2012	305 700	1 185	306 885
2013	327 706	558	328 263
2014	291 665	626	292 291
2015	255 572	650	256 222
2016	236 075	867	236 942
2017	220 310	938	221 248
2018	209 892	1 013	210 905

Zdroj: Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018, textová část, sp. zn. 4 NZN 604/2019.

Tabulka č. 2- vývoj trestních řízení právnických osob

Rok	Stíháno	Obžalováno	Zkrácené přípravné řízení	Návrh na potrestání	Návrh na schválení dohody o vině a trestu	Podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněné odložení podání návrhu
2012	20	4	0	0	0	0
2013	42	15	5	5	0	4
2014	88	81	39	35	4	5
2015	224	209	8	6	1	6
2016	239	213	6	6	1	9
2017	242	210	2	2	1	16
2018	291	258	5	2	4	20

Zdroj: Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018, textová část, sp. zn. 4 NZN 604/2019.

PŘÍLOHA Č. 2

Přehled o pravomocně odsouzených právnických osobách podle paragrafů TrZ za rok 2016. (ze dne 9.2. 2017)

	209	211	212	214	240	241	244	254	256	260	270	332	337
Celkem	26	3	2	1	12	30	1	8	3	1	1	2	1
z toho: vlivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
vlivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
v tom: obchodní společnost	21	2	1	1	10	26	1	6	3	1	1	2	1
družstvo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
fundace (nadace, nadační fondy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ustavy a obecně prospěšné společnosti	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
jiné	5	1	1	0	2	3	0	2	0	0	0	0	0
v tom: majetková účast státu v právnické osobě	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0
majetková účast územně samosprávného celku	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
majetková účast státu i územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
bez majetkové účast státu nebo územně samosprávného celku	24	3	2	1	11	30	1	8	2	0	1	2	1
v tom: oblast podnikání - finanční instituce	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
oblast podnikání - zdravotnictví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zemědělství a potravinářství	2	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - stavebnictví	3	0	0	0	2	2	0	3	2	0	0	0	0
oblast podnikání - energetika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zdrojní průmysl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - doprava	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
oblast podnikání - strojírenství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - hospodaření s odpady	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - jiné	21	2	2	1	9	25	0	5	0	1	1	0	1

Zdroj: Statistický list trestní pro právnické osoby (S-SL-TPO) za rok 2016.

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172671&id4=html&id5=a55e05f8e491436154812c2963399c05&id6=null

PŘÍLOHA Č. 3

Přehled o pravomocně odsouzených právnických osobách podle paragrafů TrZ za rok 2017. (ze dne 2.4. 2018)

	175	209	210	211	212	234	240	241	254	256	260	270	332	337
Celkem	1	20	1	10	1	1	18	28	19	5	3	1	1	1
z toho: vlivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
vlivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
v tom: obchodní společnost	0	15	1	9	0	1	17	22	17	5	1	0	1	1
družstvo	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
fundace (nadace, nadační fondy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ustavy a obecně prospěšné společnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
jiné	1	5	0	1	1	0	1	6	1	0	2	1	0	0
v tom: majetková účast státu v právnické osobě	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
majetková účast územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
majetková účast státu i územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
bez majetkové účast státu nebo územně samosprávného celku	1	20	1	10	1	1	18	27	19	5	3	1	1	1
v tom: oblast podnikání - finanční instituce	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0
oblast podnikání - zdravotnictví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zemědělství a potravinářství	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
oblast podnikání - stavebnictví	0	3	0	1	0	0	0	4	1	4	0	0	0	0
oblast podnikání - energetika	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zdrojní průmysl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - doprava	0	0	0	0	0	0	2	4	2	0	0	0	0	0
oblast podnikání - strojírenství	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
oblast podnikání - hospodaření s odpady	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - jiné	1	15	1	9	1	1	16	20	11	1	3	1	0	1

Zdroj: Statistický list trestní pro právnické osoby (S-SL-TPO) za rok 2017.

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1313617&id4=html&id5=6e0026270b05401001cb92ff5bfa11d2&id6=null

PŘÍLOHA Č. 4

Přehled o pravomocně odsouzených právnických osobách podle paragrafů TrZ za rok 2018. (ze dne 25.2. 2019)

	175	205	209	210	211	212	217	225	227	228	230	240	241	252	254	260	270	283	294	337
Celkem	2	1	22	1	4	6	1	1	4	1	1	30	36	1	20	5	2	1	1	5
z toho: víivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
víivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
v tom: obchodní společnost	0	1	14	1	4	4	1	1	4	1	1	24	30	1	18	4	2	1	1	4
družstvo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
fundace (nadace, nadační fondy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ustavy a obecně prospěšné společnosti	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
jiné	2	0	7	0	0	2	0	0	0	0	0	6	6	0	2	1	0	0	0	1
v tom: majetková účast státu v právnické osobě	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	1	1	0	0	0	0
majetková účast územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
majetková účast státu i územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
bez majetkové účast státu nebo územně samosprávného celku	2	1	22	1	4	6	1	1	4	1	1	30	30	1	19	4	2	1	1	5
v tom: oblast podnikání - finanční instituce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zdravotnictví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zemědělství a potravinářství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - stavebnictví	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0
oblast podnikání - energetika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - zdrojní průmysl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - doprava	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	2	0	3	0	0	0	0	0
oblast podnikání - strojírenství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
oblast podnikání - hospodaření s odpady	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
oblast podnikání - jiné	2	0	21	0	4	6	1	1	2	1	1	28	30	1	14	5	1	1	0	5

Zdroj: Statistický list trestní pro právnické osoby (S-SL-TPO) za rok 2018.

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465800&id4=html&id5=2e1b110aec4404853549f9d478f87948&id6=null